

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ელენე ცხომელიძე

ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის
გავლენა საქართველოსა და მოლდოვაზე
შედარებითი ანალიზი

დიპლომატია და საერთაშორისო პოლიტიკა

სამაგისტრო ნაშრომი შესრულებულია დიპლომატიისა და
საერთაშორისო პოლიტიკის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: ნიკოლოზ სამხარაძე
ასისტენტ-პროფესორი

თბილისი
2017

ანოტაცია

ნაშრომი „ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის საქართველოსა და მოლდოვაზე - შედარებითი ანალიზი„ მიზნად ისახავს, ქვეყნების ევროპეიზაციის პროცესში განსხვავებების იდენტიფიცირებასა და ამის განმაპირობებელი ფაქტორების დადგენას. თემის აქტუალურობა განპირობებულია, აღმოსავლეთ პარტნიორობის რეგიონში ბოლო პერიოდში ლიდერი ქვეყნის სტატუსის ცვლილებით, რაც გულისხმობს ევროკავშირის მიერ „წარმატების ისტორიად“ მოლდოვის ნაცვლად, საქართველოს აღქმას.

შესაბამისად, ნაშრომი დაყოფილია ორ ნაწილად. პირველ ნაწილში წარმოდგენილია მოლდოვასა და საქართველოზე ევროპეიზაციის პროცესის გავლენების შედარებითი ანალიზი. რის საფუძველზეც იკვეთება, რომ მოლდოვისა და საქართველოს ევროინტეგრაციის პროცესი საგრძნობლად განსხვავდება პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სფეროებში, რაც საერთაშორისო და სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობაში, დღის წესრიგით გათვალისწინებული ვადებისა და ევროპული ნორმებისა და ღირებულებების შესაბამისი რეფორმების განხორციელებაში გამოიხატება.

კვლევის მეორე ნაწილი, ევროპეიზაციის პროცესში ადგილობრივი სტრუქტურებისა და იდენტობის პოლიტიკის მნიშვნელობის დადგენაზეა მიმართული. ევროკავშირის მხარდაჭერისა და ადგილობრივი სტრუქტურების ანალიზისა და შედარების საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ ევროკავშირის დონიდან წამოსული სტიმულები არ განაპირობებს ევროინტეგრაციის პროცესს, არამედ უტოვებს დიდ გავლენას ადგილობრივ ინსტიტუტებსა და აქტორებს. საქართველოსა და მოლდოვის შემთხვევაში მართველმა ელიტებმა განახორციელეს ევროინტეგრაციისადმი მიმართული პოლიტიკა, მათი იდენტობებისა და ინტერესების გათვალისწინების საფუძველზე, რაც შეესაბამებოდა ქვეყნების პოლიტიკური სისტემების, საზოგადოების დამოკიდებულებებისა და სეპარატისტული რეგიონების პრობლემის მახასიათებლებს. მოლდოვის შემთხვევაში, ადგილობრივი სტრუქტურების ცვლილების შედეგად, შეიცვალა პოლიტიკური ელიტების იდენტობა და ინტერესები ევროკავშირთან მიმართებაში, რამაც განაპირობა ევროინტეგრაციის პროცესის დინამიკის ცვლილება და მოლოდინის მიერ ევროკავშირის ნორმებთან და აღებულ ვალდებულებებთან შეუსაბამო პოლიტიკის გატარება.

Abstract

The study “**European Union Eastern Partnership politics impact on the republic of Moldova and Georgia – Comparative analysis**” aims to identify the differences in the Europeanization process in the countries and factors that determine this process. Relevance of the topic is conditioned by the recent changes in Eastern Partnership region on the status of the leader, Nowadays, the perceived “success story” of the region became Georgia, instead of Moldova.

Accordingly, the work is divided into two parts. The first part provides a comparative analysis of the effects of Europeanization process in Moldova and Georgia. The study finds, that the process of European integration in Moldova and Georgia significantly differs in the political and economic fields, which is finally reflected in the implementation of the reforms within the timelines set in the agenda, with the engagement of international and civil society, and in accordance with European norms and values.

The second part of the research addresses the importance of local structures and identity politics in the process of Europeanization. Analysis and comparison of EU support and local structures have shown that the incentives from the EU level do not induce the europeanization process, but leave a great influence to the domestic institutions and actors. Given the example of Georgia and Moldova, the elites have implemented the policy towards European integration, based on their identities and interests, which complied with the characteristics of the political systems of countries, public attitudes and the problems of separatist regions. In the case of Moldovan, as a result of changes in local structures, the identity and interests of political elites in relation to the European Union have changed, which led to a change in the dynamics of the Europeanization process and leading to the implementation of irrelevant policies to EU commitments.

შინაარსი

შესავალი

1. კვლევის დიზაინი 5
 - 1.1. ტერმინთა განმარტება 8
 - 1.2. თეორიული ჩარჩო/ კვლევის მეთოდები 10
 - 1.3. ლიტერატურის მიმოხილვა 14
2. აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკა, როგორც ევროპეიზაციის პროცესი 20
 - 2.1. ევროპეიზაციის გავლენის შედარება 24
 - 2.2. პოლიტიკური ასოცირება 24
 - 2.3. ეკონომიკური ინტეგრაცია 34
 - 2.4. კავშირის გაღრმავება 39
 - 2.5. მობილობა 43
3. წარმოქმნილი განსხვავებების ახსნა 45
 - 3.1. ევროკავშირიდან მომდინარე სტიმულები 45
 - 3.2. ადგილობრივი სტრუქტურები 47
 - 3.2.1. პოლიტიკური სისტემა 49
 - 3.2.2. საზოგადოების აზრის ანალიზი 53
 - 3.2.3. სეპარატისტული რეგიონების გავლენა 58
 - 3.3. პოლიტიკური ელიტების იდენტობა და ინტერესები 34
4. თეორიულ ჩარჩოსთან მისადაგება 72
5. დასკვნა 74

გამოყენებული ლიტერატურა

შესავალი

ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკა, რეგიონში დემოკრატიული ღირებულებების გავრცელების საფუძველზე, ხშირად ევროკავშირის საგარეო პოლიტიკის წარმატების მაგალითად აღიქმება. აღნიშნული წარმატების გამოვლინებაა 2014 წელს ევროკავშირსა და აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამ ქვეყანას შორის გაფორმებული ასოცირების შეთანხმება გახდა, რომელმაც ამავე დროს ნათელი გახადა, რეგიონის ქვეყნებში ევროპული ინტეგრაციის პროცესის განსხვავებული შედეგები. აღნიშნული განსხვავებების წარმოქმნის საფუძველზე, სულ უფრო აქტუალური გახდა ქვეყნებისათვის დიფერენცირებული პოლიტიკის ჩამოყალიბების საჭიროება და სწორედ ამ პერიოდში გაიზარდა ინტერესი რეგიონის წარმატებულ ქვეყნებზე ევროკავშირის პოლიტიკის გავლენის მიმართ, რაც მოლდოვის, საქართველოსა და უკრაინის ევროინტეგრაციის პროცესის კვლევას მოიცავს.

აღნიშნული თემით ჩემი დაინტერესება, ასევე განპირობებულია ევროკავშირის მხრიდან რეგიონის ქვეყნებისადმი წარმატების ისტორიად ჯერ მოლდოვის, ხოლო ბოლო პერიოდში საქართველოს მოხსენიება. აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის შემუშავებიდან, ქვეყნებთან ასოცირების შეთანხმების დადებამდე რეგიონში რეფორმებისა და ევროკავშირთან ინტეგრაციის პროცესში ლიდერად მოლდოვა აღიქმებოდა, თუმცა ვითარება შეიცვალა და 2017 წლის ბრიუსელის სამიტმა კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ დღეს აღმოსავლეთ პარტნიორობის ლიდერ ქვეყანად რეგიონში საქართველო მიიჩნევა. აქედან გამომდინარე, საინტერესოა იმ ფაქტორების დადგენა, რის საფუძველზეც მოხდა მოცემული სტატუსის ცვლილება და რამ განაპირობა ევროპეიზაციის პროცესის განსხვავებული გავლენა ორი ქვეყნის პოლიტიკაზე.

1. კვლევის დიზაინი

კვლევის მიზანია: საქართველოსა და მოლდოვაში აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკისა და ევროპეიზაციის პროცესის სიღრმისეული შეფასება, ორი ქვეყნის ევროინტეგრაციის პროცესის შედარება და ძირითადი განსხვავებების

იდენტიფიცირება, ევროპეიზაციის პროცესში წარმოქმნილი განსხვავებების განმაპირობებელი ფაქტორების დადგენა. ერთი მხრივ ადგილობრივი სტრუქტურების, პოლიტიკური ელიტების იდენტობასა და ინტერესებზე გავლენისა და მეორე მხრივ ჩამოყალიბებული იდენტობებისა და ინტერესების ევროპეიზაციის პროცესზე გავლენის დადგენაა.

ნაშრომში განხილული იქნება ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის გავლენა რეგიონის ორ ქვეყანაზე, კერძოდ საქართველოსა და მოლდოვაზე. წარმოდგენილი გავლენის შეფასება მოხდება, 2009 წლიდან, აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის შემუშავების დროიდან, აღმოსავლეთ პარტნიორობის ბოლო სამიტამდე 2017 წლის ნოემბრამდე პერიოდში.

ზემო ხსენებულიდან გამომდინარე, ნაშრომში განვიხილავ აღმოსავლეთ პარტნიორობის ფარგლებში საქართველოსა და მოლდოვაში განხორციელებულ რეფორმებსა და მიღწეულ შედეგებს ოთხი მიმართულებით, რომელიც წარმოადგენს ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის პრიორიტეტულ სფეროებს, კერძოდ:

1. ეკონომიკური განვითარება და საბაზრო შესაძლებლობები;
2. სახელმწიფო ინსტიტუტების გაძლიერება და კარგი მმართველობის დამყარება;
3. ურთიერთკავშირების გაძლიერება, სექტორული თანამშრომლობის გაღრმავება;
4. მობილობა და ხალხთა შორის ურთიერთობების განვითარება (Eastern Partnership, 2016).

აღნიშნული 4 მიმართულებით აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის გავლენის შეფასებისას და ქვეყნებს შორის წარმატებებისა და გამოწვევების შედარების საფუძველზე, დავადგენ იმ ძირითად ფაქტორებს, რაც განაპირობებს რეგიონის ქვეყნებში „წარმატების ისტორიის“ სტატუსის დამკვიდრებასა და ქვეყნის რეგიონში ლიდერად აღქმას. ნაშრომის მეორე ნაწილში, განხილული იქნება მოცემული განსხვავების წარმოქმნის განმაპირობებელი ფაქტორები.

საკვლევი კითხვა: რა განსხვავებაა მოლდოვასა და საქართველოში მიმდინარე ევროპეიზაციის პროცესებს შორის? რა ფაქტორები განაპირობებს მოცემული განსხვავების წარმოქმნას? და რა გავლენა აქვს ადგილობრივ სტრუქტურებსა და იდენტობის პოლიტიკას ქვეყნებს შორის არსებული განსხვავებების წარმოქმნაზე?

ჰიპოთეზა: მოლდოვასა და საქართველოს ევროეიზაციის პროცესი საგრძნობლად განსხვავდება პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სფეროებში, რაც ინტეგრაციის პროცესში, საერთაშორისო და სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობაში, დღის წესრიგით გათვალისწინებულ ვადებსა და ევროპული ნორმებისა და ღირებულებების შესაბამისი რეფორმების განხორციელებაში გამოიხატება.

ქვეყნებს შორის წარმოქმნილი განსხვავებები, განპირობებულია ადგილობრივი სტრუქტურის გავლენით ეროვნული ელიტების იდენტობაზე და ინტერესებზე, რის საფუძველზეც ხდება ევროინტეგრაციის მიმართულებით მათი პოლიტიკის ჩამოყალიბება.

დამოკიდებული ცვლადი: პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტეგრაციის მიმართულებით რეფორმების დროული, ევროკავშირის ნორმებისა და სტანდარტების შესაბამისი განხორციელება.

დამოუკიდებელი ცვლადი:

- ადგილობრივი სტრუქტურები: პოლიტიკური სტრუქტურა, საზოგადოების დამოკიდებულება და სეპარატისტული რეგიონების პრობლემა.
- პოლიტიკური ელიტების იდენტობა და ინტერესები.

წარმოდგენილი კვლევა მნიშვნელოვანია ევროპეიზაციისა და აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის კვლევის სფეროსათვის. აღსანიშნავია, რომ საქართველოსა და მოლდოვაში ევროპული ინტეგრაციის შედეგების კვლევის ყოვლისმომცველი ანალიზი მნიშვნელოვან წვლილს შეიტანს არსებულ ლიტერატურაში. ლიტერატურის გაცნობის შედეგად, დავრწმუნდი, რომ ამ მიმართულებით ევროინტეგრაციის პროცესის გავლენის შეფასების და შედეგების

გამომწვევი მიზეზების ანალიზის ნაკლებობაა. ასევე, ხაზგასასმელია, რომ უფრო ფართო ევროპეიზაციის კვლევების მიმართულებით, აქცენტი ძირითადად ევროკავშირის, წევრ და აპლიკანტ ქვეყნებზეა გაკეთებული, მაშინ როდესაც ნაკლებია კვლევები ევროკავშირის სამეზობლო სახელმწიფოებთან მიმართებით.

ნაშრობის მნიშვნელობა ევროპეიზაციის კვლევებში იდენტობის პოლიტიკის როლის დადგენიდან გამომდინარეობს. ევროპეიზაციის კვლევებში, ძირითადად ლიტერატურა მიმართულია ევროკავშირისა და სხვა ქვეყნებიდან მომდინარე სტიმულებისა და გავლენების ანალიზზე. ხოლო აღნიშნულ ნაშრომში, ხაზგასმულია ქვეყნის შიდა დონეზე არსებული მახასიათებლებისა და პოლიტიკური ელიტების იდენტობების მნიშვნელობა. შესაბამისად, ნაშრომი მიზნად ისახავს, ზემოთ ხსენებული მიმართულებებით აკადემიური ლიტერატურის დეფიციტის შევსებას.

1.1. ტერმინების განმარტება

ევროპეიზაცია – მოცემული ტერმინის განმატრებისათვის გამოვიყენებ კლაუდიო რადაელის მიერ 2003 წელს შემუშავებულ განმარტებას, რომლის მიხედვითაც ევროპეიზაცია წარმოადგენს „ფორმალური და არაფორმალური წესების, პროცედურების, პოლიტიკის პარადიგმების, მახასიათებლების, „კეთების გზების“ და გაზიარებული რწმენებისა და ნორმების ა) ჩამოყალიბების, (ბ) გავრცელების და (გ) ინსტიტუციონალიზაციის პროცესს, რომელიც პირველ რიგში განსაზღვრული და კონსოლიდირებულია ევროკავშირის საჯარო პოლიტიკაში, და მხოლოდ ამის შემდეგ არის ათვისებული შიდა დისკურსის, იდენტობი, პოლიტიკური სტრუქტურისა და საჯარო პოლიტიკის ლოგიკაში“. აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირის გავლენა ეროვნულ პოლიტიკაზე უკვე ხუთ ათწლეულს ითვლის, და მიუხედავად იმისა, რომ დღეს არსებული აკადემიური ინტერესი ევროპეიზაციის პროცესი მიმართ, სცდება ადგილობრივ დონეზე ევროკავშირის გადაწყვეტილებების განხორციელების პროცესის და მექანიზმების კვლევას, აღნიშნული სფერო წარმოადგენს ევროპეიზაციის პროცესის ერთერთ მიმართულებას (Saurugger & Radaelli, 2008). აქვე მინდა აღვნიშნო, რომ ნაშრომში ევროპეიზაციის კონცეფციის გამოყენებისას,

გათვალისწინებულ იქნება გარე სამყაროზე (არა წევრ ქვეყნებზე) ევროინტეგრაციის პროცესის შედეგების კვლევა.

ადგილობრივი სტრუქტურა წამოადგენს პოლიტიკის ფუნდამენტური ინსტიტუტებისა და ნორმების ერთობლიობას. ინსტიტუტების მოიცავს თამაშის ძირითად წესებს, რაც განსაზღვრულია პოლიტიკური ძალების როლებით, ძალითა და ვალდებულებებით. ხოლო სოციალური ნორმები, ან რწმენები და ღირებულებები მოიცავს საზოგადოების კულტურას, რაც გულისხმობს, საზოგადოების რწმენებსა და ღირებულებებს საკითხთან დაკავშირებით. (Meiser, 2015, p.9-10) ტანილ განზეს განსაზღვრებით, ადგილობრივი სტრუქტურა შედგება ადგილობრივი ინსტიტუტების, წესების, ნორმების, ღირებულებებისა და პოლიტიკური კულტურისაგან (Tanil, 2014).

აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინდექსი, ევროინტეგრაციის პროცესის პროგრესის ინტერპრეტაციას ისახავს მიზნად და ამისათვის ორ განსხვავებულ პროცესს აანალიზებს, პირველი ევროკავშირსა და რეგიონის ქვეყნებს შორის კავშირის ზრდას მოიცავს, ხოლო მეორე ინსტიტუციების, კანონმდებლობის და პრაქტიკის მიმართულებით არსებულ დაახლოებას და გამოყოფილია შეფასების სამი მიმართულება:

- კავშირი: ზრდადი პოლიტიკური ეკონომიკური და სოციალური კავშირი, თითოეულ ეკ-ის ქვეყანასა და ევოკავშირს შორის.
- დაახლოება: ეკ-ის სტრუქტურების და ინსტიტუტების ევროკავშირის სტანდარტებისა და მოთხოვნების შესაბამისად განვითარება.
- მართვა: ევროინტეგრაციის პროცესის კოორდინირებაზე პასუხისმგებელი სტრუქტურების ანალიზი. (European Integration Index, 2011)

იქიდან გამომდინარე, რომ კავშირი და დაახლოება, ევროინტეგრაციის პროცესის მრავალ-დონიან და მრავალ-სექტორულ მიმართულებას ასახავს, ის ასევე მოიცავს სამოქმედო გეგმების, ასოცირების დღის წესრიგის და პროგრესის

ანგარიშების სტრუქტურებს. შესაბამისად, ნაშრომშიც მოცემულ ორ ძირითად მიმართულებას გამოვიყენებ.

1.2.თეორიული ჩარჩო: სოციალური კონსტრუქტივიზმის შერწყმის თეორია

აღნიშნულ ქვეყნებზე ევროინტეგრაციის პროცესის გავლენის ანალიზისათვის გამოვიყენებ სოციალური კონსტრუქტივიზმის შერწყმის თეორიას (The Social Constructivist Fusion Perspective). მოცემული თეორია ევროპეიზაციის პროცესის, ეროვნულ ელიტებზე (პოლიტიკის შემქმნელებზე) გავლენის ახსნასა და ანალიზს მოიცავს. თეორიის მიზანია, იდენტობის პოლიტიკის როლის ახსნა, პოლიტიკური ელიტების მიერ ევროკავშირის აღქმისა და შესაბამისი პოლიტიკის ჩამოყალიბებაში.

სოციალური კონსტრუქტივიზმისა და შერწყმის პერსპექტივის გაერთიანება, შესაძლებელს ხდის, ნებისმიერი წევრი ან არაწევრი ქვეყნის, პოლიტიკის შემქმნელების იდეებზე, იდენტობაზე, ინტერესებსა და მოქმედებებზე (საგარეო პოლიტიკა), ეროვნული და ევროკავშირის სტრუქტურების გავლენის ანალიზის საფუძველზე, ევროკავშირის მიმართ ეროვნულ პოლიტიკაში ცვლილებისა და სიმტკიცის ახსნას. თეორიის მიხედვით, ეროვნული ელიტების პოლიტიკის შექმნის ანალიზისას გასათვალისწინებელია, არამხოლოდ ინტერესები და პრიორიტეტები, ასევე იდენტობის საკითხები. ნებისმიერ ეროვნულ კონტექსტში იდეები, იდენტობა და ევროკავშირისა და საკუთარი ქვეყნის აღქმა, გავლენას ახდენს ევროკავშირის მიმართ პოლიტიკის ჩამოყალიბებაზე.

თეორიის მიხედვით, ევროკავშირის დონიდან მომავალი სტიმულები არ განსაზღვრავს ინსტიტუციური ცვლილების კონკრეტულ ფორმას, არამედ ტოვებს დიდ ადგილს ადგილობრივი აქტიორებისა და ინსტიტუტების გავლენისათვის: სამთავრობო ელიტები ირჩევენ კონკრეტულ პოლიტიკას, პოლიტიკურ ხედვასა, სტრატეგიებსა და განსაზღვრულ ინტერესებს, რადგან ისინი შესაბამისობაშია უფრო ზოგად, ღრმა და კოლექტიურად არსებულ იდეებსა და დისკურსთან.

ეროვნული ლიდერები, ევროკავშირთან ინტეგრაციას ერთიან სურათს ხედავენ სამი ძირითადი მიმართულების გათვალისწინებით, რომელიც მოიცავს შესრულების შერწყმას, პოლიტიკურ შერწყმას და სტრუქტურულ შერწყმას. შესრულების შერწყმა - აღსანიშნავია, რომ ელიტები ხშირად ევროკავშირში გაწევრიანების მიზანს, არა ნორმატიული ერთიანი ევროპის ხედვის არამედ ეკონომიკური და პოლიტიკური სარგებლის მიხედვით განსაზღვრავენ. იმ შემთხვევაში, თუ აღნიშნული სარგებლის მოლოდინი მცირე ან საეჭვოა, ევროინტეგრაციის პროცესის მიმდინარეობაც იცვლება. პოლიტიკური შერწყმა - შესრულების შერწყმის შედეგების დაცვისათვის, მთავრობები ემხრობიან ზესახელმწიფოებრივი გადაწყვეტილების მიღების სისტემას რომელიც ასევე უზრუნველყოფს, უფრო ამბიციური პოლიტიკური დღის წესრიგის გათვალისწინებას. სტრუქტურული შერწყმა - ზემოთ განხილული ფაქტორების გათვალისწინებით სახელმწიფო აღიქვამს ევროკავშირს სტრუქტურულ ერთობად, რომელშიც მთავრობების მიერ ჩადებული საჯარო რესურსი გაზიარებულია წევრებს შორის საერთო მიზნების მიღწევისათვის. ეს გულისხმობს, რომ ეროვნული ელიტების როლი ერთიანდება და არა უქმდება ევროკავშირთან ინტეგრაციის საფუძველზე.

თეორიის მიხედვით, ეროვნული ელიტების გადაწყვეტილებებზე გარდაუვალია, როგორც შიდა, ასევე ევროკავშირის სტრუქტურების გავლენა, თუმცა განსხვავებულია გავლენის დონეები. შესაბამისად გასათვალისწინებელია, ქვეყნებს შორის განსხვავებები, ევროკავშირის ჩართულობის დონე და განსხვავებული შიდა პირობები. ხაზგასასმელია, რომ ნაშრომში აქცენტს ქვეყნების შიდა დონეზე არსებულ განსხვავებებზე გავაკეთებ, რადგან ევროკავშირის პოლიტიკა და ინსტრუმენტები ორივე ქვეყნის მიმართ მსგავსია.

ძირითადი თეორიული ვარაუდებია: 1. სტრუქტურები ნორმებისაგან შედგება, რომელიც აქტორების ქმედების გაზიარებულ და კოლექტიურ გაგებაზე არის დაფუძნებული; 2. მოცემული სოციალური სტრუქტურები, ორმხრივ ურთიერთობაშია იდენტობასა და ინტერესებთან, 3. აქტორების ინტერესები ძირითადად იდეებისაგან შედგება; 4. აქტორების ქმედებები (საგარეო პოლიტიკური

პრიორიტეტები) მათი იდეებისა და იდენტობების მიერ განისაზღვრება, რომლებიც ასევე ორმხრივ ურთიერთობაშია სტრუქტურულ შეზღუდვებთან.

ხოლო, თეორიის ძირითად ბლოკებია: 1. იდეები/ინტერესები და იდენტობები; 2. ეროვნული ელიტები; 3. პოლიტიკის განხორციელება.

მესამე დაშვების მიხედვით, ეროვნული ელიტების იდენტობები და ხედვები, გავლენას ახდენს მათ მიერ ევროკავშირის აღქმაზე, რაც მათი ცვლილების შედეგად, ევროკავშირისადმი დამოკიდებულების ცვლილებას იწვევს.

მეოთხე დაშვების მიხედვით, ევროპეიზაციის პროცესი, ეროვნულ ელიტებზე გავლენას იდეოლოგიური სოციალიზაციის პროცესის საფუძველზე ახდენს (Tanil, 2014).

აღნიშნული თეორიიდან ჩემს ნაშრომში გამოყენებულია ორი ჰიპოთეზა:

- ▶ ადგილობრივი სტრუქტურები (ნორმები, ღირებულებები და სხვა) გავლენას ახდენს ეროვნული ელიტების იდენტობებსა და ინტერესებზე.
- ▶ ეროვნული ელიტების იდენტობები და ინტერესები გავლენას ახდენს ევროკავშირის მიმართ განხორციელებულ პოლიტიკაზე.

1.3. მეთოდოლოგია

ნაშრომის მეთოდოლოგიურ ჩარჩოდ გამოყენებული იქნება კვლევის თვისებრივი მეთოდები, რადგან კვლევა მოითხოვს სხვადასხვა წყაროების სიღრმისეულ შესწავლასა და ანალიზს. სწორედ აღნიშნული მეთოდის საშუალებით ყალიბდება და შემდგომ ვითარდება კვლევაში ჩამოყალიბებული ლოგიკური კავშირი.

ნაშრომში გამოყენებულია შედარებით ანალიზი, საქართველოსა და მოლდოვაში ევროპეიზაციის პროცესის შეფასებისა და მიღწეული შედეგების გამომწვევი ფაქტორების ანალიზისათვის. მასალის განხილვისთვის გამოვიყენებ, როგორც კონტენტ-ანალიზის, ისე დისკურს-ანალიზის მეთოდები.

ძირითადად დავყვარდნობი პირველად და მეორად წყაროებს, გამოვიყენებ ქვეყნების ოფიციალურ დოკუმენტებსა და ანგარიშებს, ლიდერების გამოსვლებსა და ინტერვიუებს, ასევე ევროკავშირის ანგარიშებს ასოცირების დღის წესრიგის

განხორციელების შეფასებაზე. მნიშვნელოვან, მეორად წყაროს აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინდექსი წარმოადგენს, რომელსაც გამოვიყენებ 2009-2014 წლებში საქართველოსა და მოლდოვის ევროინტეგრაციის პროცესის ანალიზისათვის. რეგიონში წარმატების მაგალითის სტატუსის ცვლილებისა და ქვეყნების პოზიციების დადგენისათვის გავანალიზებ ლიდერების გამოსვლებსა და ოფიციალურ კომენტარებს.

მოლდოვისა და საქართველოს შემთხვევების შერჩევის დასაბუთება:

იქიდან გამომდინარე, რომ კვლევა მიმართულია ევროპეიზაციის პროცესზე ადგილობრივი ფაქტორების გავლენის კვლევაზე, მოცემული ორი ქვეყნის გამოყოფა განაპირობა რამდენიმე ფაქტორმა:

პირველ რიგში აღსანიშნავია, რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებში ორი ბანაკად დაიყო, ერთის მხრივ საქართველო, მოლდოვა და უკრაინა, ქვეყნები, რომლებმაც მნიშვნელოვნად განავითარეს თანამშრომლობა და ინტეგრაცია ევროკავშირთან, ხოლო მეორე მხრივ აზერბაიჯანი, სომხეთი და ბელორუსი, რომელთა თანამშრომლობა ევროკავშირთან ნაკლებად წარმატებულია.

მეორე ფაქტორი უკრაინაში მიმდინარე მოვლენებია, უკრაინაში კრიტიკული უსაფრთხოების გამოწვევების არსებობის გათვალისწინებით, მიზანშეწონილად არ მიმაჩნია ქვეყნის შედარება დანარჩენ წარმატებულ პარტნიორებთან. მოცემული გამოწვევები, განასხვავებს მის შემთხვევას მოლდოვისა და საქართველოს მაგალითებისგან, სადაც ევროინტეგრაციის პროცესი მეტნაკლებად მსგავსი მიმართულებით მიმდინარეობდა.

ასევე, ორი ქვეყნის არჩევა განპირობებულია მსგავსი საბაზისო მონაცემების გათვალისწინებით, რაშიც ვგულისხმობ, პირველ რიგში საერთო წარსულისა და ერთი რეგიონის (პოსტ-საბჭოთა სივრცე) ნაწილად ქვეყნების აღქმას, ევროკავშირის მხრიდან ერთიანი პოლიტიკის ქვეშ ქვეყნების მოქცევას, ურთიერთობის გაღრმავების მსგავსი ინსტრუმენტების გამოყენებას, ასევე მოცემულ პერიოდში ორივე ქვეყნის

პროვეროპული საგარეო პოლიტიკური კურსის ერთგულებას, რაც ლეგიტიმურობას მატებს მოცემულ ქვეყნებში განვითარებული პროცესების შედარებას.

1.4.ლიტერატურის მიმოხილვა

ლიტერატურის მიმოხილვა დაყოფილია ორ ნაწილად, რადგან მიზანშეწონილად მიმაჩნია პირველ რიგში აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის გარშემო არსებული მნიშვნელოვანი კვლევების განხილვა, ხოლო მეორე მხრივ ევროპეიზაციისა და ევროპული ინტეგრაციის მიმართულებით არსებული ლიტერატურის ანალიზი და იმ ძირითადი თეორიული ჩარჩოების განხილვა, რაც ევროპეიზაციის კონცეფციასთან არის დაკავშირებული.

აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკა

საქართველოსა და მოლდოვაზე ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის გავლენის დადგენის პროცესში აუცილებელია, იმ ძირითადი კვლევების ანალიზი რაც ამ მიმართულებით არსებობს. აღსანიშნავია, რომ თანამედროვე მკვლევარები განსხვავებულად აფასებენ ევროპეიზაციის პროცესს ევროკავშირის სამეზობლოში. კვლევების დიდ ნაწილში ყურადღება ევროკავშირიდან მომდინარე სტიმულებსა და მოქმედებებზეა გამახვილებული, შესაბამისად გავლენაც ძირითადად საერთაშორისო დონეზე არსებული ფაქტორებით არის ახსნილი, მკვლევართა მეორე ნაწილი კი, აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში ევროპეიზაციის პროცესის განხილვისას, აქცენტს შიდა დონეზე არსებულ ფაქტორებსა და გარემოებებზე აკეთებს.

ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წყაროს, ევროკავშირის სამეზობლოში ევროპეიზაციის პროცესის კვლევისას, ევროპული პოლიტიკის კვლევების ცენტრის (CEPS) მიერ გამოცემული ნაშრომია „ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის შეფასება: ლიტერატურის პერსპექტივები“. წარმოდგენილ ანგარიშში განხილულია, 2011 წლის შემდეგ, ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკაზე გამოქვეყნებული ძირითადი ლიტერატურა. მიმოხილვის მიზანი იმ ძირითადი ფაქტორების გამოყოფაა, რომელიც გავლენას ახდენს სამეზობლო პოლიტიკის ეფექტურობასა და გავლენაზე. ამ მიმართულებით, ლიტერატურის მიმოხილვის საფუძველზე ავტორი გამოყოფს 6

ძირითად ფაქტორს: პირობითობა და სოციალიზაცია, ინტერესები და ღირებულებები, საკუთრება და შიდა ვითარება, ENP-ს ხილვადობა და აღქმა, გარე ფაქტორების გავლენა და თანმიმდევრობა. როგორც უკვე აღინიშნა ბევრი მკვლევარი ევროკავშირიდან მომდინარე პირობითობასა (conditionality) და ძირითადად ევროკავშირის მიერ დემოკრატიის გავრცელებაზე აკეთებს აქცენტს. წარმოდგენილი ლიტერატურის მიხედვით, პირობითობის მექანიზმი დემოკრატიზაციის პირობებში შეზღუდულია, რაც ხშირად განპირობებულია ევროკავშირის პირობების განუსაზღვრელობით, არასაკმარისი სიმტკიცითა და პოლიტიკური ნებით, ასევე იმ გარემოებით, რომ ხშირად მისი შემოთავაზებები არ ემთხვევა პარტნიორების მოლოდინებს. ასევე ლიტერატურის დიდი ნაწილი აქცენტს ევროკავშირის ინტერესებისა და ღირებულებების დაპირისპირებაზე აკეთებს. ამ მიმართულებით, ENP ხშირად ევროკავშირის უსაფრთხოების ინტერესების გამოვლინებად აღიქმება. აღსანიშნავია, რომ განხილულ ლიტერატურაში კონსესუსია, იმის თაობაზე, რომ ადგილობრივი საჭიროებების გათვალისწინების ნაკლებობა ENP-ს განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს. შემდეგი ფაქტორი რომელიც ENP-ს ეფექტურობის განმსაზღვრელია პარტნიორების მიერ მოცემული პოლიტიკის აღქმაა. მაგალითისათვის მიუხედავად დადებითი დამოკიდებულებისა ევროკავშირის მიმართ, აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკა არ შეესაბამება ქვეყნების მოლოდინებს. რაც შეეხება ბოლო საკითხს, გარე ფაქტორების გავლენის პრობლემადად ლიტერატურაში უფრო ხშირად აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში გამოიკვეთება და ძირითადად ევროკავშირისა და რუსეთის ურთიერთობასა და ადგილობრივ პოლიტიკაზე მისი გავლენის ანალიზზეა დაფუძნებული. (Blockmans et al. 2017) აღნიშნული ნაშრომის განხილვა მნიშვნელოვანი იყო მოცემული კვლევისათვის, რადგან სფეროში არსებული ძირითადი ლიტერატურის ანალიზის საფუძველზე გამოყო ის ძირითადი ფაქტორები, რომელიც, შეიძლება გამოყენებულ იქნას აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის გავლენის ამხსნელად საქართველოსა და მოლდოვის შემთხვევაში. ხაზგასასმელია, რომ ავტორის მიერ განსაზღვრულ

ფაქტორებში ძირითად როლს მაინც საგარეო დონიდან მომდინარე იმპულსები თამაშობს, მაშინ როდესაც ადგილობრივი მახასიათებლები შედარებით ნაკლებად არის წარმოდგენილი.

East European Politics-ის ჟურნალში 2017 წელს გამოქვეყნებული სტატია „ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპაში და მის სამეზობლოში, ევროკავშირის მოქმედების შეფასება“, მიზნად ისახავს შემდეგ კითხვებზე პასუხის გაცემას: რა განაპირობებს ევროკავშირის შესრულების ეფექტურობას წარმოდგენილ რეგიონში? და რა გარემოებები ახდენს გავლენას მასზე? აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირის დისკურსის დიდი ნაწილი თავადაც არის მიმართული შესრულებაზე, როგორც მისი პოლიტიკისა და ჩართულობის მამოძრავებელ ფაქტორზე. შესაბამისად, ნაშრომში, ევროკავშირის შესრულება დაკავშირებულია ევროკავშირის პოლიტიკის ეფექტურობასთან. სტატიის მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს, რომ ავტორი სისტემატურად იკვლევს ევროკავშირის შესრულების პროცესსა და პოლიტიკას და მის გავლენას ფართო აღმოსავლეთ ევროპაზე. შესრულების ანალიზი მოიცავს ძალისხმევას, ეფექტურობისა და შესაძლებლობების, და ამავდროულად ნებისმიერი ქმედებით განპირობებული შედეგის ანალიზს (Papadimitriou, Baltag & Surubaru, 2017). აღნიშნული სტატიის განხილვის საფუძველზე კიდევ ერთხელ გაესვა ხაზი, იმას თუ რამდენად დიდი ყურადღება ეთმობა ევროკავშირის მხრიდან განხორციელებული პოლიტიკის მახასიათებლებსა და მათ გავლენებს, ადგილობრივ და შიდა დონეზე წარმოქმნილ გამოწვევებთან შედარებით.

ლიტერატურის მიმოხილვისას აუცილებელია ვენის საერთაშორისო ეკონომიკური კვლევების ინსტიტუტის მიერ გამოქვეყნებული ანგარიში „DCFTA-ს სარგებელი და დანახარჯები: საქართველოზე, მოლდოვასა და უკრაინაზე გავლენის შეფასება“. ანგარიშში, ავტორები ამატ ადაროვი და პიტერ ჰავლიკი DCFTA-ს განხორციელების სარგებელსა და გამოწვევებზე აკეთებენ აქცენტს. აღსანიშნავია, რომ ნაშრომში ხაზგასმულია გრძელვადიან პერსპექტივაში ქვეყნების ეკონომიკების მოდერნიზებისა და კონკურენტუნარიანობის განვითარების მოლოდინი, თუმცა

ამავდროულად საუბარია ასიმეტრიულობა დროის განზომილებაში, რაც გულისხმობს, რომ მოკლე და საშუალო ვადიან პერსპექტივაში DCFTA-ს განხორციელება დაკავშირებულია მაღალ დანახარჯებთან, ხოლო სარგებელი, როგორც უკვე აღვნიშნე გრძელვადიან პერსპექტივაში წარმოიქმნება. ასევე ხაზგასმულია ის გამოწვევები რაც აბრკოლებს ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების განხორციელებას. გამოყოფილია, ქვეყნების მაკროეკონომიკური და გეოპოლიტიკური გამოწვევები. ნაშრომში შემუშავებული რეკომენდაციის მიხედვით, ქვეყნებისათვის რეფორმირების პროცესში პრიორიტეტული ექსპორტისაკენ მიმართული სექტორების კონკურენტუნარიანობა და ევროკავშირის ბაზარზე ხელმისაწვდომობა უნდა გახდეს, ასევე მნიშვნელოვანია, უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების მოზიდვის განვითარება. გარდა ამისა, ხაზგასმულია, ევროკავშირის მხრიდან ფინანსური დახმარების გაზრდის აუცილებლობა და მკაცრი პირობითობის პრინციპის დაცვა. „DCFTA-ს სარგებელი და დანახარჯები: საქართველოზე, მოლდოვასა და უკრაინაზე გავლენის შეფასება“-ში სიღრმისეულად არის გაკეთებული DCFTA-ს გავლენის შეფასება საქართველოსა და მოლდოვაზე 2014–2016 წლებში, ასევე გამოყოფილია, ის ძირითადი ფაქტორები, რომლებზეც აღნიშნულ შეთანხმებას გავლენა უნდა ჰქონდეს ამ მიმართულებით. (Adarov & Havlik, 2016) მიუხედავად იმისა, რომ მოცემულ ნაშრომში მხოლოდ ეკონომიკური ინტეგრაციის მიმართულებით არსებული გავლენებია განხილული, შესაძლებელია ავტორების დამოკიდებულებაში, ამ მიმართულებით ევროინტეგრაციის პროცესის მიმდინარეობაში ევროკავშირიდან და საერთაშორისო დონიდან მომდინარე სტიმულების მნიშვნელობის გამოყოფა. თუმცა მიუხედავად იმისა, რომ რეკომენდაციის დიდი ნაწილი დათმობილია ევროკავშირის მხრიდან მხარდაჭერის გაზრდისა და პირობითობის პოლიტიკის გაუჯობესების საჭიროებაზე, რეფორმების განხორციელებისათვის დამაბრკოლებელ ფაქტორებში ასევე განხილულია შიდა დონეზე, როგორც არის მაკროეკონომიკური გარემო და კერძო სექტორის შესაძლებლობები, არსებული დაბრკოლებების მნიშვნელობაც.

თეორიული მიდგომები

ლიტერატურის მიმოხილვის ამ ნაწილში განვიხილავ ევროკავშირის საზღვრებს გარეთ ევროპეიზაციის პროცესის კვლევებს, რათა დავადგინო, ის ძირითადი თეორიული მიდგომები, რომელიც ამ მიმართულებით გამოიყენება.

ფრანკ შიმენფელინგის და ულრიხ სედელმეიერის მიერ, ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის გაწევრიანებულ ქვეყნებში ევროპეიზაციის პროცესის ანალიზში, გამოყოფილ იქნა ორი განზომილება. ერთის მხრივ არის ევროკავშირის მიერ მართული ან ადგილობრივი პროცესებით განპირობებული ევროპეიზაცია, ხოლო მეორე მხრივ ინსტიტუციური ლოგიკის მიხედვით, შეიძლება იყოს შედეგების ლოგიკაზე, ან შესაბამისობის ლოგიკაზე დაფუძნებული პროცესი. შედეგების ლოგიკის მიხედვით აქტორები მოქმედებენ მაქსიმალური სარგებლის მომტანი მოქმედებების მიხედვით, ამ შემთხვევაში პროცესი მართულია ევროკავშირის მიერ, სანქციების და ჯილდოების მექანიზმების გამოყენების საშუალებით, რაც ზრდის სარგებლისა და დანახარჯების სურათი. შესაბამისობის ლოგიკა გულისხმობს, რომ აქტორები მათი სოციალური როლისა და ნორმების შესაბამისად მოქმედებენ, რაც სოციალური სწავლების შედეგად შეიძლება იქნას გამოწვეული. გაკვეთილის მიღების მოდელის მიხედვით, ქვეყნების ევროკავშირისაკენ მიბრუნება განპირობებულია შიდა დონეზე არსებული სტატუს-კვოთი უკმაყოფილებით და ევროკავშირის წესების მიღებით, თუ ისინი აღიქმება როგორც მათი პრობლემების მოგვარების გამოსავალი (Schimmelfennig, 2015, 6-10). მოცემული თეორია აერთიანებს როგორც რაციონალისტურ ხედვებს ასევე სოციალურ მიდგომებს, რაც შესაძლებელს ხდის, როგორც ევროკავშირის დონიდან მომავალი წტიმულების, ასევე ადგილობრივი დონეზე არსებული გარემოს გათვალისწინებას.

მაიკლ ბაუერი, კრისტფერ ნილი და დიანა პიტშელი (2007), ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპაში შიდა ცვლილებების ანალიზისას, მარეგულირებელ პოლიტიკაში ევროკავშირის მმართველობის სამ ტიპზე ამახვილებენ ყურადღებას, რაც მოიცავს შესაბამისობას, კონკურენციასა და კომუნიკაციას. შესაბამისობა არის

იძულებითი მექანიზმი, რომელიც ევროკავშირის მიერ იურიდიულად სავალდებულო წესების შემოღებას გულისხმობს, რომელიც ეროვნულმა ადმინისტრაციებმა უნდა განახორციელონ სანქციების თავიდან აცილების მიზნით. იქიდან გამომდინარე, რომ შესაბამისობა დაკავშირებულია პოზიტიურ ინტეგრაციასთან (ეროვნული წესების ფორმალური ჰარმონიზაცია), კონკურენცია დაკავშირებულია „ნეგატიურ ინტეგრაციასთან“ (საერთო ბაზრის შემზღვეველი ეროვნული ბარიერების გაუქმება). ამ შემთხვევაში ევროკავშირის გავლენა ნაკლებად პირდაპირია და საბაზრო ზეწოლის მეშვეობით მოქმედებს. შესაბამისად, ინსტიტუციური ცვლილება განპირობებულია, სხვა მონაწილე ქვეყნებთან შედარებით ინსტიტუციური მექანიზმის ფუნქციური ეფექტურობის გაუმჯობესების საჭიროებით“. და ბოლოს, კომუნიკაცია წარმოადგენს მმართველობის ფორმას, რომელსაც ცვლილება, ეროვნული გადაწყვეტილების მიმღებებს შორის ინფორმაციის გაცვლისა და ორმხრივი სწავლების საფუძველზე მოაქვს. ამ შემთხვევაში პირდაპირ და არაპირდაპირ სანქციებთან შედარებით, ეს მექანიზმი წარმოადგენს ევროპეიზაციის პროცესის განმსაზღვრელი პოლიტიკის მოდელების ლეგიტიმაცია (Schimmelfennig, 2015, 6-10). აღნიშნული თეორიის მიდგომები, ძირითადად ევროკავშირის დონეზე არსებული ფაქტორების ანალიზზეა მიმართული და ნაკლებად უგულველყოფილია ადგილობრივი ფაქტორების მნიშვნელობა.

ასევე მნიშვნელოვანია, ბორჯელისა და რისის თეორიული მიმართულების განხილვა. ავტორები განასხვავებენ პირდაპირ და არაპირდაპირ მექანიზმებს და მოქმედებების ლოგიკას, დიფუზიური მექანიზმების ტიპოლოგიის შემოთავაზების მიზნით. პირდაპირი გავლენის მექანიზმი არის დარწმუნება (სამართლებრივი ვალდებულების ძალა), რაც მოიცავს ხარჯ-სარგებლიანობის გათვლას, პირობითობისა და შესაძლებლობების განვითარების (ინსტრუმენტალური რაციონალურობა), სოციალიზაციის (ნორმატიული რაციონალურობა) და დარწმუნების (კომუნიკაციური რაციონალურობა) საშუალებით. ისინი შედარებულია არაპირდაპირი გავლენის სამ მექანიზმთან: კონკურენციას და გაკვეთილის მიღებას (ფუნქციური გავლენა) და ასევე

იმიტაციასთან (ნორმატიული გავლენა) (Börzel & Risse, 2000, p.6-10). ბორზელისა და რისის მიხედვით, ევროკავშირის მხრიდან განხორციელებული ზეწოლა არ არის საკმარისი შედეგის მისაღწევად, აუცილებელია შუამავალი ფაქტორების არსებობა, რომელიც ხელს შეუწყობს ან შეუშლის შიდა ცვლილებას. ნაშრომში განხილულია ორი გზა ადგილობრივ დონეზე, ევროკავშირის გავლენის შეფასების ანალიზისათვის. პირველი გზა დაკავშირებულია რაციონალურ ინსტიტუციონალიზმით, რომელს ეყრდნობა რესურსების გადანაწილებაზე, და ცვლილების ხელის შეწყობ ფაქტორებზე, ვეტოს მქონე აქტორებსა და მხარდამჭერი ინსტიტუტების მნიშვნელობაზე ამახვილებს. ხოლო მეორე გზა სოციოლოგიური ინსტიტუციონალიზმი მოიცავს სოციალიზაციისა და სწავლების პროცესს, რომელსაც ნორმების შემქმნელები და პოლიტიკურ კულტურა განსაზღვრავს. თეორიის მიხედვით, ევროპეიზაციის პროცესი, შიდა ცვლილებებს სოციალიზაციისა და კოლექტიური სწავლის პროცესის საფუძველზე, ნორმების შიდა დონეზე მიღებას და ახალი იდენტობების ჩამოყალიბებას გულისხმობს (Börzel & Risse, 2000, p.7). აღნიშნულ თეორიულ ხედვაში, გამოყოფილია ის ძირითადი მექანიზმები, რაც ევროკავშირის მიერ ევროპეიზაციის წარმატებისათვის არსი საჭირო, თუმცა ასევე ხაზგასმულია შიდა დონეზე არსებული შუამავალი ფაქტორები, რომელიც გავლენას ახდენს ევროინტეგრაციის პროცესის მიმდინარეობაზე. იმის გათვალისწინებით, რომ სამივე წარმოდგენილ თეორიულ ჩარჩოში მნიშვნელოვან როლს ევროკავშირის დონეზე არსებული სტიმულები ასრულებს, ნაშრომში უფრო მეტად ადგილობრივი სტრუქტურებზე მიმართლი ხედვა ავირჩიე, რაც ნათლად არის გამოხატული სოციალური კონსტრუქტივისმის შერწყმის თეორიაში.

2. აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკა როგორც ევროპეიზაციის პროცესი

საქართველოსა და მოლდოვაზე ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის გავლენის შეფასებამდე აუცილებელია, წარმოდგენილი ინიციატივის

განხილვა პოლიტიკის შემუშავებიდან ბოლო აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამიტამდე.

აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატივა წარმოადგენს უფრო ფართო ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის (ENP) ნაწილს, რომელიც 2004 წელს იქნა შემუშავებული, როგორც ევროკავშირის მეზობელ ქვეყნებთან თანამშრომლობის ფორმატი. ხოლო აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკა ჩამოყალიბებულ იქნა, როგორც ENP-ს განსაზღვრული მიმართულება, რომელიც მოიცავს როგორც ორმხრივ ასევე, მრავალმხრივ თანამშრომლობას. აღნიშნული პოლიტიკა შემუშავებულ იქნა 2009 წლის პრადის სამიტზე, და მის შემდეგ ვითარდება არსებული რეალობის გათვალისწინებით (Eastern Partnership, 2016) 2014-2020 წლებში ევროპული სამეზობლო პოლიტიკისა და აღმოსავლეთ პარტნიორობის დაფინანსების წყარო ევროპული სამეზობლო ინსტრუმენტია (ENI), რომელმაც იქამდე არსებული ევროპული სამეზობლო და პარტნიორობის ინსტრუმენტს (ENPI) შეცვალა. პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მისაღებად ორ წელიწადში ერთხელ „აღმოსავლეთ პარტნიორობის“ სამიტი იმართება (2009 წლის პრადის სამიტი, 2011 წლის ვარშავის სამიტი, 2013 წლის ვილნიუსის სამიტი, 2015 წლის რიგისა და 2017 წლის ბრიუსელის სამიტები). 2014 წელს, „აღმოსავლეთ პარტნიორობის“ სამი ქვეყანა (საქართველო, უკრაინა, მოლდოვა) ასოცირების და მისივე შემადგენელი ღრმა და ყოვლისმომცველი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმებების (DCFTA) ხელმოწერით ევროკავშირთან თანამშრომლობის ხარისხობრივად ახალ ეტაპზე გადავიდა (აღმოსავლეთ პარტნიორობა, 2017)

როგორც უკვე აღვნიშნე, აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკა მიმართულია ოთხ ძირითად პრიორიტეტზე, რომელიც 2015 წლის რიგის სამიტზე იქნა შეთანხმებული და მოიცავს: მმართველობის გაძლიერებას, ძლიერ ეკონომიკას; გაუმჯობესებულ კავშირს; მობილობასა და გაძლიერებულ საზოგადოებას (Eastern Partnership, 2016), რომლებსაც გამოვიყენებ პოლიტიკის გავლენის შესაფასებლად

სწორედ ამ სფეროების ანალიზი და შედეგების ინდიკატორებად აღნიშნულ სფეროებში არსებული მიმართულებების გამოყენება.

ზემოთ განხილულიდან გამომდინარე, ნათელია რომ აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატივა, შეიძლება განვიხილოთ როგორც ევროპეიზაციის პროცესი, რადგან მიმართულია ქვეყნების ევროკავშირის ბაზართან და კანონმდებლობასთან დაახლოებისაკენ, ასევე რეგიონში ნორმატიული ღირებულებების გავრცელებისაკენ.

რეგიონში ლიდერი ქვეყნის სტატუსი

აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის განხილვისას აუცილებელია ევროკავშირის წარმომადგენლების საქართველოსა და მოლდოვის მიმართ დამოკიდებულების ანალიზი, რათა დავადგინოთ, თუ როგორ აღიქმებდა ამ ქვეყნების ევროპეიზაციის პროცესი ევროკავშირში.

პირველ რიგში აღსანიშნავია, რომ 2014 წლამდე მოლდოვა ხშირად მოიხსენიებოდა რეგიონის წარმატების მაგალითად, ლიდერად რეფორმების მიმართულებით. 2013 წლის 3 ოქტომბერს მოლდოვის პრემიერ მინისტრთან შეხვედრის შემდეგ, ევროკავშირის გაფართოებისა და ევროპული სამეზობლო პოლიტიკის საკითხებში ევროკომისარის შტეფან ფულეს განცხადებით: „ მოლდოვას ძალისხმევა ევროკავშირის ღირებულებების განხორციელების მიმართულებით, მას მნიშვნელოვან პარტნიორად და აღმოსავლეთ პარტნიორობის ლიდერად აქცევს“ (European Commission Press release, Moldova 2014). ასევე, მსგავსი განცხადება ევროკომისარმა ჰანმა, მოლდოვაში მისი პირველი ვიზიტის დროს გააკეთა (ENP And Enlargement Negotiations, Moldova 2014).

აღსანიშნავია, რომ ეს დამოკიდებულება შეიცვალა და 2015 წლის პოლიტიკური კრიზისის პერიოდში და მის მერე მოლდოვა აღარ მოიხსენიებოდა რეგიონის ლიდერად, არამედ აქცენტი ძირითადად, გამოწვევების მიუხედავად ევროპული ინტეგრაციის პროცესი გაგრძელების მნიშვნელობაზე კეთდებოდა. 2015 წელს ფრედერიკა მოგერინისა და ჯონათან ჰანის განცხადების მიხედვით: მოლდოვა

ევროკავშირის მნიშვნელოვანი ასოცირებული პარტნიორია. ევროკავშირის სურს, ახლო და წარმატებული თანამშრომლობის გაგრძელება ახალ მთავრობასთან (European Commission Press release, Moldova, 2015). ამ შემთხვევაში, ნათელია რომ ევროკავშირის მხრიდან აღმოსავლეთ პარტნიორობის რეგიონში მოლდოვის პირველობის აღქმა შეიცვალა. საინტერესოა, რომ მიუხედავად ევროპული საგარეო პოლიტიკური კურსის ერთგულებისა და რეფორმირების პროცესის გაგრძელებისა, მოლდოვამ ვეღარ დაიბრუნა „წარმატების მაგალითის“ სტატუსი რეგიონში.

რაც შეეხება საქართველოს, აღსანიშნავია, რომ ქვეყანაზე საუბრისას ევროკავშირის ლიდერები ხაზს უსვამდნენ თანამშრომლობის მნიშვნელობასა და შემდგომი რეფორმების განხორციელების აუცილებლობას. თუმცა ბოლო პერიოდში დამოკიდებულება საქართველოს მიმართ საგრძნობლად შეიცვალა. 2017 წლის 28 ივნისს გერმანიის ბუნდესტაგმა მიიღო რეზოლუცია აღმოსავლეთ პარტნიორობის პროგრამისა და მასში მონაწილე ქვეყნების შესახებ, რომელშიც ხაზგასმულია, რომ „აღმოსავლეთ პარტნიორობის პროგრამით გათვალისწინებული რეფორმების გატარების კუთხით, საქართველო არის გამორჩეული ლიდერი და იმსახურებს განსაკუთრებულ აღიარებას“ (საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო, 2017). ეს ტენდენცია უფრო ადრეც 2015 წელს დაიწყო, თუმცა ამ პერიოდში საქართველო მოიხსენიებოდა ერთ-ერთ ლიდერად ევროკავშირის სამეზობლო პოლიტიკის ქვეყნებს შორის. ხაზგასასმელია, ევროკავშირის გაფართოებისა და ევროპული სამეზობლო პოლიტიკის საკითხებში ევროკომისარის იოჰანეს ჰანის განცხადება, რომელიც საქართველოში ვიზა ლიბერალიზაციის ამოქმედების შემდეგ გააკეთა „ევროკავშირი იდგა საქართველოს გვერდზე მნიშვნელოვანი რეფორმების პროცესის დროს და გააგრძელებს ქვეყნის მხარდაჭერას მის ევროპულ გზაზე. აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამიტის მოსამზადებელი პროცესის ფარგლებში გავაძლიერებთ თანამშრომლობას საქართველოსთან, როგორც ლიდერთან რეგიონის ქვეყნებს შორის გააკეთა (ENP And Enlargement Negotiations, Georgia, 2017). ზემოთ განხილულია განცხადებები ნათლად წარმოაჩენს ევროკავშირის მიერ საქართველოს წარმატების

ხაზგასმა და რეგიონში ლიდერად აღქმას, ხოლო მოლდოვის მიმართ შეცვლილ დამოკიდებულებას.

2.1. ევროპეიზაციი გავლენის შედარება

ნაშრომის ამ ნაწილში მიმოვიხილავ აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის გავლენას და ევროინტეგრაციის პროცესის შედეგებს საქართველოსა და მოლდოვაში 4 მიმართულებით. 2014 წლამდე არსებული გავლენების შეფასებისათვის გამოვიყენებ აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის ინდექსს. წლების განმავლობაში კავშირისა და დაახლოების მიმართულებით ინდექსის ანალიზის საფუძველზე დავადგენ აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის რეგიონში ლიდერი ქვეყნების პოზიციებსა და მათი განვითარების დინამიკას. 2014-2017 წლებში აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის გავლენის კვლევისათვის ძირითად წყაროდ გამოვიყენებ ევროკომისიის მიერ გამოქვეყნებულ 2017 წლის ანგარიშებს, რომელშიც შეფასებულია ქვეყნების მიერ ასოცირების შეთანხმების განხორციელების პროგრესი და იდენტიფიცირებულია ძირითადი გამოწვევები ამ მიმართულებით. ასევე დავყვარდნობი ეროვნულ ანგარიშებს ასოცირების დღის წესრიგის შეფასებაზე.

2.2. პოლიტიკური ასოცირება

აღნიშნულ ნაწილში განვიხილავ აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის გავლენას საქართველოსა და მოლდოვაზე პოლიტიკური ასოცირების მიმართულებით, ძირითადი ყურადღება გამახვილებული იქნება კანონის უზენაესობის დამყარებასა და კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლაზე, სასამართლო სისტემის რეფორმირების მნიშვნელობაზე, საჯარო მმართველობის რეფორმის განხორციელების პროცესსა და თავდაცვისუნარიანობის გაძლიერების მიმართულებაზე.

არჩევნები

პირველი აღსანიშნავია, რომ 2011 წლიდან მოლდოვა მიიჩნეოდა აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის ერთადერთ ქვეყნად, რომელსაც შედარებით სამართლიანი საარჩევნო სისტემა ჰქონდა, აღნიშნული გამომდინარეობდა

პარლამენტის ოპოზიციისათვის თავმჯდომარეობის შესაძლებლობის მიცემით, რაც მათ დღის წესრიგზე გავლენის მოხდენის საშუალებას აძლევდა (European Integration Index, 2011). მიუხედავად იმისა, რომ დემოკრატიასთან დაკავშირებულ სხვა საკითხებთან მოლდოვას წლების განმავლობაში გაუარესება არ აღინიშნებოდა 2013 წელს საპრეზიდენტო არჩევნებმა, უკან წაწია ქვეყანა ამ მიმართებით. პარლამენტის მიერ პრეზიდენტის არაკონკურენტულ გარემოში არჩევამ და ასევე რეფორმების განხორციელების სისწრაფისა და მონდომების შემცირებამ, და უკვე მიღებული კანონების განუხორციელებლობამ დიდი გავლენა იქონია ევროინტეგრაციის პროცესის წარმატების აღქმაზე. (European Integration Index, 2013) აღსანიშნავია, რომ 2014 წლისათვის მოლდოვაში ამ მიმართულებით მნიშვნელოვანი ცვლილებები არ შეიმჩნეოდა, პირიქით კანონმდებლებმა მიიღეს შემზღვეველი ცვლილებები საარჩევნო კანონში, რამაც ნეგატიური შეფასება მიიღო სამოქალაქო საზოგადოებისა და მოსახლეობის მხრიდან. ამ პერიოდის შეფასების მიმართულებით აღსანიშნავია, რომ 2014 წლისათვის რეიტინგში წამყვანი პოზიციის შენარჩუნების მიუხედავად, განხორციელებული რეფორმების შედეგი შედარებით შეზღუდული იყო ხოლო ხშირ შემთხვევაში სულაც ვერ ხერხდებოდა რეფორმის გატარება, მნიშვნელოვანი ცვლილებები საარჩევნო სისტემასა და მთავარი პროკურორის დანიშვნა-განთავისუფლებასთან დაკავშირებით მიღებულ იქნა, მესამე სექტორთან და ვენეციის კომისიასთან კონსულტაციების გარეშე. (European Integration Index, 2014)

ასევე, 2015 წელს საარჩევნო კოდექსში განხორციელდა ცვლილებები არ არის გათვალისწინებული ევროპის საბჭოსა და ეუთოს რეკომენდაციები. ხაზგასასმელია, რომ 2016 წელს ჩატარებული საპრეზიდენტო არჩევნები საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად მიმდინარეობდა. თუმცა დასახვეწია დაფინანსებასთან, ადმინისტრაციული რესურსისა და მედიასთან დაკავშირებული საკითხები (European Commission, Moldova, 2017). აღსანიშნავია, ასევე 2017 წელს განხორციელებული საარჩევნო კოდექსის ცვლილებები, რომელიც შერეული საარჩევნო სისტემისა და ერთმანდატიანი საარჩევნო ოლქების შემოღებას ითვალისწინებს. აღნიშნული კანონი

მიღებულ იქნა, მთავრობისა და ევროკავშირის წარმომადგენლებთან კონსულტაციების გარეშე. აღსანიშნავია, რომ კანონმა უარყოფითი შეფასება მიიღო ვენეციის კომისიისაგან, და ხაზგასმულ იქნა მისი გაწვევის საჭიროება, თუმცა მიუხედავად ამისა პარლამენტმა მაინც მიიღო აღნიშნული კანონი (Eastern Partnership Civil Society Forum, 2017, გვ.10).

საქართველოს შემთხვევაში, 2011 საქართველოს არჩევნების შეფასება საარჩევნო წესებისა და კამპანიების არასამართლიანობასთან იყო დაკავშირებული, თუმცა 2013 წლისათვის ვითარება შეიცვალა და 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნები გახდა პირველი მშვიდობიანი ძალის ცვლილების (European Integration Index, 2013) 2014 წლისათვის საქართველო დაეწია მოლდოვას რეიტინგებში, რაც ძირითადად საარჩევნო სისტემისა და ადამიანთა უფლებების მიმართულებით განხორციელებული რეფორმების საფუძველზე მოხდა. ასოცირების შეთანხმების დადების შემდეგ საქართველოს მთავრობამ განახორციელა ცვლილებები საარჩევნო კოდექსში. (European Integration Index, 2014) აღსანიშნავია, რომ უკანონო კამპანიების ბრალდებების, გამჭირვალობის ნაკლებობისა და ძალადობრივი ინციდენტების მიუხედავად, 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნები დიდ წილად პოზიტიურად იქნა შეფასებულ.

დემოკრატიულობის მიმართულებით ბოლო პერიოდში ყველაზე მნიშვნელოვანი ცვლილება საქართველოში კონსტიტუციის ფუნდამენტური რეფორმა გახდა, რომლის საფუძველზეც ქვეყანა საპარლამენტო სისტემაზე გადასვლას ასრულებს. რეფორმა მთლიანობაში დადებითად იქნა შეფასებული ვენეციის კომისიის მიერ, თუმცა დიდ წინააღმდეგობას წააწყდა ოპოზიციისა და სამოქალაქო საზოგადოების მხრიდან, რაც ძირითადად პროპორციული არჩევნების სისტემის შემოღების გადავადებით, პროცესის სიჩქარითა და დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის ნაკლებობით იყო განპირობებული. ევროკომისიის ანგარიშის მიხედვით, მოსალოდნელია დამატებითი ცვლილებების განხორციელება ვენეციის კომისიის რეკომენდაციების გათვალისწინების მიზნით (European Commission, Georgia, 2017). ასევე ევროპულ სტანდარტებთან დაახლოების მიმართულებით,

გასათვალისწინებელია, რომ 2017 წელს ჩატარებული არჩევნები, OSCE / ODIHR- ის საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიის შეფასების, შესაბამისობაში იყო ძირითად მოთხოვნებთან, მიუხედავად არსებული დარღვევებისა რამდენიმე საარჩევნო ოლქში (European Commission, Georgia, 2017, გვ.3).

ქვეყნების დემოკრატიულობის მიმართულებით დაახლოების გზა ევროკავშირთან საგრძნობლად განსხვავდება, მაშინ როდესაც მოლდოვა საწყის ეტაპზე დადებითად იქნა შეფასებული ამ მიმართულებით, 2014 წლის შედეგ განხორციელებული რეფორმები ნათელს ხდის ქვეყნის მიერ ევროპული ღირებულებებისაგან დაშორებას. საქართველოს შემთხვევაში ქვეყანამ მოახერხა საარჩევნო სისტემის გაუმჯობესება, და მიუხედავად არსებული გამოწვევებისა, მთლიანობაში, ქვეყნის დინამიკა დადებითად არის შეფასებული. მოლდოვის შემთხვევაში ხაზგასასმელია, რომ გატარებული რეფორმები ძირითადად სამოქალაქო საზოგადოებისა და ვენეციის კომისიასთან კონსულტაციების გარეშე იქნა მიღებული, ასევე აღნიშნული რეფორმების მხარდაჭერა მცირე იყო როგორც საზოგადოების ასევე მესამე სექტორის მიერ.

სასამართლო სისტემა

ევროპეიზაციის პროცესის მნიშვნელოვან ინდიკატორს სასამართლო სისტემის რეფორმირება წარმოადგენს, რაც წლების განმავლობაში აღმოსავლეთ პარტნიორების ქვეყნების ერთერთ ყველაზე მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს. 2011 წლის მონაცემებით, ამ მიმართულებით წამყვანმა ქვეყანამ მაინც ვერ მოახერხა მოსამართლეების დანიშვნის, დაწინაურებისა და გათავისუფლების შესაბამისი სტანდარტის სიტემის შემოღება და პოლიტიკური გავლენისაგან დაცვა (European Integration Index, 2011). ზოგადად ეს დარგი ამ ინიციატივის ყველაზე სუსტ სფეროდ მიიჩნევა.

მიუხედავად ევროკავშირის მხარდაჭერისა, მოლდოვამ საბოლოოდ 2013 განახორციელა დამოუკიდებელი და პროფესიონალური სასამართლოსათვის აუცილებელი რეფორმების მიღება. მთავრობის მიხედვით, 2014 წლისათვის,

რეფორმის 80 პროცენტი განხორციელებული იყო, თუმცა საგრძნობლად უარყოფითი დამოკიდებულება ჰქონდა ამ პროცესისადმი მესამე სექტორის წარმომადგენლებს (European Integration Index, 2014). აღსანიშნავია გენერალური პროკურორისა და კორუფციასთან დაკავშირებული პრობლემების მოუგვარებლობა, რასაც ასევე ადასტურებს, ევროკავშირის მიერ ამ რეფორმის განხორციელების დახმარების მეორე გადარიცხვის ოდენობის შემცირება. აღსანიშნავია, რომ მოლდოვამ შეიმუშავა ახალი სასამართლო რეფორმის სტრატეგია, ქვეყანას ასევე მოუწია 2011-2016 წლის სტრატეგიის განხორციელების პერიოდი გახანგრძლივება (European Commission, Moldova, 2017, გვ.5). მოლდოვაში ვადაგადაცილებული სასამართლო სექტორის რეფორმების განხორციელების პროგრესისა და სამოქმედო გეგმის დადებითი 90%-იანი შესრულების მიუხედავად ფუნდამენტური საკითხები არ გადაწყვეტილა. ამასთანავე, 2016 წელს განხორციელებული იქნა ორაზროვანი ცვლილებები, რის შედეგადაც სასამართლო მოსმენებზე, შეიზღუდა სასამართლოს ღიაობა (European Integration Index, 2015-2016).

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს სასამართლო სისტემა სხვა ქვეყნებთან შედარებით უკეთეს მდგომარეობაში იყო, თუმცა მიუხედავად მთავრობის მიერ განხორციელებული რეფორმებისა, ისევ შენარჩუნდა დამოუკიდებელი სასამართლოსადმი ხალხის ნდობის ნაკლებობა. ცვლილებების პაკეტი მიღებულ იქნა 2013 წელს, რომელიც ითვალისწინებდა ვენეციის კომისიისა და სამოქალაქო საზოგადოების რეკომენდაციებს (European Integration Index, 2013). 2013-2014 წლებში საქართველომ ისევ შეინარჩუნა ლიდერობა ამ მიმართულებით, რაც აღნიშნული კანონების მიღების საფუძველზე საქართველოს წარმატებად აღიქმება. 2015 წლის სექტემბერში პროკურატურის სერვისზე კანონის ცვლილებამ განავითარა მისი დამოუკიდებლობა, თუმცა პროკურორის დანიშვნის, შეფასებისა და დაწინაურების პროცედურების გამჭირვალობა გამოწვევად დარჩა (European Commission, 2017) ასოცირების შეთანხმების გაფორმების შემდეგ სასამართლო სისტემაში განხორციელებულმა რეფორმებმა ხელი შეუწყო მოსამართლეების

დამოუკიდებლობის, პროფესიონალიზმისა და ეფექტურობის განვითარებას. 2016 წლის დეკემბერში კანონმდებლობის მესამე ტალღის განხორციელება მიმართული იყო გამჭირვალობის ნაკლებობის აღმოფხვრისაკენ, თუმცა ცვლილებები არ იყო მიმართული ყველა პრობლემური საკითხის მიმართ. აღსანიშნავია, რომ 2017 წლის მაისში მიღებულ იქნა პირველი 5 წლიანი სასამართლო სტრატეგიის სამოქმედო გეგმა, რაც შეეხება მოსამართლეების დანიშვნის საკითხს და დისციპლინარულ საკითხებს, აღნიშნულ სფეროში ისევ შეინიშნება გამჭირვალობის ნაკლებობა. (2017 ეხ) მიუხედავად 2014 წელს ვენეციის კომისიის მიერ დაგეგმილი და განსახორციელებელი ცვლილებების დადებითად შეფასებისა, მათი მიღების შემდეგ განხორციელებულმა ცვლილებებმა, მნიშვნელოვნად შეამცირეს ფუნდამენტური საკითხების მოგვარების შესაძლებლობა. (European Integration Index, 2015-2016)

ნათელია, რომ სასამართლო სფეროში განხორციელებული რეფორმები ორივე ქვეყნისათვის მნიშვნელოვან გამოწვევებთან არის დამოკიდებული, თუმცა მოლდოვის შეთხვევაში 2014 წლის შემდეგ ამ დარგის ევროპეიზაციის პროცესი საგრძნობლად შენელდა, რაზეც ევროკავშირის მიერ დაფინანსების დროებით შეწყვეტაც მიუთითებს, რეფორმების გატარების პროცესის დაგვიანებებთან (სამოქმედო გეგმის გახანგრძლივება) ერთად, მიღებულ იქნა გამჭირვალობისათვის ხელისშემშლელი რეფორმები. საქართველოს შემთხვევაში მიუხედავად განხორციელებული რეფორმებისა შენარჩუნებულია პრობლემები მოსამართლეების დანიშვნის გამჭირვალობასთან დაკავშირებული პრობლემები, თუმცა ნათელია ევროპეიზაციის პროცესის დადებით დინამიკა და სფეროს რეფორმირების პროცესის ერთგულება.

კორუფცია

ასევე აღსანიშნავია კორუფციასთან დაკავშირებული პრობლემები, ანგარიშების მიხედვით, მოლდოვამ 2012 წელს მიიღო ანტიკორუფციული და ორგანიზებული დანაშაულის საწინააღმდეგო კანონმდებლობა (European Integration Index, 2012), თუმცა მისი განხორციელება გამოწვევების წინაშე დადგა, რაც საჯარო და საბანკო სექტორში

არსებული ვითარების შედეგი იყო. აღნიშნული პრობლემა ვერც 2013-ში ვერ მოგვარდა.

მოლდოვის საგარეო საქმეთა სამინისტროს მიხედვით, ქვეყანა აქტიურად იბრძვის კორუფციის წინააღმდეგ ამას ადასტურებს 2014-2015 წლებში 531 კრიმინალური საქმის სასამართლოსთვის გადაცემა, მათ შორის მინისტრებისა და მინისტრის მოადგილეების მიერ ჩადენილი დანაშაულის იდენტიფიცირება, ასევე აღსანიშნავია კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის ეროვნული ცენტრის შექმნა (NAC). ანგარიშის მიხედვით, სამოქმედო გეგმის დღის წესრიგით გათვალისწინებული ღონისძიებების 85% შესრულებულ იქნა მოლდოვის მიერ, 13% ნაწილობრივ იქნა შესრულებული, ხოლო 2% აღარ იყო ვალიდური (DCFTA EU-Moldova, 2016, გვ. 7).

მიუხედავად ვითარების გაუმჯობესებისა, ევროკომისიის შეფასებით, კორუფცია მოლდოვაში ისევ გავრცელებულია, აღსანიშნავია საზოგადოებაში გავრცელებული ხედვა პოლიტიკური თანამდებობის პირებში აღნიშნული პრობლემის აქტუალობაზე. ხაზგასასმელია, რომ 2014-2015 წლის ეროვნული ანტიკორუფციული სტრატეგია გახანგრძლივებულ იქნა 2016 წელზეც, ხოლო 2017 წელს შემუშავებულ იქნება ახალი სტრატეგია. მიუხედავად, განხორციელებული ცვლილებებისა და დაგეგმილი რეფორმებისა, მათი ეფექტურობა კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას საერთაშორისო საზოგადოებასთან კონსულტაციების გარეშე მათი შემოღების გამო. ((European Commission, Moldova, 2017, გვ.6)

რაც შეეხება კორუფციისა და ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის მაჩვენებლებს ამ მიმართულებით საქართველოში განხორციელებული რეფორმები ყველაზე წარმატებული გამოდგა და შესაბამისად ამ სფეროში ქვეყანამ ლიდერობა 2011-2014 წლებში შეინარჩუნა. (European Integration Index, 2014) ასოციირების შეთანხმებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულების ფარგლებში საქართველომ გააგრძელა ანტიკორუფციული სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის განხორციელება. 2017-2018 წლების სამოქმედო გეგმა და სტრატეგია მიღებულ იქნა მთავრობის მიერ 2017 წლის სექტემბერში, ხოლო 2017 წლის იანვრისათვის,

საქართველომ შემოიღო საჯარო მოხელეების დეკლარაციების მონიტორინგის სისტემა (European Commission, Georgia, 2017).

კორუფციის მიმართულებით საქართველო ლიდერობდა 2011 წლიდან მოყოლებული. რაც შეეხება მოლდოვას აღნიშნული სფერო ერთერთი ყველაზე პრობლემატურია ქვეყნისათვის, რაც ნათელი სწორედ 2014 წლის პოლიტიკური კრიზისის დროს გახდა. ბოლო პერიოდში აღნიშნული სფეროსათვის დამახასიათებელი დადებითი დინამიკის მიუხედავად, გატარებული რეფორმები ასევე, საერთაშორისო და სამოქალაქო საზოგადოებასთან კონსულტაციების გარეშე და დაგვიანებებით იქნა გატარებული.

საჯარო მართვა

აღსანიშნავია, რომ 2011 წლიდან საჯარო მმართველობა მოლდოვაში სტანდარტთან ყველაზე ახლოს იყო, თუმცა ამ დარგის წარმატებასაც, ხელი შეუშალა სასამართლო სფეროში არსებულმა გამოწვევებმა (European Integration Index, 2011). მიუხედავად ამისა, ქვეყანამ გააუმჯობესა მისი შედეგები 2013 წლისათვის პოლიტიკის ფორმულირების, კოორდინაციის შეფასებისა და საჯარო მომსახურების მიმართულებით (European Integration Index, 2013).

მიუხედავად იმისა, რომ მოლდოვაში საჯარო მართვის მიმართულებით განხორციელებული რეფორმები შესაბამისობაში იყო ევროკავშირის მოთხოვნებთან, 2014-2017 წლებში ვალდებულებების შესრულება ამ მიმართულებით მოკრძალებული იყო, განსაკუთრებით კი სექტორული სტრატეგიის რეფორმის. თუმცა ასევე ხაზგასასმელია განხორციელებული რეფორმების მნიშვნელობა მოლდოვის საჯარო მომსახურების მოდერნიზაციის მიმართულებით. (DCFTA EU-Moldova, 2016). მნიშვნელოვანია, რომ ევროკომისიის რეკომენდაციების მიხედვით, 2016 წლის ივლისში მიღებულ იქნა საჯარო მმართველობის რეფორმის სტრატეგია (European Commission, Moldova, 2017).

საჯარო მმართველობის მიმართულება ერთ-ერთი ყველაზე პრობლემატური იყო საქართველოსათვის, თუმცა ქვეყანამ მოახერხა ჯერ პოლიტიკის

ფორმულირებისა და კოორდინაციის პროცედურების გაუმჯობესება და ევროინტეგრაციის მიმართულებით ინსტიტუციური შესაძლებლობების განვითარება (European Integration Index, 2012). მიუხედავად არსებული გამოწვევებისა, საქართველოს საჯარო მომსახურების სფეროში შეძლო მოლდოვასთან მიახლოება და საჯარო კონსულტაციების გაუმჯობესება, რაც მიგვანიშნებს ევროპეიზაციის პროცესის დადებით გავლენაზე. თუმცა 2014 წლისათვის ნათელი გახდა ამ სფეროში არსებული გამოწვევები და საჭირო საჯარო მომსახურების რეფორმირებასთან იყო დაკავშირებული (European Integration Index, 2014). საქართველომ განაგრძო სექტორის დაახლოება ევროკავშირის პრინციპებთან და 2015 წლის საჯარო ადმინისტრირების რეფორმის სამოქმედო რუკა და 2015 წლის პოლიტიკის დაგეგმვის სისტემის რეფორმის სტრატეგია განხორციელების პროცესშია. ასევე აღსანიშნია, საჯარო სამსახურის შესახებ კანონის ცვლილების გადავადებით ამოქმედება ((European Commission, Georgia, 2017, გვ. 4)

საჯარო მართვის სფეროში ევროპეიზაციის პროცესი მოლდოვაში ერთერთი ყველაზე წარმატებულია, თუმცა ევროკავშირის ანგარიშში მაინც ხაზგასმულია ვალდებულებების შესრულების სიმცირე. რაც შეეხება საქართველოს, ეს სფერო ერთ-ერთი ყველაზე პრობლემატური იყო ქვეყნისათვის და მიუხედავად განხორციელებული რეფორმებისა, ევროპეიზაციის პროცესი ამ მიმართულებით შედარებით ნელია.

აღსანიშნავი უფლებები

აღსანიშნავია რომ 2012 წელს მოლდოვა გახდა პირველი ქვეყანა, რომელმაც მიიღო ანტიდისკრიმინაციული კანონი (European Integration Index, 2012), მიუხედავად წინა წლებში არსებული უარყოფითი დამოკიდებულებისა საზოგადოების მხრიდან. როგორც უკვე აღვნიშნე, მოლდოვამ 2009-2014 წლებში შეინარჩუნა წამყვანი პოზიციები ინდექსის მიხედვით, თუმცა ევროინტეგრაციის პროცესის ფარგლებში განხორციელებული რეფორმებისა და ქვეყანაში არსებული ვითარების განხილვის საფუძველზე ნათელია, რომ მიუხედავად კარგი საწყისი ეტაპისა ქვეყნის პროგრესი ამ

მიმართულებით მალევე შენედა და 2014 წლისათვის უკვე ნათელი გახდა, რომ მოლდოვა გარკვეულ სფეროებში არ იყო მზად რეფორმების განხორციელებისა და მათი იმპლემენტაციისათვის.

ადამიანის უფლებებისა და ფუნდამენტურ თავისუფლებების მიმართულებით, სასამართლო სისტემაში პოლიტიკის გავლენის აღქმა მნიშვნელოვნად უშლის ხელს ქვეყნის ევროპეიზაციის პროცესს. მაგალითისათვის 2015-2016 წლებში, მოლდოვამ დაარღვია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია 39-ჯერ 42 განაჩენიდან. ((European Commission, Moldova, 2017, გვ.3) ევროკომისიის ანგარიშის მიხედვით, ასევე აღინიშნება მოლდოვის მიერ ადამიანის უფლებების სამოქმედო გეგმის განხორციელებასთან დაკავშირებული გამოწვევები. 2011-2014 წლის სამოქმედო გეგმა არ იქნა სრულად განხორციელებული, ხოლო ახალი ჯერ არ არის მიღებული. (European Commission, Moldova 2017, გვ.4).

საქართველოსთვის 2009-2014 წლების პერიოდში მნიშვნელოვანი იყო დემოკრატიისა და ადამიანთა უფლებების სფეროში რეფორმების გატარება. ამ მიმართულებით 2014 წელს ვითარება საგრძნობლად გაუმჯობესდა და ევროკავშირის სპეციალური მრჩევლის რეკომენდაციების საფუძველზე მიღებულ იქნა ეროვნული ადამიანთა უფლებების სტრატეგია 2014-2020. ასევე მნიშვნელოვან წინსვლას ანტი დისკრიმინაციული კანონმდებლობის მიღება წარმოადგენდა, რაც დადებითად იყო შეფასებული საერთაშორისო და სამოქალაქო საზოგადოებების მიერ (European Integration Index, 2014)

ადამიანის უფლებების მიმართულებით საგრძნობლად განსხვავდება საქართველოსა და მოლდოვაში განვითარებული პროცესები, მაშინ როდესაც მოლდოვაში ევროინტეგრაციის დაწყების პირველ წლებში მნიშვნელოვანი პროგრესი შეინიშნებოდა საქართველოში წინსვლა მხოლოდ 2014 წლიდან გახდა შესამჩნევი, ამ პერიოდში მოლდოვისათვის უკვე დამახასიათებელი იყო სამოქმედო გეგმების ნაწილობრივი შესრულება, რასაც ასევე ადამიანის უფლებათა ეროვნული კონვენციის დარღვევები მოჰყვა.

აღსანიშნავია, რომ საწყის ეტაპზე, მოლდოვის წარმატებული რეფორმების მიუხედავად, ბოლო პერიოდში ქვეყნის ძირითად გამოწვევებს ევროპეიზაციის პროცესის შენელება, რეფორმების დღის წესრიგის დარღვევა და საერთაშორისო და სამოქალაქო საზოგადოებასთან კონსულტაციების უგულველყოფა წარმოადგენს. საქართველოს შემთხვევაში ევროპეიზაციის პროცესის დადებითი დინამიკა აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის შემუშავების დროიდან დღემდე შენარჩუნებულია.

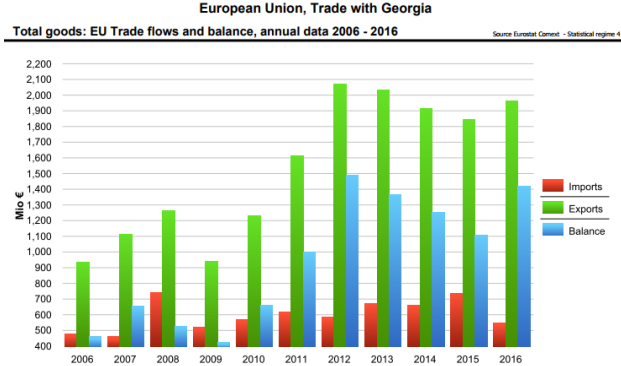
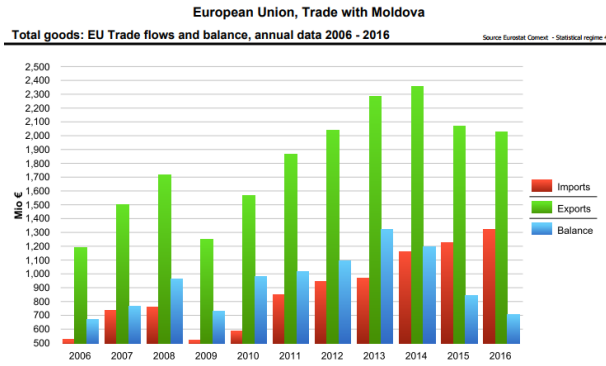
2.3. ეკონომიკური ინტეგრაცია

ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკა, ეკონომიკის სფეროში მოიცავს პარტნიორ სახელმწიფოებში საინვესტიციო კლიმატისა და ბიზნეს გარემოს გაუმჯობესება, ფინანსებზე წვდომასა და ფინანსურ ინფრასტრუქტურაში არსებული ხარვეზების გამოსწორებას, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას ადგილობრივ და რეგიონულ დონეზე, ციფრული ბაზრის ჰარმონიზებას და სავაჭრო ურთიერთობების განვითარებას. ეკონომიკური ინტეგრაციის მიმართულების ანალიზისას ყურადღებას გავამახვილებ, როგორც აღნიშნული მიმართულებებით განხორციელებულ რეფორმებზე, ასევე ევროკავშირთან ქვეყნების სავაჭრო ბრუნვასა და საერთაშორისო რეიტინგებში ქვეყნების პოზიციებზე. ამის საფუძველზე შევაფასებ ეკონომიკური ინტეგრაციის მიმართულებით თითოეულ ქვეყანაში მიღწეულ შედეგსა და წარმოქმნილ განსხვავებებს.

ეკონომიკური ინტეგრაციის მიმართულებით აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის შემოღების დღიდან, ქვეყანა უდავო ლიდერია. მიუხედავად იმისა, რომ სავაჭრო პოლიტიკის მიმართულებით, ასოცირების შეთანხმებამდე მოლდოვასა და ევროკავშირის შორის გაფორმებული იყო ავტონომიური სავაჭრო პრეფერენციების (ATP) სისტემა, რომელიც საქართველოსთან გაფორმებული GSP+ სისტემაზე უფრო მაღალი იყო, (European Integration Index, 2011) ქვეყნებმა ამ მიმართულებით ყველაზე დიდ წარმატებას ასოცირების შეთანხმების დადებით, ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმების გაფორმებით ერთად მიაღწიეს,

რომელიც სრულად ძალაში 2016 წლის 1 ივლისს შევიდა, წინასწარ 2014 წლის სექტემბრიდან მოქმედების შემდეგ. საქართველოსთვის დამახასიათებელმა სავაჭრო გახსნილობამ გაამარტივა DCFTA-ზე მოლაპარაკების პროცესი საქართველოს ლიდერობა რეგიონში განპირობებულია DCFTA-ს მოთხოვნებთან ქვეყნის შესაბამისობით, რაც კარგად არის გამოკვეთილი კონკურენციისა და სახელმწიფო დახმარების სისტემით ქვეყანაში. გარდა ამისა, აღსანიშნავია გადასახადების სისტემის წარმატება, რომელიც პრობლემატური იყო რეგიონის სხვა ქვეყნებში (European Integration Index, 2014). ასევე, გასათვალისწინებელია, რომ მოლდოვასაგან განსხვავებით, საქართველომ, ერთიანად მოახდინა ვაჭრობის ლიბერალიზაცია და ყველა ტარიფის გაუქმება ევროკავშირიდან იმპორტირებული პროდუქტის მიმართ. მოლდოვაში, შეთანხმების დადების შემდგომი პერიოდზე ნეგატიური გავლენა იქონია 2015 წლის პოლიტიკურმა არასტაბილურობამ და რეგიონულმა ეკონომიკურმა კრიზისმა (აღმოსავლეთ უკრაინის კრიზისი, რუსეთის ემბარგო მოლდოვის სოფლის მეურნეობის პროდუქტზე და ევროკავშირსა და რუსეთს შორის სანქციები და აკრძალვები) (European Integration Index, 2015-2016).

რაც შეეხება ვაჭრობის მაჩვენებლებს, ევროკავშირი მოლდოვის ყველაზე დიდი პარტნიორია, როგორც საქონლის ექსპორტში, ასევე იმპორტში და რეგიონში ევროკავშირთან ყველაზე დიდი რაოდენობის ვაჭრობის მაჩვენებლის მქონე ქვეყანა (European Integration Index, 2012). ეკონომიკური ინტეგრაციის შეფასების პროცესში აუცილებელია ევროკავშირსა და მოლდოვის სავაჭრო ურთიერთობების ანალიზი. 2009 წლიდან ვაჭრობის ზრდა 2015 წლის კრიზისის შედეგად მნიშვნელოვნად მცირდება, თუმცა ამავე დროს აღსანიშნავია, რომ სავაჭრო ბალანსიც ევროკავშირისა და მოლდოვის სავაჭრო ბრუნვისა იკლებს რასაც, საფუძვლად მოლდოვიდან ევროკავშირში ექსპორტის ზრდა უდევს. მიუხედავად 2015 წლის შემდეგ ევროკავშირიდან იმპორტირებული საქონლის შემცირებისა ამ წლებში დადებითი დინამიკაა მოლდოვიდან ევროკავშირში ექსპორტირებული საქონლის რაოდენობაში (European Union, Trade with Georgia, 2017).

ვაჭრობის მიმართულებით საქართველოს სავაჭრო დინამიკა ევროკავშირთან განსხვავებულია. მაშინ როდესაც, ევროკავშირი ინარჩუნებს საქართველოს მთავარ სავაჭრო პარტნიორის სტატუსს, როგორც საქონლის იმპორტში, ასევე ექსპორტის მიმართულებით, აღსანიშნავია, სავაჭრო ბალანსის უარყოფით მაჩვენებლები, რაც სავაჭრო ურთიერთობების ძირითადად ევროკავშირიდან იმპორტირებულ პროდუქტზე დამყარებით არის განპირობებული. 2017 წელს ევროკავშირმა საქართველოს სავაჭრო ბრუნვის 27,3% შეადგინა (European Union, Trade with Georgia, 2017).

ასევე გასათვალისწინებელია, რომ მოლდოვა 2016 წელს პან-ევრო ხმელთაშუაზღვის პრეფერენციული წარმოშობის წესების შესახებ რეგიონულ კონვენციას შეუერთდა. მოლდოვის გაწევრიანების შემდეგ, 2017 წელს საქართველოც შეუერთდა აღნიშნულ კონვენციას (European Commission, 2017). რაც შეეხება DCFTA-ს გაფორმების შედეგად აღებული ვალდებულებების განხორციელების შეფასებას, ზოგადად, ევროკავშირის მხრიდან აღებული ვალდებულებები შესრულების მიმართულებით საქართველოს მიერ განხორციელებული რეფორმები დროულად მიმდინარეობს. აღსანიშნავია, რომ საქართველოსა და ევროკავშირის მიერ შეთანხმებულ იქნა განახლებული ასოცირების დღის წესრიგი.

მოლდოვის შემთხვევაში, აღსანიშნავია, რომ ვაჭრობაში ტექნიკური ბარიერების მიმართულებით, დროულად იქნა განხორციელებული პირველადი სექტორების კანონმდებლობა, რაც მოიცავდა დაკვირვებას, მეტროლოგიასა და სტანდარტიზაციას. თუმცა აღსანიშნავია, რომ მეორადი კანონმდებლობის მიღება გაჭიანურდა, რაც

მაგალითისათვის მოიცავს ბაზარზე დაკვირვებასა და საქონლის უსაფრთხოებას. შესაბამისად, მიუხედავად მიმდინარე სამუშაოებისა კანონმდებლობის დაახლოება გაჭიანურდა. მსგავსია ვითარება სანიტარიული და ფიტოსანიტარიული სტანდარტების მიმართულებით, ევროკომისიის ანგარიშის მიხედვით, დაახლოების პროცესი ამ მიმართულებით ნელია და შესაძლებლობებიც არასაკმარისია. ნათელი პროგრესია მიღწეული საბაჟო და სავაჭრო გამარტივების მიმართულებით. ანგარიშში ასევე ხაზგასმულია სერვისების სფეროში მიღწეული პროგრესის არასაკმარისობა საბაზრო მოთხოვნებთან მიმართებაში. აღსანიშნავია, რომ ფინანსური სერვისების მიმართულებით მოლდოვა ისევ საჭიროებს რეგულაციებს, კონკურენციის კომისიამ მიაღწია გარკვეულ პროგრესს, ასევე აღსანიშნავია ინტელექტუალური საკუთრების უფლებების მიმართულებით მიღებული შესაბამისი კანონმდებლობა (European Commission, 2017, გვ. 6-7). ზოგადად კომისიის ანგარიშში მოცემული შეფასებების მიხედვით, მიუხედავად განხორციელებული რეფორმებისა და მიღწეული პროგრესისა ეკონომიკურ და სავაჭრო ინტეგრაციის მიმართულებით, დაახლოების პროცესი სამოქმედო გეგმას ვერ მიყვება, ნელია და დამატებით ძალისხმევას მოითხოვს.

რაც შეეხება საქართველოში განხორციელებულ რეფორმებს, ტექნიკური ბარიერების მიმართულებით რამდენიმე რეფორმა განხორციელდა მეტროლოგიის, აკრედიტაციისა და ბაზარზე დაკვირვების მიმართულებით, სანიტარული და ფიტოსანიტარული მიმართულებით სურსათი ეროვნული სააგენტო აგრძელებს ინსტიტუციურ განვითარებას რეფორმების გეგმის მიხედვით. საბაჟო და სავაჭრო გამარტივების მიმართულებით, გადამუშავებული საბაჟო კოდექსის პროექტი ევროკომისიისა და დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციების პროცესშია. ასევე, ელექტრონული ეკონომიკისა და საზოგადოების მიმართულებით, მიღებულია ახალი კანონი ელექტრონული დოკუმენტების შესახებ, რაც ევროკავშირის რეგულაციებთან არის შესაბამისობაში. მნიშვნელოვანია, რომ საჯარო შესყიდვებისა და კონკურენტული გარემოს შექმნის მიმართულებით, საქართველო ევროკავშირის

ტექნიკური დახმარების საფუძველზე ახორციელებს საქირო რეფორმებს (European Commission, 2017. გვ. 7-8). ანგარიშის მიხედვით, საქართველო დღის წესრიგში გათვალისწინებული ვადებისა და მოთხოვნების შესაბამისად ასევე, ევროკავშირთან აქტიური კონსულტაციის საფუძველზე ახორციელებს დაგეგმილ რეფორმებს.

აღნიშნულ დინამიკას ასევე ადასტურებს, მოლდოვის მთავრობის მიერ გამოქვეყნებული ანგარიში, რომელშიც შეფასებულია ეკონომიკური ინტეგრაციასთან დაკავშირებული, ევროკავშირის კანონმდებლობასთან მოლდოვის კანონმდებლობის დაახლოების პროგრესი. 2014 წლიდან 2016 წლის 6 თვის პერიოდში მე-4 თავით „ეკონომიკური და სექტორული დაახლოების მიმართულებით, დაგეგმილი 43 ღონისძიებიდან განხორციელებულია 26, მე-5 თავით „ვაჭრობა და ვაჭრობასთან დაკავშირებული საკითხები“, დაგეგმილი 99 რეფორმიდან განხორციელებულია მხოლოდ 50 (DCFTA EU-Moldova, 2016, გვ. 40-42). ეკონომიკური ინტეგრაციის მიმართულებით ევროკავშირთან ქვეყნის დაახლოების ანალიზისათვის აუცილებელია საერთაშორისო რეიტინგებში ქვეყნების პოზიციების განხილვა და იმ დინამიკის ანალიზი, რაც დამახასიათებელია ქვეყნებისათვის ამ მიმართულებით. ამ სფეროში ინდიკატორად გამოვიყენებ, მსოფლიო ბანკის ბიზნესის კეთების ინდექსს და მსოფლიო ეკონომიკური ფორუმის კონკურენტუნარიანობის ინდექსს.

ეკონომიკური ინტეგრაციის მიმართულებით, შეიძლება ითქვას, რომ საქართველო, მზად იყო აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინიციატივის ფარგლებში ევროკავშირის მოთხოვნების შესაბამისი ღონისძიებებისათვის. თუმცა, ასევე გასათვალისწინებელია ვაჭრობის მიმართულებით არსებული დაბრკოლებები, რომელიც ნათელია ევროკავშირისა და საქართველოს სავაჭრო ურთიერთობების განხილვის საფუძველზე. მოლდოვის პროცესი საგრძნობლად განსხვავდება და ამ შემთხვევაში ევროპეიზაციის პროცესი სავაჭრო ურთიერთობების მიმართულებით უფრო წარმატებულია. თუმცა ასევე ხაზგასასმელია, რომ პოლიტიკური ასოცირების პროცესთან შედარებით, ეკონომიკური ინტეგრაციის მიუხედავად შენელებული

ტემპისა, დინამიკა უკეთესია განხორციელებული რეფორმებისა და ევროკავშირის სტანდარტებთან მოლდოვის დაახლოების საფუძველზე.

2.4. კავშირი, ტრანსპორტი და ენერჯეტიკა

ევროპეიზაციის გავლენის კვლევის მოცემულ ნაწილში განვიხილავ მესამე პრიორიტეტულ სფეროში ქვეყნების ევროკავშირთან ინტეგრაციისა და დაახლოების შედეგებს. აღნიშნული სფერო მოიცავს, ურთიერთკავშირების გაძლიერებას, თანამშრომლობის გაღრმავებას ენერჯეტიკისა და ბუნების დაცვის სფეროებში. აღნიშნულ სფეროში ევროპეიზაციის პროცესი მიმართულია ტრანს-ევროპული ტრანსპორტის სისტემის (TEN-T) ქსელის გაფართოებისაკენ, ენერგომომარაგების უსაფრთხოებისა და ენერჯეტიკული ეფექტურობის ზრდისაკენ, ასევე გარემოსდაცვითსა და კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული პოლიტიკის ადაპტაციისაკენ.

ენერჯეტიკულ სფეროში ინტეგრაციის მიმართულებით მნიშვნელოვან ინდიკატორს ქვეყნების ენერჯეტიკულ გაერთიანებაში გაწევრიანება, ევროკავშირის სტანდარტების შესაბამისი ენერჯეტიკული ბაზრის ჩამოყალიბება და ქვეყნებთან ევროკავშირის თანამშრომლობის დადგენა წარმოადგენს.

აღსანიშნავია, რომ 2010 წელს მოლდოვა ენერჯეტიკული გაერთიანების წევრი ქვეყანა გახდა, მიუხედავად ამ მიმართულებით განხორციელებული რეფორმების სიმცირისა. ამ პერიოდში საქართველოს ენერჯეტიკულ გაერთიანებაში მხოლოდ დამკვირვებელი ქვეყნის სტატუსი ჰქონდა (European Integration Index, 2011, გვ. 27-28).

2012 წლისათვის საქართველო ნაწილობრივ დაუახლოვდა ევროკავშირის დირექტივებსა და რეგულაციებს, გაზისა და ელექტროენერჯის ბაზრის ლიბერალიზაციისა და მისი დაყოფის მცდელობის საფუძველზე. მოლდოვაში დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოები და საქართველოში ინფრასტრუქტურაზე თავისუფალი წვდომა ქვეყნების პირველი ნაბიჯები იყო ამ სფეროს ევროპეიზაციის მიმართულებით (European Integration Index, 2012, გვ. 59-61) 2013 წლისთვის საქართველო საგრძნობლად ჩამორჩებოდა მოლდოვას.

ამავდროულად მოლდოვა, მიუხედავად სუსტი პროგრესისა, რეგიონის ქვეყნებს შორის ფორმალური ვალდებულებების ყველაზე მაღალი დონით გამოირჩევა, აღნიშნული ბაზრისათვის დამახასიათებელი იყო ღია და არადისკრიმინაციული პოლიტიკა (European Integration Index, 2013, გვ. 41). ენერგეტიკულ გაერთიანებაში გაწევრიანების შედეგად, მოლდოვის ძალისხმევა აღებული ვალდებულებების შესრულების მიმართულებით, ძირითადად გაზისა და ელექტორენერჯის ბაზრებისა და ენერგოეფექტურობის გაზრდაზე იყო მიმართული (European Integration Index, 2014, გვ. 88-90) ენერგეტიკული გაერთიანების წევრობით აღებული ვალდებულებების შესრულების მიმართულებით, მოლდოვამ განახორციელა მესამე ენერგეტიკული პაკეტისა და განახლებადი ენერჯის წყაროებზე კანონის მიღება 2016 წელს, ამასთანავე საჭიროა მეორადი კანონმდებლობის მიღებას აღნიშნული რეფორმების ეფექტურობისათვის (European Commission, 2017, გვ. 10)

რაც შეეხება კავშირს, საქართველოსათვის ამ მიმართულებით მნიშვნელოვანია სამხრეთის გაზის დერეფნის მეშვეობით ევროკავშირისათვის სატრანზიტო ქვეყნის ფუნქციის შესრულება. 2014 წლისათვის ევროკავშირის მიერ Trans Anatolian Pipeline (TANAP) and Trans Adriatic Pipeline (TAP) პროექტების მხარდაჭერის საფუძველზე, ნათელი გახდა საქართველოს მზარდი როლი. (European Integration Index, გვ. 88-90) მოლდოვა ამ მიმართულებით, ევროკავშირიდან ენერჯის იმპორტის ზრდისა და გაზისა და ელექტონერჯის ევროკავშირის ქსელებთან დაკავშირების საფუძველზე აღრმავებდა ევროინტეგრაციის პროცესს, კერძოდ კი რუმინეთთან სექტორის დაკავშირებით. (European Integration Index, 2014, გვ. 88-90).

ენერგეტიკული ინტეგრაციის მიმართულებით საქართველოსათვის მნიშვნელოვან წინსვლას 2017 წელს ენერგეტიკული გაერთიანების ხელშეკრულებასთან შეერთება გახდა. აღსანიშნავია რომ სამხრეთ კავკასიის გაზის დერეფანი დასრულებასთან ახლოს არის. თუმცა საქართველოში მნიშვნელოვან გამოწვევას ენერგოეფექტურობის დონის გაუმჯობესება წარმოადგენს (European Commission, 2017, გვ. 13) ნათელია, რომ სხვა დარგებთან შედარებით ენერგეტიკული

ინტეგრაციის მიმართულებით მოლდოვას შენარჩუნებული აქვს პროგრესი და პირველობა რეგიონში, რადგან საქართველოს შემთხვევაში, ქვეყანა ენერგეტიკული გაერთიანების წევრი მხოლოდ 2017 წელს გახდა, შესაბამისად რთულია ამ მიმართულებით მიღწეული შედეგების შეფასება.

ასევე, პრობლემატური სფეროა ტრანსპორტის სფეროში ქვეყნების ევროკავშირთან ინტეგრაცია. აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის პირველ წლებში, ქვეყნების მხრიდან არ იყო გამოხატული დიდი წარმატება ამ მიმართულებით. აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნების მნიშვნელობა ტრანსპორტის დარგში, გამომდინარეობას ევროკავშირსა და რუსეთსა, ასევე აზიას შორის მათი დამაკავშირებელი პოზიციიდან. საქართველოსა და მოლდოვისათვის ევროპეიზაციის პროცესის წარმატება საერთო საჰაერო სივრცის შესახებ შეთანხმების ხელმოწერა გახდა (European Integration Index, 2012, გვ. 59-61). ასევე, ინტეგრაციის გაღრმავების მიმართულებით გასათვალისწინებელია ქვეყნების გეოგრაფიული მდებარეობა. მაშინ როდესაც მოლდოვისათვის, როგორც ევროკავშირთან საერთო საზღვრის მქონე ქვეყნისათვის უფრო მარტივი იყო სახმელეთო სატრანსპორტო ინტეგრაციის მიღწევა, სამხრეთ კავკასიის ქვეყნებისათვის ეს საკითხი პრობლემატურია (European Integration Index, 2012, გვ. 59-61). ტრანსპორტის მარეგულირებელი გარემოს გათვალისწინებით, მოლდოვა საქართველოსთან შედარებით უფრო განვითარებულია იყო. გზების უსაფრთხოების მიმართულებით საქართველო ყველაზე პრობლემატური ქვეყანა იყო რეგიონში (European Integration Index, 2011, გვ. 27-29). თუმცა გასათვალისწინებელია, 2017 წელს ეროვნული გზების უსაფრთხოების სამოქმედო გეგმის მიღება, რომელიც ითვალისწინებს შესაბამისი საკანონმდებლო და პოლიტიკის ზომებს. (European Commission, 2017, გვ. 13) ამავდროულად გასათვალისწინებელია, რომ საქართველოს სატრანსპორტო ბაზარი ლიბერალიზებული იყო, მაშინ როდესაც მოლდოვამ 2013 წლისათვის დაიწყო რკინიგზისა და აეროპორტების რეფორმირება (European Integration Index, 2013, გვ. 40-42). პროცესის წარმატების ერთ-ერთ გამოხატულებას 2016 წელს მოლდოვის მიერ ახალი ავიაციის კოდექსის მიღება წარმოადგენს, რომელიც

მიზანი ევროკავშირთან გაფორმებული საერთო საავიაციო სივრცის შესახებ შეთანხმების ეროვნულ კანონმდებლობაში ასახვა წარმოადგენს. (European Commission, 2017, გვ. 10).

სექტორული დაახლოების მიმართულებით, ასევე საყურადღებოა გარემოს დაცვასთან დაკავშირებული საკითხები. ზოგადად ამ მიმართულებათაც აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნები მნიშვნელოვნად ჩამორებიან ევროკავშირის სტანდარტებს. თუმცა რეგიონის ქვეყნებს შორის მოლდოვა გამოირჩეოდა ძირითადი მოთხოვნების დაკმაყოფილებით. 2015-16 წლებში ორივე ქვეყანამ მოახდინა პარიზის შეთანხმების რატიფიცირება, თუმცა მხოლოდ მოლდოვამ მოახდინა კლიმატის ცვლილებაზე ეროვნული სამოქმედო გეგმის მიღება. საერთაშორისო კონვენციებთან შეერთების მიმართულებით საქართველო ერთ-ერთი ყველაზე პასიური ქვეყანა რეგიონში (European Integration Index, 2015-2016, გვ.34). აღსანიშნავია, რომ საქართველოსათვის დამახასიათებელია კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ბაზის, ინსტიტუციური მანდატისა და კოორდინაციის ნაკლებობა. თუმცა ასევე გასათვალისწინებელია, რომ გარემოს დაცვის მიმართულებით ქვეყანა ასრულებს ასოცირების შეთანხმებით ნაკისრ ვალდებულებებს, ასევე, მოლდოვამაც მიაღწია პროგრეს გარემოს დაცვითი კანონმდებლობის შემუშავების მიმართულებით (European Commission, 2017, გვ. 11).

ნათელია, რომ კავშირის მიმართულებით მოლდოვა ინარჩუნებს ლიდერის პოზიციას, მოლდოვის მიერ განხორციელებული რეფორმები, ევროკავშირთან სექტორული დაახლოების შესაბამისობაშია, რაც საქართველოს შემთხვევაში შედარებით რთული შესაფასებელია, რადგან ქვეყანამ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წარმატებას (ენერგეტიკული გაერთიანების წევრობა) მხოლოდ 2017 წელს მიაღწია. შეიძლება ითქვას, რომ მიუხედავად სხვა სფეროებში არსებული გამოწვევებისა სექტორული ინტეგრაციის მიმართულებით არსებული დაახლოება ვერ ხსნის მოლდოვის მიერ რეგიონში “წარმატების მაგალითის“ სტატუსის დაკარგვას.

2.5. ხალხის დაახლოება

მე-4 პრიორიტეტულ სფეროში ევროპეიზაციის პროცესის კვლევისას ყურადღებას გავამახვილებ ვიზა ლიბერალიზაციის პროცესსა და განათლების სფეროში თანამშრომლობაზე.

მობილობისა და ხალხთა შორის თანამშრომლობის მიმართულებით ევროპეიზაციის პროცესის ყველაზე ნათელი გამოხატულება ვიზა ლიბერალიზაციის პროცესია. აღსანიშნავია, რომ ამ მიმართულებით მოლდოვისა და საქართველოს მიერ განვლილი გზა მნიშვნელოვნად განსხვავდება, რაც ძირითადად მოლდოვის მიერ წარმატების უფრო ადრე მიღწევაში გამოიხატება. 2008 წლიდან ევროკავშირმა გააფორმა სავიზო რეჟიმის გამარტივების(VFA) და რეადმისიის შეთანხმება მოლდოვასთან, რის საფუძველზეც 2010 წლიდან დაიწყო მოლაპარაკება ვიზა ლიბერალიზაციის მიმართულებით და 2011 წლის იანვარში ვიზა ლიბერალიზაციით სამოქმედო გეგმას მოაწერა ხელი. ამ მიმართულებით მოლდოვა შეიძლება მივიჩნიოთ, როგორ ახალი ინიციატივების „ლაბორატორია“ რეგიონში. 2011 წელს მოლდოვა გახდა პირველი ქვეყანა, რომელმაც არაბიომეტრიული პასპორტების გამოცემა შეწყვიტა. მოლდოვა წარმატებით ასრულებდა ვიზა ლიბერალიზაციის პროცესთან დაკავშირებულ რეფორმებს და წარმოადგენდა ლიდერს რეგიონში, ამავდროულად ნათლად გამოხატავდა ევროკავშირთან თანამშრომლობის სურვილს მიგრაციისა და თავშესაფრის მაძიებლების მიმართულებით (European Integration Index, 2011, გვ.29-30). 2013 წლისათვის მოლდოვა გახდა პირველი ქვეყანა რეგიონში, რომელმაც შეასრულა ევროკავშირის მიერ განსაზღვრული მოთხოვნები და გადავიდა ვიზა ლიბერალიზაციის მეორე ფაზაზე (European Integration Index, 2013, გვ. 84-86).საბოლოოდ 2014 წლის მაისში მოლდოვამ მიაღწია თავისუფალ მიმოსვლას ევროკავშირთან. ვიზა ლიბერალიზაციის პირველი 6 თვის განმავლობაში 300000-მა მოქალაქემ ისარგებლა მოგზაურობის თავისუფლებით, რაც მოსახლეობის 9%-ს შეადგენს (European Integration Index, 2014, გვ. 92-95). რაც შეეხება ვიზა ლიბერალიზაციის ბოლო დროინდელ შეფასებას, ევროკომისიის ანგარიშის

მიხედვით, რეადმისიასა და დაბრუნებაზე თანამშრომლობა დადებითად შეფასდა, აღნიშნულ იქნა დაბრუნების მაღალი მაჩვენებელი 76,3% (European Commission, 2017, გვ.11).

2011 წელს საქართველოს მიერ სავიზო რეჟიმის გამარტივებისა და რეადმისიის შეთანხმების ხელმოწერის შედეგ, დაიწყო მოლაპარაკება ვიზა ლიბერალიზაციის პროცესზე. საქართველომ წარმატებით განახორციელა ბიომეტრიული დოკუმენტების შემოღებასთან, საზღვრების კონტროლთან, ორგანიზებულ დანაშაულთან და კორუფციასთან დაკავშირებული რეფორმები. თუმცა გამოწვევას ამ მიმართულებით მიგრაციის სტრატეგიისა და მონაცემთა დაცვის სისტემა წარმოადგენდა (European Integration Index, 2012, გვ.62-63). მოლაპარაკებები ვიზა ლიბერალიზაციაზე მალევე წავიდა წინ და 2013 წლისათვის საქართველომ მიიღო ვიზა ლიბერალიზაციის სამოქმედო გეგმა (European Integration Index, 2013, გვ.84-86). სამოქმედო გეგმის ამოქმედების შემდეგ საქართველომ მიიღო ანტი დისკრიმინაციული კანონი, და საბოლოოდ 2017 წლიდან შეუერთდა მოლდოვას თავისუფალი მიმოსვლის მიმართულებით (European Integration Index, 2015, გვ.119). საქართველოსათვისაც ვიზა ლიბერალიზაციაზე დიალოგი რეფორმების განხორციელებისათვის კარგი საშუალება გახდა, 2017 წელს ქვეყანა აგრძელებს საიმიგრაციო სტრატეგიისა და სამოქმედო გეგმის განხორციელებას, და ერთიანი საიმიგრაციო ანალიზის სისტემის შემუშავებას (European Commission, 2017, გვ.14).

მობილობისა და განათლების სისტემის მიმართულებით მოლდოვა ინარჩუნებდა ლიდერის პოზიციას, მაშინ როდესაც ბოლონიის პროცესის გათვალისწინებით, განათლების სფეროში საქართველო ლიდერობდა. მოლდოვაში ამ მიმართულებით შენარჩუნებული იყო საბჭოთა კავშირის მემკვიდრეობა და მხოლოდ 2014 წლისათვის გახდა შესაძლებელი განათლების ახალი კოდექსისა და განათლების ეროვნული სტრატეგიის 2014-2020 წლებისათვის შემუშავება (European Commission, 2017, გვ.11). განათლების მიმართულებით, ევროკომისია საქართველოსთან ერთად,

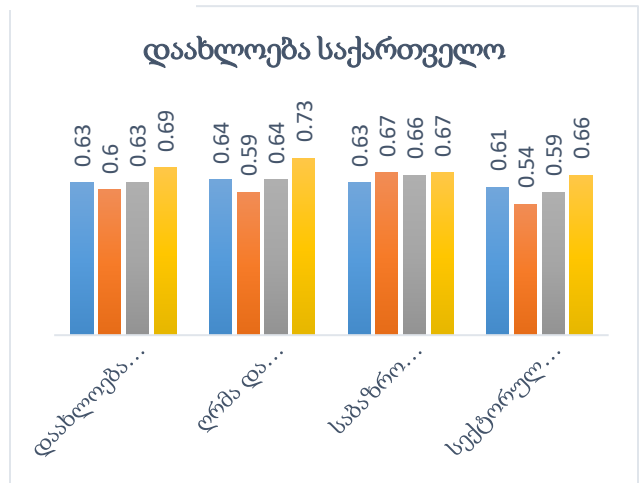
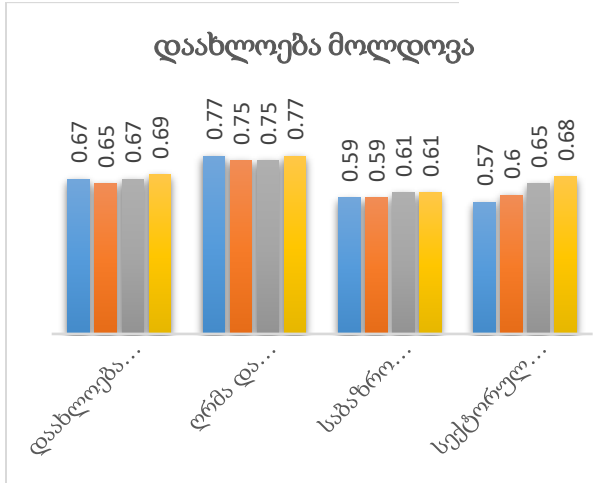
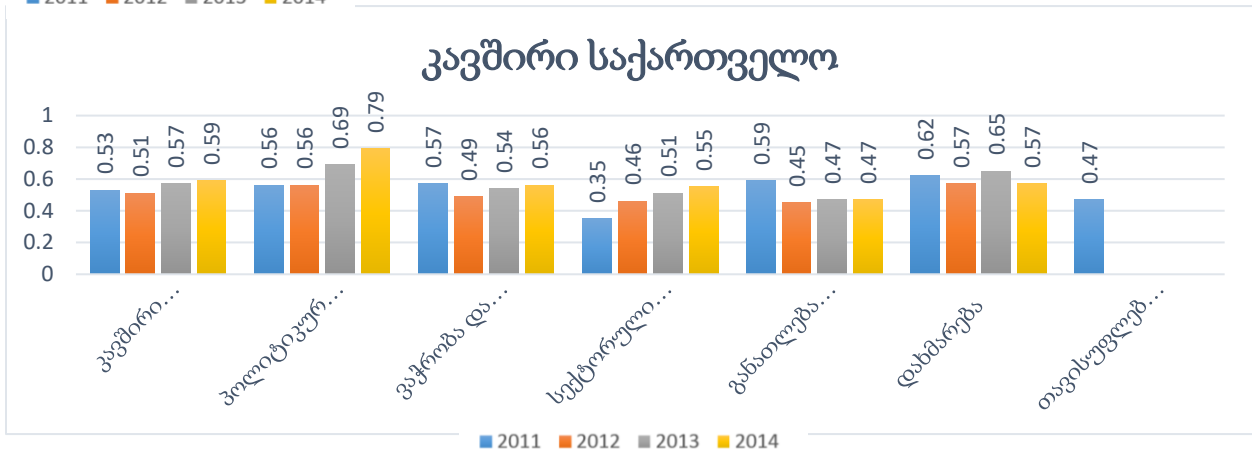
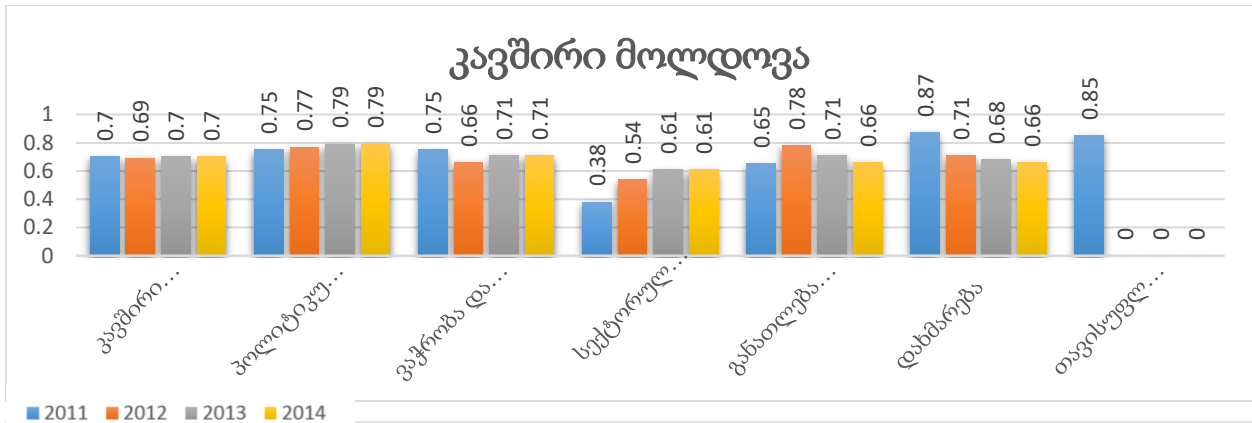
ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის სკოლის ჩამოყალიბებაზე მუშაობს (European Commission, 2017, გვ.14).

2013 წლიდან შესამჩნევია საქართველოს გააქტიურება ახალგაზრდული პროექტებში ჩართულობის მიმართულებით, მაგალითისათვის 2014 წელს საქართველომ მონაწილეობა 145 პროექტში მიიღო, ასევე 250 ერასმუს მუნდუსის პროექტში (European Integration Index, 2014, გვ. 92-93). შესაბამისად საქართველო ლიდერია რეგიონში კულტურული გაცვლის მიმართულებით. მობილობისა და ხალხთა შორის დიალოგის სფეროში, სექტორული დაახლოების სფეროს მსგავსად ნაკლებად არის ასახული ის ძირითადი თავისებურებები, რაც მოლდოვისათვის ამ პერიოდში იყო დამახასიათებელი. აღსანიშნავია რომ, საწყის ეტაპზე არსებული გამოწვევების მიუხედავად, როგორც საქართველო, ასევე მოლდოვა დადებითი პროგრესითა და დინამიკით გამოირჩევა ამ მიმართულებით.

2.6. ლიდერის სტატუსის ცვლილება

შეჯამების სახით შეიძლება თქვას, რომ ევროკავშირის მხრიდან მოლდოვისა და საქართველოს მიმართ დამოკიდებულების ცვლილების საფუძველი, ყველაზე კარგად პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტეგრაციის მიმართულებით ჩანს.

ქვემოთ მოცემულ ცხრილში წარმოდგენილია, აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინდექსის მონაცემების მიხედვით, მოლდოვისა და საქართველოს ინდექსი ზემოთ განხილულ სფეროში, რაც გვაძლევს შესაძლებლობას, პირველ რიგში განვსაზღვროთ ის მიმართულებები, რომლებიც შედარებით პრობლემატური იყო ქვეყნებისათვის, და ასევე გავანალიზოთ ქვეყნების განვითარების დინამიკა, ჩვენთვის საინტერესო დარგებში. პირველ რიგში აღსანიშნავია, რომ რეიტინგის ანალიზის საფუძველზე, ნათელია საქართველოს მიერ პოლიტიკური კავშირის მიმართულებით 2014 წლისათვის მიღწეული წარმატება, როდესაც ქვეყანა მოლდოვის მაჩვენებლებს მიუახლოვდა. ასევე აღსანიშნავია დაახლოების მიმართულებით არსებული დინამიკა, რომელშიც საქართველოს თითქმის ყველა მიმართულებით გაუმჯობესებული აქვს შედეგები, რაც მოლდოვის შემთხვევაში ნაკლებად არის გამოხატული.

რაც შეეხება, ევროკავშირის მიერ რეგიონში ლიდერის სტატუსის განსაზღვრის გამოწვევი ფაქტორების დადგენას, ამ მიმართულებით შედარების საფუძველზე გამოიკვეთა რამდენიმე ტენდენცია, რაც ნათელს ხდის, საქართველოს „წარმატების ისტორიად“ წარმოჩენის და მოლდოვის მიერ ამ სტატუსის დაკარგვის მიზეზს. მათ შორის ხაზგასასმელია, რეფორმების დღის წესრიგით გათვალისწინებულ ვადებში

განხორციელების მაჩვენებლები, დაახლოების პროცესში საერთაშორისო და სამოქალაქო საზოგადოების ჩართულობის, მათ შორის ევროპული ნორმებისა და ღირებულებების შესაბამისი რეფორმების განხორციელება. აღსანიშნავია, რომ მოცემული სამი მიმართულებით მოლდოვის ევროინტეგრაციის პროცესის დადებითი დინამიკა, საგრძნობლად შეცვლილია. აღნიშნული ცვლილების ზუსტი დროის დადგენა სირთულეებთან არის დაკავშირებული, რადგან ეს პროცესი 2013-2014 წლებში ნელ-ნელა იჩენდა თავს. საქართველოს შემთხვევაში, მიუხედავად არსებული გამოწვევებისა, სამივე მიმართულებით შენარჩუნებულია დადებითი დინამიკა და ევროინტეგრაციის პროცესის ერთგულება.

3. წარმოქმნილი განსხვავებების ახსნა

3.1. ევროკავშირის დახმარება

იმის გათვალისწინებით, რომ ევროპეიზაციის გავლენის კვლევის პროცესში მკვლევართა დიდი ნაწილი აქცენტს ევროკავშირის პოლიტიკაზე, საგარეო დონეზე არსებულ ფაქტორების მნიშვნელობაზე აკეთებს, მიზანშეწონილად მიმაჩნია საქართველოსა და მოლდოვის შემთხვევაშიც გარედან მომდინარე სტიმულების ანალიზი, და აღმოსავლეთ პარტნიორების პოლიტიკის გავლენის ამ კრიტერიუმის გათვალისწინებით შეფასება.

ევროკავშირის მიერ საქართველოსა და მოლდოვაში განხორციელებული პოლიტიკის მნიშვნელოვან გამოვლინებას სწორედ გაწეული ფიფნასური დახმარება წარმოადგენს. ამ მიმართულებით აღსანიშნავია, რომ 2007-2013 წლებში ორმხრივი დახმარების ფარგლებში ევროკავშირმა ევროპის სამეზომლო პოლიტიკის ინსტრუმენტის (ENPI) ფარგლებში 561 მილიონი ევრო გამოყო მოლდოვისათვის, რაც მოიცავდა 63 მილიონ ევროს გამოყოფას, 2012-2013 წლებში, აღმოსავლეთ პარტნიორობის ინტეგრაციისა და თანამშრომლობის პროგრამის EaPIC (umbrella programme) ფარგლებში (ENP And Enlargement Negotiations, Moldova, 2017). რაც შეეხება საქართველოს აღნიშნულ პერიოდში ევროკავშირმა გამოყო 452 მილიონი ევრო ENPI-ს ფარგლებში, რაც ასევე მოიცავდა EaPIC პროგრამის 49 მილიონ ევროს. რაც შეეხება

2014-2017 წლებისგეგმის მიხედვით დახმარებამ, როგორც მოლდოვისა ისე საქართველოსათვის შეიძლება შეადგინოს 335 მილიონი ევროდან 410 მილიონ ევრომდე. ეს მონაცემები წინასწარი იყო და დამოკიდებული ქვეყნების საჭიროებასა და რეფორმების ერთგულებაზე (ENP And Enlargement Negotiations, Georgia, 2017).

2014-2016 წლებში, ორმხრივი თანამშრომლობის პროგრამების ფარგლებში საქართველოსათვის გაწეულმა დახმარებამ 340 მილიონი ევრო შეადგინა, რაც ასევე მოიცავდა 60 მილიონს მეტი მეტისათვის პრინციპის საფუძველზე გამოყოფილ თანხას. საქართველო ასევე სარგებლობს რეგიონული პროგრამებით (European Commission, Georgia, 2016, გვ. 11). საქართველო სარგებლობს ევროკავშირის მცირე და საშუალო ბიზნესის, ენერგეტიკის, ტრანსპორტის და სხვა სფეროების მხარდამჭერი პროგრამებით, მათ შორის მნიშვნელოვანია EU4Business ინიციატივა, ახალი ევროკავშირის საგარეო საინვესტიციო გეგმა 2017 წლის სექტემბერში შევიდა ძალაში, მიზნად დახმარების გაზრდას ისახავს, ბიზნესის გარემოსა და საინვესტიციო კლიმატის მიემართულებთ. საქართველომ 2008 წლის შემდეგ 55 მილიონი ევრო მიიღო სტაბილურობისა და მშვიდობის შენარჩუნების ევროკავშირის ინსტრუმენტი პროგრამის ფარგლებში. საქართველოში აქტიურად ხორციელდება Twinning პროექტები და TAIEX ექსპერტების მისიები (European Commission, Georgia, 2017. გვ. 15).

მოლდოვას ამავე პერიოდში 2014-2016 წლებში, ევროკავშირისაგან 310 მილიონი ევრო მიიღო. საქართველოს მსგავსად მოლდოვა სარგებელს იღებდა რეგიონული პროგრამებისაგან, რომელიც მცირე და საშუალო ბიზნესის, ენერგეტიკის, ტრანსპორტის, გარემოსა და ფინანსების ხელმისაწვდომობაზე იყო მიმართული. მოლდოვა ასევე მონაწილეობს შავი ზღვის აუზის, ENPI CBC რუმინეთი-უკრაინა მოლდოვის და ENI CBC რუმინეთი მოლდოვისა და სხვა პროგრამებში. მოლდოვის საგარეო ფინანსების საჭიროების გათვალისწინებით, კომისიამ მიიღო გადაწყვეტილება მაკროფინანსური მხარდაჭერის განცხორციელებაზე, მოლდოვისთვის 100 მილიონი ევროს ოდენობით, რაც განაწილებული იქნება 2017-2018 წლებზე. (European Commission, Moldova, 2017. გვ. 12). ქვეყნებში ევროინტეგრაციის

პროცესის დინამიკა, ასევე ნათლად აისახება ევროკავშირის ფინანსურ დახმარებაზე, რაც 2014-2016 წლებში მოლდოვისათვის საქართველოსთან შედარებით ნაკლები დაფინანსების გამოყოფაში გამოიხატება. ამ შემთხვევაში გასათვალისწინებელია, რომ თავდაპირველად ორივე ქვეყნისათვის გამოყოფილი თანხა იდენტურ შესაძლებლობებს იძლეოდა და დამოკიდებული იყო ქვეყნებისადმი დიფერენცირებული მიდგომის პრინციპის შესაბამისად, თანხების ქვეყნების შესრულების მიხედვით გადანაწილებაზე. აღსანიშნავია, რომ მიუხედავად მცირე განსხვავებებისა მთლიანობაში ევროკავშირის მიერ გაწეული მხარდაჭერა და უზრუნველყოფილი სტიმულები ერთნაირია ორივე ქვეყნის მიმართ., შესაბამისად ევროპეიზაციის პროცესის განსხვავებული ტენდენციების ახსნა შეუძლებელია, ევროკავშირის მომდინარე ფაქტორების გავლენით.

3.2. ადგილობრივი სტრუქტურები

საქართველოსა და მოლდოვის ევროინტეგრაციის პროცესისა და ქვეყნების მიერ ევროპული პოლიტიკური და ეკონომიკური ასოცირების იმერთულებით ევროკავშირის ნორმებთან ადაპტაციასთან დაკავშირებული სირთულეების ანალიზისას აუცილებელია, როგორც პოლიტიკური სტრუქტურებისა და ინსტიტუტების მახასიათებლების განხილვა, ასევე ევროინტეგრაციისა და ევროპეიზაციის პროცესისადმი ქვეყნებში არსებული ხედვებისა და აღქმების გათვალისწინება. ასევე მნიშვნელოვანია, სეპარატისტული რეგიონების, როგორც შიდა სტრუქტურის ფაქტორის გავლენის გათვალისწინება ლიდერების ინტერესებისა და იდენტობის ჩამოყალიბებაზე.

3.2.1. პოლიტიკური სტრუქტურა - მოლდოვა

ადგილობრივი სტრუქტურის შეფასებისას აუცილებელია პოლიტიკური სისტემისა და სტაბილურობის განხილვა. ბოლო რამოდენიმე წლის განმავლობაში მოლდოვამ განიცადა რამდენიმე პოლიტიკური კრიზისი, მათ შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი საბანკო სკანდალი იყო, რამაც საზოგადოების უკამყოფილება და მთავრობის წინააღმდეგ მიმართული საპროტესტო აქციები გამოიწვია. 2015 წლის

აპრილში ცენტრალური ბანკის მიერ აღმოჩენილი იქნა, რომ მოლდოვის ძლიერი ბანკების გადარიცხვების შედეგად 1 მილიარდი დოლარი გაქრა, რაც მოლდოვის მშპ-ს 15% შეადგენს. აღნიშნულთან დაკავშირებით გამოძიება არ დასრულებილა, თუმცა სამოქალაქო საზოგადოება პოლიტიკოსების ჩართულობაში დარწმუნებულია (European Forum For Democracy and Solidarity, 2017). აღნიშნულმა პროცესმა მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია პოლიტიკური ლიდერებისა და ევროინტეგრაციის პროცესისადმი საზოგადოების დამოკიდებულებაზე, და ხელის შემშლელი ფაქტორი გახდა ევროპეიზაციის პროცესისათვის.

ასევე მეორე მნიშვნელოვანი პროცესი ადგილობრივი სტრუქტურის ცვლილების მიმართებით 2014 წლის საპარლამენტო არჩევნების იყო. 30 ნოემბერს ჩატარებული არჩევნებში, პრო-დემოკრატიულმა პარტიებმა შეძლეს 101 ადგილიდან 55 ადგილის მიღება, მიუხედავად ამისა მყარად პრორუსული კურსის მქონე პარტიამ გაიმარჯვა და გახდა ყველაზე დიდი პარტია (25 ადგილით) პარლამენტში, რაც შედარებით ზომიერი კურსის მქონე კომუნისტურ პარტიის ადილების საფუძველზე მოახდინა, რომელმაც არჩევნების შედეგად 21 ადგილი მიიღო. (Freedom House, 2015) არჩევნების შედეგად, პრორუსული ორიენტაციის ოპოზიციას პარლამენტში 46 ადგილი ერგო. ასევე აღსანიშნავია, რომ თავდაპირველად სამ პრო-ევროპული კურსის მქონე პარტიამ ვერ შეძლო კოალიციის შედგენაზე შეთანხმება და მხოლოდ 2015 წლის ივლისში გახდა შესაძლებელი ახალი პროევროპული უმრავლესობის ჩამოყალიბება (European Forum For Democracy and Solidarity, 2017). ნათელია, რომ პარლამენტში ძალების ასეთი გადანაწილება და პრო-რუსული პარტიების დიდი წარმომადგენლობა ართულებს პრო-ევროპული დღის წესრიგის განხორციელებას და დიდ გავლენას ახდენს ქვეყნის დისკურსის ჩამოყალიბებაზე. ასევე არჩევნების შედეგმა კიდევ ერთხელ გაუსვა ხაზი საზოგადოების დამოკიდებულების ცვლილებას ევროინტეგრაციის მიმართ.

აღნიშნული ვითარებისა და ცვლილებების დინამიკის ანალიზისათვის აუცილებელია, ასევე 2010 წლის საპარლამენტო არჩევნების შედეგების განხილვაც. ამ

პერიოდში, 2014 წელს გამარჯვებული სოციალისტების პარტია საერთოდ ვერ მოხვდა პარლამენტში. 2010 წლის არჩევნებთან შედარებით პროევროპულმა პარტიებმა დაკარგეს 9 ადგილი. 2010 წლის არჩევნების შედეგად პარლამენტში 4 პარტია იყო წარმოდგენილი მათ შორის, მოლდოვის კომუნისტური პარტია 42 ადგილით, ლიბერალ დემოკრატების პარტია 32, ლიბერალური პარტია 13 და დემოკრატიული პარტია 15 ადგილით (Brett & Knott, 2014). 2010 წლის არჩევნები მნიშვნელოვანი იყო, 2009 წლის ტვიტერის რევოლუციის შემდეგ მოლდოვის პლურალისტურ, თუმცა ამავე დროს დაყოფილ პოლიტიკურ არენად ჩამოყალიბების მიმართულებით. სწორედ ამ პერიოდში მოახერხე პროევროპულმა კოალიციამ, 2001 წლის შემდეგ პირველად კომუნისტური პარტიის მთავრობიდან გაძევება. რამაც ამ კოალიციას ევროკავშირზე მიმართული რეფორმების განხორციელების საშუალება მისცა (Montesano, Togh & Zweers, 2016, გვ. 6-7). თუმცა ეს ვითარება საგრძნობლად შეიცვალა 2014 წლის არჩევნების შემდეგ. ჩემი აზრით, საპარლამენტო არჩევნების შედეგად წარმოქმნილ ცვლილებებს შორის ყველაზე გასაკვირი და საყურადღებო არჩევნებში სოციალისტების მიერ ასეთი წარამტების მიღწევაა. ასევე გასათვალისწინებელია პროევროპული ძალების შემცირება და სუსტი კოალიციის ჩამოყალიბება, რაც 2010 წლის არჩევნების შედეგებთან შედარებით, კიდევ უფრო დანაცვრებულ და პრორუსულ გარემოს ქმნის პოლიტიკური ლიდერებისათვის.

საპრეზიდენტო არჩევნება, ასევე დიდი გავლენა იქონია ქვეყნის საგარეო პოლიტიკური დისკურსის ჩამოყალიბებასა და პოლიტიკური ელიტის ინტერესების ფორმირებაზე. 2016 წლის 13 ნოემბრის არჩევნების მეორე ტურში ოგორ დოდონის გამარჯვებით (52% მხარდაჭერა), კიდევ ერთხელ გაესვა ხაზი პრორუსული დისკურსის ძლიერებას. მნიშვნელოვანია, რომ არჩევნებამდე რამდენიმე თვით ადრე საკონსტიტუციო სასამართლომ აღადგინა 2000 წლამდე არსებული კონსტიტუციის დებულებები, რომლის მიხედვითაც პრეზიდენტი ხალხის მიერ აირჩეოდა. შესაბამისად, 2016 წლის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების შედეგად, 2000 წელს მიღებული კონსტიტუციური ცვლილებების, რომლის მეშვეობითაც ქვეყანა

საპარლამენტო რესპუბლიკის მმართველობაზე გადავიდა, გარკვეული დებულებების გაუქმების საფუძველზე, ხალხმა პირველად 2001 წლის შემდეგ პირდაპირ აირჩია პრეზიდენტი (Lutenco, 2017). აღსანიშნავია, რომ პრეზიდენტის პირდაპირი არჩევნები მისი ხალხის წინაშე ანგარიშვალდებულებისა და შესაბამისად მმართველობაში გავლენის ზრდაზე მიგვანიშნებს. სწორედ ამიტომ, არის მნიშვნელოვანი საკონსტიტუციო ცვლილებების გაუქმების განხილვა და პრეზიდენტად პრორუსული ორიენტაციის მქონე კანდიდატის არჩევა.

პოლიტიკური სტრუქტურა - საქართველო

საქართველოს შემთხვევაში ვითარება საგრძნობლად განსხვავდება, რადგან, შეიძლება ითქვას, რომ 2004 წლიდან მოყოლებული პოლიტიკურ ძალებს შორის არსებობს კონსესუსი პროევროპული და ევროატლანტიკური საგარეო კურსის ერთგულების მიმართულებით. 2009 წლიდან 2012 წლამდე მართველი ძალა ევროატლანტიკურ საგარეო პოლიტიკური კურსის მქონე ნაციონალური მოძრაობა იყო. მიუხედავად 2012 წელს არსებული პოლიტიკური კრიზისისა, აღნიშნული ვითარება არ შეხებია ქვეყნის საგარეო ხედვას და 2012 წლის არჩევნების შედეგად მმართველი პარტია ისევ დასავლური კურსის მქონეა ძალა გახდა. ამ პერიოდში პარლამენტში წარმოადგენილი ორი ძირითადი ძალა, როგორც უმრავლესობა ასევე, უმცირესობა პროევროპული კურსის პრიორიტეტულობის მომხრე იყო. ვითარება არ შეცვლილა არც 2014 წლის საპრეზიდენტო და 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნების შედეგად. მიუხედავად იმისა, რომ მმართველი გუნდის მიმართ ოპოზიციურად განწყობილია, როგორც ქვეყნის პრეზიდენტი, ასევე მკვეთრი დაპირისპირებით გამოიხატება პარლამენტში წარმოადგენილი უმცირესობა, შეიძლება ითქვას რომ ქვეყნის პროდასავლურ საგარეო პრიორიტეტებზე მათ შორის კონსესუსია მიღწეული.

მოლდოვის შემთხვევა საგრძნობლად განსხვავდება საქართველოსაგან, მისი ცვლადი და არასტაბილური საგარეო პოლიტიკური ხედვებიდან გამომდინარე მნიშვნელოვანია, რომ 2014 და 2016 წლის არჩევნებამდე მთავრობაში პრო-ევროპული კურსის მქონე პოლიტიკური ძალები იყვნენ წამყვანი, თუმცა ეს ვითარება შეიცვალა

საპრეზიდენტო და საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ, რასაც პარლამენტში პრორუსული ძალების გაძლიერება, ხოლო პრეზიდენტად სოციალისტური პარტიის ლიდერის მოსვლა მოჰყვა. შესაბამისად, მოლდოვაში პოლიტიკური სტრუქტურის შეფასებისას აუცილებელია, პირველ რიგში 2009 წლის შედეგ არსებულ ვითარებასთან შედარებით, კიდევ უფრო დაყოფილი პოლიტიკური სურათის ჩამოყალიბების და სისტემაში საგარეო პოლიტიკური კურსის მიმართულებით ძირეულად განსხვავებული ხედვებისა და პოზიციების გაჩენის ხაზგასმა. მაშინ როდესაც მიუხედავად პლურალისტური პარტიული სისტემისა, 2009-2014 წლებში მოლდოვა მეტნაკელბად შეთანხმებული იყო ქვეყნის საგარეო პოლიტიკურ პრიორიტეტებზე, 2014 წლის არჩევნების შემდეგ ვითარება შეიცვალა და პოლიტიკური საზოგადოების დაყოფილობამ ბუნდოვნება შემოიტანა, როგორც ქვეყნის იდენტობის ასევე, მისი ინტერესების მიმართულებით, რაც ხელს უშლის მთავრობის მიერ ეფექტიანი პოლიტიკის გატარებას. რაც შეეხება საქართველოს, მიუხედავად არსებული ძლიერი ოპოზიციური ძალისა, ქვეყნის პროევროპული კურსი კითხვის ნიშნის ქვეშ არ დამდგარა ბოლო ათწლეულის განმავლობაში, რაც ასევე დიდ გავლენას ახდენს პოლიტიკური ელიტების იდენტობისა და ინტერესების გამყარებასა და ამ მიმართულებით პოლიტიკის განხორციელებაზე.

3.2.2. საზოგადოებრივი აზრის გავლენა

პოლიტიკური ელიტების მიერ ევროინტეგრაციის პროცესის ერთგულებაზე დიდ გავლენას საზოგადოებაში არსებული დამოკიდებულებები და ხედვები ახდენს. აქედან გამომდინარე, საჭიროა მოლდოვისა და საქართველოს საზოგადოებაში გავრცელებული დამოკიდებულების დინამიკის ანალიზი, იმის დასადგენად, თუ როგორ მოქმედებს ეს ფაქტორი ევროპეიზაციის პროცესზე.

აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირის დაფინანსებით განხორციელებული გამოკითხვის მიხედვით, 2017 წლის მონაცემებით, ქართველთა 83%-მა საქართველოსა და ევროკავშირის ურთიეთობა კარგად შეაფასა, რაც წინა წლის 75%-იან მაჩვენებელთან შედარების გაიზარდა, რაც შეეხება უარყოფით შეფასებას,

საქართველოს მოსახლეობის მხოლოდ 4% მიიჩნევს, რომ საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ცუდი ურთიერთობაა დამყარებული, რაც მნიშვნელოვნად არის შემცირებული წინა წლის 13% მაჩვენებელთან შედარებით (Annual Survey Report: Georgia, 2017). რაც შეეხება მოლდოვის მაჩვენებლებს, მოსახლეობის 68% მიიჩნევს, რომ ქვეყანას ევროკავშირთან დადებითი ურთიერთობა აქვს, ხოლო მოსახლეობის 25%-ის აღქმით ევროკავშირის და მოლდოვის ურთიერთობა უარყოფითია (Annual Survey Report: Moldova, 2017). 2014 წლის მონაცემებით, მოლდოვის მოსახლეობის 78% დადებითად აფასებდა ევროკავშირთან ქვეყნის ურთიერთობას, ხოლო უარყოფითად მხოლოდ 6% იყო განწყობილი (International Republican Institute, 2014). საქართველოს შემთხვევაში, 2013 წელს ეს მაჩვენებელი 90% აღწევდა. ასევე აღსანიშნავია, რომ მოლდოვის მოსახლეობისათვის ყველაზე მნიშვნელოვან პოლიტიკურ პარტნიორს ამ პერიოდში 47% მხარდაჭერით ევროკავშირი იყო, ხოლო ეკონომიკური მიმართულებით, 60% მხარდაჭერით რუსეთი. საქართველოში ევროკავშირის აღქმა, როგორც ყველაზე მნიშვნელოვანი პარტნიორისა 26% მიერ იქნა მხარდაჭერილი, ხოლო რუსეთი ამ პერიოდში ყველაზე დიდ საფრთხედ მოსახლეობის 57% და ერთ-ერთ მნიშვნელოვან პარტნიორად 30% მიიჩნევდა (International Republican Institute, 2013).

2017 წელს ქართველების 59% დადებითად აფასებდა ევროკავშირს, ხოლო 34% ნეიტრალური დამოკიდებულება აქვს. აღნიშნული მაჩვენებელი გაუმჯობესებულია წინა წლის მაჩვენებელთან შედარებით, რაც შეეხება მოლდოვის მონაცემებს მოსახლეობის მხოლოდ 43% აფასებს ევროკავშირს დადებითად, 39% ნეიტრალურია, ხოლო 17 % უარყოფით დამოკიდებულება აქვს, რაც საქართველოს შემთხვევაში მხოლოდ 3%-იანი მაჩვენებლით განისაზღვრება (Annual Survey Report: Georgia, 2017) ნათელია, რომ საქართველოში 2013 წლის შემდეგ ევროკავშირის მნიშვნელობა ქვეყნისათვის გაზრდილია, ხოლო მოლდოვის მონაცემების მიხედვით დადებითმა შეფასებამ 78%-იდან 68%-მდე დაიწია, უარყოფიდად განწყობილი მოსახლეობა კი 6%-დან 25%-მდე გაიზარდა.

ასევე მნიშვნელოვანი ევროკავშირისადმი მოსახლეობის ნდობის განხილვა. მაშინ როდესაც, საქართველოში ევროკავშირის მიმართ ნდობა 66% განისაზღვრება და მხოლოდ 12%-იანი უნდობლობა ფიქსირდება, ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის მიმართ კი ნდობა მხოლოდ 25% შეადგენს (Annual Survey Report: Georgia, 2017). ვითარება საგრძნობლად განსხვავდება მოლდოვაში, სადაც ევროკავშირის მიმართ ნდობის მაჩვენებელი 54%, მისი უნდობლობის მაჩვენებელი კი 41% შეადგენს, ხოლო ევრაზიული ეკონომიკური კავშირი მოსახლეობის 44%-იანი ნდობითა და 44%-იანი უნდობლობით სარგებლობს (Annual Survey Report: Moldova, 2017). საზოგადოებრივი აზრისა და დამოკიდებულებების ანალიზისას გასათვალისწინებელია, რომ მოლდოვაში ევროკავშირის მიმართ დადებითი დამოკიდებულება, ევრაზიული კავშირის მხარდაჭერამ ჩაანაცვლა, რამაც საბოლოოდ პროევროპული სენტემენტების დაქვეითება გამოიწვია. საქართველოში, აღნიშნული პრობლემა ნაკლებად არის წარმოადგენილი, და ევროკავშირის მიამრთ დადებითი დამოკიდებულების ტენდენცია მოსახლეობაში შენარჩუნებულია.

საზოგადოებრივი აზრის კვლევისას მნიშვნელოვან ფაქტორეს აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის ხილვადობა და აღქმა წარმოადგენს, რადგანაც ევროკავშირის რიტორიკასა და რეალობას შორის არმებული განსხვავება უარყოფითად მოქმედებს საზოგადოების მიერ ევროკავშირის აღქმასა და მხარდაჭერაზე.

შედარებისათვის, საჭიროდ მიმაჩნია ქვეყანაში მთავრობისადმი ნდობის მაჩვენებლების განხილვა. საქართველოში მოსახლეობის მხოლოდ 48% ენდობა მთავრობას და 43% პარლამენტს (Annual Survey Report: Georgia, 2017). თუმცა ეს მაჩვენებელი კიდევ უფრო დაბალია მოლდოვაში, სადაც მთავრობის მიამრთ ნდობა 24%, ხოლო პარლამენტის მიამრთ ნდობა 13% შეადგენს (Annual Survey Report: Moldova, 2017). ეს მაჩვენებლები მკვეთრად არის შეცვლილი 2013-2014 წლის მონაცემებთან, მაგალთისათვის საქართველოს პარლამენტი ამ პერიოდში მოსახლეობის 81%-ის, ხოლო მთავრობა 79%-ის ნდობით სარგებლობდა (International Republican Institute, Georgia,

2013) მოლდოვაში ამ პერიოდში პროევროპული კოალიციისადმი ნდობა მოსახლეობის 46%-ისთვის იყო დამახასიათებელი, ხოლო მთავრობის მიამრთ ნდობა 42%-სათვის (International Republican Institute, Moldova, 2014). აღსანიშნავია, რომ ამ მიმართულებით ვითარება ორივე ქვეყანაში პრობლემატურია, თუმცა დღესდღეობით მოლდოვაში არსებული უნდობლობა კრიტიკულ ზღვრამდე არის მისული, რაც მნიშვნელოვანს ხდის მოლდოვის მოსახლეობის პროევროპული ძალებისა და შესაბამისად ხედვების მოლოდინებისა და ნდობის შემცირებას. მოლდოვის მოსახლეობაში დამოკიდებულება ევროკავშირის მიმართ განპირობებულია მოლოდინებისა და შედეგები ერთამენთთან შეუსაბამიბით. 2010-2014 წლებში პროევროპული მთავრობის მიერ მოსახლეობაში გაჩენილი მოლოდინები, არ შესრულდა და მალევე გახდა ნათელი, რომ ევროკავშირთან ინტეგრაცია, არც დაუყოვნებლივ განვითარებას, რაც კორუფციის აღმოფხვრასა და ეკონომიკურ წინსვალს მოიცავს, და არც ევროკავშირის წევრობას არ გულისხმობს.

მოლოდინების ანალიზისათვის კარგ მაგალითს 2014 წელს მოლდოვის პრემიერ მინისტრის ლიანკესის მიერ გაკეთებული განცხადება წარმოადგენს. პრემიერ მინისტრის მიხედვით, მოლდოვას აქვს შესაძლებლობა გახდეს ევროკავშირის წევრი 2019 წელს, როდესაც ევროკავშირის პრეზიდენტობა რუმინეთს ექნება, ამ პერიოდში დიდი მოლოდინი იყო, რომ 2015 წლის რიგის სამიტზე მოლდოვა მიიღებდა კანდიდატი ქვეყნის სტატუსს, რაც ხშირად იყო გამოკვეთილი მმართველი ძალის განცხადებებში. (Teleradio Moldova, 2014) აღსანიშნავია, რომ 2015 წელს, მოლდოვის მიერ ევროკავშირში წევრობის აპლიკაციის შეტანის მოლოდინი შეუსრულებელი დარჩა და დღეს ეს საკითხი აღარც განიხილება. პირიკით, მაშინ როდესაც საქართველო ხშირად პირდაპირი მესიჯებით ადასტურებს ქვეყნის მისწრაფებას გახდეს ევროკავშირის წევრი, მოლდოვის იმედგაცრუება ამ საკითხთან დაკავშირებით ნათელია ლიდერების გამოსვლებშიც. 2017 წლის ევროკავშირისა და მოლდოვას ასოცირების კომისიაზე მოლდოვის პრემიერ მინისტრმა ხაზი გაუსვა რეფორმების განხორციელების მნიშვნელობას, მოსახლეობისათვის შედეგების დემონსტრირების კუთხით.

დღესდღეობით, მოლდოვის მთავრობა უფრო კონკრეტული ნაბიჯებისაკენ არის მიმართული, მომავალ წევრობის მოთხოვნასთან შედარებით. პროევროპული მთავრობის ძირითადი პრიორიტეტი მოსახლეობის ევროკავშირთან უფრო ღრმა ინტეგრაციის საჭიროებაში დარწმუნებაა. პრემიერ მინისტრის განცხადებით „მმართველობის ვადის ამოწურვამდე, მიღებულ იქნება ყველა ზომა, მოსახლეობის ევროპული ღირებულებებისა და გზისაკენ ნდობის აღსადგენად“ (Grigalashvili, 2017, გვ. 4). ბოლო აღმოსავლეთ პარტნიორობის სამიტზე ნათელი გახდა, მოლდოვის მხრიდან ევროკავშირთან დაახლოების მოლოდინების კლება. ნათელია, რომ ქვეყანას პირველ რიგში ევროკავშირის აღქმის მიმართულებით მოსახლეობაში გაცრუებული იმედების გამოსწორება ესაჭიროება, რაზეც არის მიმართული პროევროპული კოალიციის ძალისხმევა.

ასევე მნიშვნელოვანი პრობლემა, რომელიც თავს იჩენს მოლდოვაში და ნაკლებად პრობლემატურია საქართველოსათვის, რუსულენოვანი მოსახლეობისა და უმცირესობების მკვეთრად გამოყოფილი პოზიციაა. ევროპული ინტეგრაციის მიმართ მხარდაჭერის კლებასთან ერთად, საზოგადოებაში გავრცელდა ხედვა, რომ ევროკავშირში გაწევრიანება დამოუკიდებლობის დაკარგვასა და რუმინეთთან გაერთიანებას გამოიწვევს. აღნიშნული საფრთხის მიმართ განსაკუთრებულად მოწყვლადი უმცირესობები არიან (Calus & Kosienkowski, 2018, გვ. 111), აღსანიშნავია, რომ ამ საკითხის აქტუალურობა მოლდოვის შემთხვევაში განპირობებულია იმ ფაქტით, რომ მოლდოვის მოსახლეობის 11% (380 ათასი ადამინი) რუსულ თავის შობლიურ ენად მიიჩნევს, ხოლო 16% მას ყოველდღიურ სალაპარაკო ენად იყენებს. ის პირველი ენაა: ეთნიკურად რუსის 93%, მოლდოველი 5%, უკრაინელის 50% და გაგაუზიელის 27% ასევე სხვა ეთნიკური უმცირესობების დაახლოებით 50 პროცენტის (World Heritage Encyclopedia, 2018) ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული Ecorys კვლევის მიხედვით, ევროკავშირისადმი დამოკიდებულება და ნდობა მკვეთრად არის დაკავშირებული მშობლიური ენის ფაქტორთან, რადგან რუსულენოვანი მოქალაქეებისათვის დამახასიათებელია ევროკავშირისადმი ნეიტრალური ან ნეგარიური (61% და 24%

შესაბამისად) დამოკიდებულება და ნდობის ნაკლებობა, რუსულენოვანი მოსახლეობის 61% არ ენდობა ევროკავშირს. (Annual Survey Report: Moldova, 2017) აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ მოლდოვის მოსახლეობა დაყოფილია ევროკავშირის მიმართ დამოკიდებულების მიხედვით. აღნიშნულ პრობლემა საქართველოს შემთხვევაში ნაკლებად აქტუალურია, რადგან კორელაცია ერთნიკური უმცირესობებსა და ევროკავშირის მიმართ დამოკიდებულებებს შორის არ არის დადგენილი. აღნიშნული საკითხი აქტუალური აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის მოსახლეობის დამოკიდებულებების ანალიზისას ხდება, რაც სეპარატისტული რეგიონების გავლენის განსაზღვრისას იქნება გათვალისწინებული.

3.2.3. სეპარატისტული რეგიონები და ევროკავშირის მნიშვნელობა

ევროპეიზაციის პროცესის ანალიზისას აუცილებელია საქართველოსა და მოლდოვაში სეპარატისტული რეგიონების მნიშვნელობის გათვალისწინება. ტერიტორიული პრობლემები, რომლებიც დამახასიათებელია ორივე ქვეყნისათვის, უსაფრთხოების პრიორიტეტულ დარგსა და ლიდერების ინტერესებისა თუ იდენტობების ჩამოყალიბების განმსაზღვრელ ფაქტორს წარმოადგენს. შესაბამისად, საჭიროდ მიმაჩნია, როგორც მოლდოვისა და დნესტრისპირეთის პრობლემისა, ასევე საქართველოს სეპარატისტული რეგიონების მნიშვნელობის დადგენა ევროპეიზაციის პროცესში და იმ გავლენის ანალიზი, რასაც ეს ფაქტორები ევროკავშირთან ურთიერთობასა და ელიტების მიერ პოლიტიკის განხორციელების პროცესზე ახდენენ.

ევროკავშირის როლი დნესტრისპირეთის კონფლიქტის მოგვარებაში

დნესტრისპირეთის პრობლემა 1990 წლებში რუსეთის მიერ რეგიონში დამაბულობისა და გავლენის მოპოვების სურვილის საუძველზე წარმოიქმნა. 1994 წლიდან დაიწყო მოლაპარაკებები დნესტრისპირეთის სტატუსზე, რომელშიც ორი მხარის გარდა მედიატორებად რუსეთი, უკრაინა და ეუთო მონაწილეობდნენ (Büscher, 2016, გვ. 28-29). დსთ-ს ქვეყნების, სხვა სეპარატისტული რეგიონების მსგავსად, დნესტრისპირეთის არსებობაც რუსეთის ფინასურ დახმარებაზეა დამოკიდებული.

აღნიშნულ კონფლიქტში ევროკავშირის ჩართულობა საგრძნობლად სუსტია. თუმცა ევროკავშირის მიერ ამ რეგიონით დაინტერესება ნათელი 2005 წელს გახდა, როდესაც ევროკავშირი და აშშ მოლაპარაკების ფორმატს დამკვირვებელი ქვეყნების სტატუსით შეუერთდნენ. კონფლიქტის მოგვარების ძირითად ფორმატს „5+2“-ის მოლაპარაკებები წარმოადგენს, რომელშიც 2005 წლის შემდეგ მოლდოვა, დნესტრისპირეთი, ეუთო, რუსეთის ფედერაცია, უკრაინა, აშშ და ევროკავშირი მონაწილეობენ. აღნიშნული მისია მონაწილეობს, დამკვირვებლის სტატუსით ერთიანი კონტროლის კომისიაში, რომელიც ზედამხედველობს შერეული სამშვიდობო ძალების მოქმედებებს. სამშვიდობო ძალები შექმნილია რუსეთის, მოლდოვისა და დნესტრისპირეთის სამშვიდობოებისაგან, და მასში ასევე დამატებით დამკვირვებლებად მონაწილეობენ უკრაინელები (osce, 2017). ხაზგასასმელია, რომ აღნიშნული ფორმატი არასტაბილურობითა და არაეფექტურობით გამოირჩევა, მაგალითისადვის დნესტრისპირეთის კონფლიქტზე საერთაშორისო მოლაპარაკებები 6 წლიანი პაუზის შემდეგ მხოლოდ 2011 წელს განახლდა 5+2 ფორმატში (Socor, 2011).

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს კონფლიქტისაგან განსხვავებით დნესტრისპირეთის საზღვრები არასდროს ყოფილა ისეთი დახურული, როგორც ეს აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონის შემთხვევაშია. ამ რეგიონის მაცხოვრებლები, სარგებლობენ მოლდოვის, განათლების, ჯანდაცვისა და სხვა სიკეთეებით. რაც შეეხება პოლიტიკური ელიტებისა და მოსახლეობის დამოკიდებულებას, პრორუსული პარტიები ზოგადად გაგებით ეკიდებიან დნესტრისპირეთის საკითხს, ხოლო პროევროპული ძალები ყურადღებას ამ პროცესის უკანონობასა და რუსეთის უარყოფით როლზე ამახვილებენ. მოლდოვის მოსახლეობამ მეორე მხრივ, თითქოსდა მიიღო განვითარების გზა ტირასპოლის გარეშე, გამოკითხულთა 80% აკრიტიკებს მთავრობის პოლიტიკას დნესტრისპირეთის მიმართ, მაშინ როდესაც მხოლოდ 9%-მა დაასახელა რეინტეგრაცია ქვეყნის პრიორიტეტების სამეულში. (Büscher, 2016, გვ. 35).

დნესტრისპირეთი კონფლიქტის განიხლვისას ასევე აღსანიშნავია, რომ რეგიონის პროდუქტის 67% ევროკავშირში გადის და ასევე მოსახლეობა აქტიურად

სარგებლობს ვიზალიბერალიზაციით შემოთავაზებული სარგებლით. შესაბამისად, მოლდოვის შემთხვევაში DCFTA-ს განხორციელება კარგ მაგალითს წარმოადგენს მეზობელი ქვეყნებისათვის, რადგან რეგიონი 2012 წელს, დამკვირვებლის სტატუსის შეუერთდა შეთანხმებაზე მოლაპარაკებას. თავდაპირველად დნესტრისპირეთი ეწინააღმდეგებოდა შეთანხმებას, თუმცა 2014 წელს ასოცირების შეთანხმების დადების შემდეგ ATP-ს რეჟმი მოლდოვასთან გაუქმდა, რის საფუძველზეც დაიწყო მოლაპარაკებები სეპარატისტულ რეგიონთან და 2015 წელს ასოცირების შეთანხმების ვაჭრობასთან დაკავშირებული თავები დნესტრისპირეთზეც გავრცელდა. მიუხედავად მიღწეული შეთანხმებისა ევროკავშირის შესაძლებლობა ზედამხედველობა მოახდინოს მიმდინარე პროცესებზე დნესტრისპირეთში შეზღუდულია. აღსანიშნავია, რომ ე.წ. „მოქნილი“ მიდგომა DCFTA შესრულების მიმართ მოლდოვასა და დნესტრისპირეთში, წარმატების მიღწევის შემთხვევაში, შეიძლება გახდეს წარმატების გზამკვლევი სხვა ქვეყნებისათვის (Adarov & Havlik, 2016, გვ. 68-69) აღნიშნულის შემდეგ დნესტრისპირეთი მწმენელოვანი გამოწვევის წინაშე დადგა, რადგანაც ქვეყანა მაკროეკონომიკური მიმართულებით სრულიად არის დამოკიდებული რუსეთზე, ხოლო ვაჭრობის მიმართულებით მოლდოვასა და ევროკავშირზე.

მეორე სარგებელი, რომელიც დნესტრისპირეთის მოსახლეობამ მიიღო, ვიზალიბერალიზაციის მიღების საფუძველზე თავისუფალი გადაადგილებაა. აღსანიშნავია, რომ ვიზალიბერალიზაციის ამოქმედებიდან ბიომეტრიული პასპორტი დნესტრისპირეთის მოსახლეობის მესამედმა აიღო. რაც მიანიშნებს იმაზე, რომ თავისუფალი მიმოსვლა ევროკავშირთან ერთ-ერთი ინსტრუმენტია, რომლითაც დნესტრისპირეთის მოსახლეობისათვის მოლდოვა უფრო მიმზიდველი გახდა. დადებითი ტენდენციის მიუხედავად, პოლიტკური კრიზისის გათვალისწინები, მოლდოვამ ვერ მოახერხა აღნიშნული ვითარების გამოყენება და დნესტრისპირეთისათვის მიცემული სიკეთეების საფუძველზე კონფლიქტის მოგვარების მიმართულებით პროგრესირება. ამ გარემოებას ადასტურებს ის ფაქტი,

რომ 2014 წლიდან ოფიციალური მოლაპარაკებები 2017 წლის ნოემბრამდე არ განხორცილებულა (InfoTag, 2017). შესაბამისად, მიუხედავად ევროპეიზაციის პროცესის დადებით როლზე კონფლიქტის მოგვარების მიმართულ შემდეგები ჯერჯერობით არ არის მიღწეული.

კონფლიქტში ევროკავშირის ჩართულობის ანალიზისას ასევე აუცილებელია, იმის ხაზგასმა, რომ მოლდოვისა და უკრაინის საზღვარზე განლაგებულია ევროკავშირის სასაზღვრო დახმარების მისია EUBAM, რომელიც ძირითადად საზღვრების ადმინისტრირების ხელშეწყობაზეა მიმართულ, საბაჟო წესებისა და კანონის აღსრულების ზედამხედველობაზე (EUBAM, 2017) შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ მიუხედავად ევროკავშირთან ინტეგრაციის დადებითი გავლენისა მოლდოვასა და დნესტრისპირეთთან კავშირის გაღრმავების მიმართულ, ნათელია, რომ ზოგადად ევროკავშირის როლის აღქმა როგორც ამ კონფლიქტის მოგვარების შესაძლებლობისა, ძირითადად ეკონომიკური დამოკიდებულების გაღრმავებას ემყარება, თუმცა ნათელია მოლდოვის საზოგადოებასა და მთავრობისათვის ამ საკითხის უკანა პლანზე გადაწევა, რაც დიდწილად არის განპირობებული შიდა პოლიტიკური კრიზისებით. სხვა საკითხების მსგავსად აქაც აღინიშნება საზოგადოების მკაფიო დაპირისპირება ევროკავშირის როლზე, ერთის მხრივ ევროკავშირის ხელს უწყობს კონფლიქტის მოგვარებას, ხოლო მეორე მხრივ პრორუსული ხედვის მქონეა მოსახლეობაში ეს მათი დისკრიმინაციის წყაროდ აღიქმება, რაც კიდევ უფრო აღვივებს ეთნიკურ დაძაბულობას.

სეპარატისტული რეგიონების პრობლემა საქართველოში და ევროკავშირის როლი

აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში 1990-იან წლებში დაწყებული დაპირისპირება და გაყინულ კონფლიქტებად ქცეული ვითარება 2008 წლის საქართველ -რუსეთის ომის შედეგად გამძაფრდა, საქართველოს პრო-დასავლური კურსისა და ნატოს რეგიონში ექსპანსიის საწინააღმდეგოდ მიმართული ქმედების საფუძველზე, რუსეთმა აღიარა სეპარატისტული რეგიონების დამოუკიდებლობა ტერიტორიაზე

სამხედრო, პოლიტიკური და ეკონომიკური გავლენის გამყარებასთან ერთად. აღსანიშნავია, რომ 2011 წელს ევროკავშირმა აღიარა რუსეთის მიერ მოცემული ტერიტორიების ოკუპაცია Maglakeridze, 2017, გვ.30-31). გასათვალისწინებელია, რომ ამ მოვლენამ კიდევ უფრო შეუწყო ხელი სეპარატისტული რეგიონების იზოლაციას საქართველოსა და საერთაშორისო საზოგადოებისაგან. მიუხედავად აღნიშნული დაპირისპირებისა და კონტაქტის ნაკლებობისა, საზოგადოების დამოკიდებულება მოცემული რეგიონების მიმართ მკაფიოდ გამოხატავს საკითხის მნიშვნელობას ქვეყნის იდენტობის ჩამოყალიბებაში. 2013 წლის კვკასიის ბარომეტრის მონაცემების მიხედვით, მოსახლეობის 73% მხარს უჭერს აფხაზეთის გაერთიანებას საქართველოში განსაკუთრებული სტატუსის გარეშე, ხოლო 33% მხარს უჭერს რეგიონის ავრონომიურ სტატუსს. ასევე აღსანიშნავია, რომ მოსახლეობის 76% განაცხადა, რომ არასდროს დაუჭერს მხარს დამოუკიდებელ აფხაზეთს Fischer, 2016, გვ 53). ნათელია, რომ ოკუპირებული ტერიტორიების საკითხი ინარჩუნებს პრიორიტეტულ მდგომარეობას, როგორც მთავრობის, ასევე მოსახლეობის დისკურსში, რაც ზრდის ამ პროცესის გავლენას ქვეყნის ევროინტეგრაციაზე. აღნიშნული გავლენის დადგენის მიზნით, აუცილებელია ევროკავშირის ამ პროცესებში ჩართულობისა და გავლენის ანალიზი.

აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირის როლი 2008 წლის ომის შემდეგ მნიშვნელოვნად გაიზარდა კონფლიქტის მოგვარების მიმართულებით. პირელ რიგში ხაზგასასმელია, რომ 2008 წლის 12 აგვისტოს შემოთავაზებული სამშვიდობი 6 პუნქტიანი გეგმა საფრანგეთის პრეზიდენტის (იმ პერიოდში ევროკავშირის პრეზიდენტი ქვეყანა) მიერ იქნა შემოთავაზებული. სამშვიდობი დოკუმენტის გარდა აღსანიშნავია, ახალი პლატფორმის შექმნა, რომელიც ევროკავშირის, ეუთოს, გაეროსა და აშშ მონაწილეობით, მოიცავს კონფლიქტის მხარეებს საქართველოსა და რუსეთს, და რუსეთის მოთხოვნის საფუძველზე, ოფიციალურ პირებს აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონიდან. 6 პუნქტიანი გეგმის შემდეგ, ევროკავშირმა 2008 წლის 1 ოქტომბერს დააფუძნა ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისია საქართველოში, რომელიც დღემდე მოქმედებს. EUMM-ის მიზანი, შეთანხმების შესრულების

ზედამხედველობა და დაპირისპირების გაჩენის პრევენცია (Emerson & Kovziridze, 2016, გვ. 27-28). მისი მნიშვნელობა, ასევე გამომდინარეობს იმ ფაქტიდან, რომ ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისია არის ერთადერთი საერთაშორისო ინსტრუმენტი, ამ ტერიტორიაზე, რომელიც ზედამხედველობს პროცესს და აწვდის ინფორმაციას ქვეყნის საერთაშორისო პარტნიორებს (Ipress, 2018). შესაბამისად ნათელია, რომ ევროკავშირის როლი კონფლიქტის მედიაციასა და საერთაშორისო საზოგადოებისათვის ცნობადობის მიმართულებით არის მნიშვნელოვანი.

ხაზგასასმელია ლიდერების დამოკიდებულება ამ საკითხისადმი. საქართველოს ყოფილმა პრემიერ მინისტრმა, ბრუსელში ასოცირების ხელშეკრულების ხელმოწერის დროს, აღნიშნა, რომ ევროინტეგრაციის პროცესის მნიშვნელოვანია საქართველოსთვის, რადგან შესაძლებელს ხდის ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენას. ასევე მსგავსი განცხადება გაკეთებულ იქნა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ, რომელიც მიიჩნევს რომ “ეს გზა უნიკალურია ჩვენი მთავარი პრობლემის, ტერიტორიული მთლიანობის პრობლემის მოგვარების კუთხით, რადგან ჩვენ აფხაზ და ოს ძმებს ვთავაზობთ ყველა იმ სიკეთეს, რასაც ევროკავშირთან ასოცირებით მივიღებთ. ჩვენ მათ შევთავაზებთ ევროპული საქართველოს მშენებლობას და ამ სახელმწიფოში დაცული იქნება ნებისმიერი ეთნიკური, პოლიტიკური და სოციალური ჯგუფის უფლებები”. (წურწუმიან-ზურაბაშვილი, 2016 გვ.5) აღნიშნული გულისხმობს ქვეყნის მიერ, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიების მოსახლეობისათვის ასოცირების შეთანხმებისა და ვიზალიბერალიზაციით მიღებული სარგებლის განაწილებას, რათა შეძლონ საქართველოს მეშვეობით ევროკავშირთან ვაჭრობის დამყარება და თავისუფალი გადაადგილებით სარგებლობა და გახადოს საქართველო უფრო მიმზიდველი.

თუმცა, აღნიშნული სცენარით პროცესის განვითარება სირთულეებთან არის დაკავშირებული. რაც განპირობებულია, პირველ რიგში ოკუპირებულ ტერიტორიებზე მცხოვრები ხალხის უნდობლობით საქართველოს მიმართ, ხოლო მეორე მხრივ მათი დამოკიდებულებით ევროკავშირის გავლენის მიმართ. აფხაზეთისა

და ცხინვალის რეგიონის მოსახლეობა ეწინააღმდეგება საქართველო ევროპულ მისწრაფებებს და ამის საპირისპიროდ რუსეთთან უფრო ღრმა ურთერთობის დამყარებას ისახავს მიზნად (Maglakelidze, 2017, გვ.30-31).

შესაბამისად, შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ ევროკავშირმა საქართველოში აიღო კონფლიქტის მოგვარების მედიატორის როლი 2008 წლის შემდეგ. საკითხის პრიორიტეტულობისა და არსებული იზოლაციის პირობებში ევროკავშირი საქართველოსათვის წარმოადგენს მნიშვნელოვან ინსტრუმენტსა და იმედს ოკუპირებულ ტერიტორიებთან ურთერთობის აღდგენისა და სტაბილიზაციის მიმართულებით. შესაბამისად, ზემოთ ხსენებული ფაქტორები გავლენას ახდენს, ლიდერების იდენტობისა და ინტერესების ჩამოყალიბებაზე ევროკავშირის მიმართულებით.

ზემოთ განხილულიდან გამომდინარე ნათელია, რომ მაშინ როდესაც მოლდოვა სარგებლობს ევროკავშირთან ინტეგრაციის სიკეთეებით, აღნიშნული პროცესები შედარებით მცირე გავლენას ახდენენ პოლიტიკური ძალების ევროინტეგრაციის მიმართულებით ინტერესების გაძლიერებაზე. მოლდოვის მთავრობა პოლიტიკური ნებისა თუ შესაძლებლობის ნაკლებობის გამო ვერ იყენებს ევროინტეგრაციის პროცესით უზრუნველყოფილ შესაძლებლობას. მაშინ როდესაც საქართველოსთვის ევროკავშირი კონფლიქტის მოგვარებაში მნიშვნელოვან მოთამაშედ და საერთაშორისო არენაზე საქართველოს პოზიციის დამცველად აღქმის გათვალისწინებით, კიდევ უფრო მნიშვნელოვანს ხდის ევროპული კურსის ერთგულებას ქვეყნის ლიდერებისათვის.

პოლიტიკური ელიტების იდენტობა და ინტერესები

მოცემულ ნაწილში განვიხილავ ქვეყნის იდენტობებსა და ინტერესებს ევროკავშირთან მიმართებაში რაც ერთის მხრივ, ადგილობრივ დონეზე არსებული ვითარებისა და ხედვების საფუძველზეა წარმოქმნილი, ხოლო მეორე მხრივ თავად განსაზღვრავს მმართველი ელიტების მიერ ევროინტეგრაციის პოლიტიკის ჩამოყალიბების დინამიკას. შესაბამისად აღნიშნულ ნაწილში, მიმოვიხილავ

მოლდოვისა და საქართველოს მთავრობების დისკურსში ევროკავშირის როლს და განვსაზღვრავ, თუ რა გავლენა იქონია ადგილობრივ დონეზე არსებულმა ვითარებამ, ლიდერების იდენტობებისა და ინტერესების ჩამოყალიბებაზე.

მოლდოვის იდენტობა და ინტერესები

მოლდოვის იდენტობის ანალიზისას, აუცილებელია იმის ხაზგასმა, რომ ქვეყნისათვის ერთიანი ეროვნული იდენტობის ჩამოყალიბება პრობლემაა ქვეყნის მიერ დამოუკიდებლობის გამოცხადების დროიდან. 25 წლიანი დამოუკიდებლობის შემდეგ დღებდე განსხვავებული კონცეპციები წინააღმდეგებაშია ერთმანეთთან საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ დისკურსში. ერთ-ერთ ძირითად დაპირისპირებას მოლდოვურ და რუმინულ იდენტობებს შორის არსებული შეუსაბამობა წარმოადგენს. ისტორიული კონტექსტის გათვალისწინებით მნიშვნელოვან როლს ქვეყნის იდენტობის ჩამოყალიბებაში ენობრივი ფაქტორი ასრულებს (Baar & Jakubek, 2017, გვ. 89-91) აქედან გამომდინარე, აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის პერიოდში, ქვეყნის დისკურსში ევროკავშირის მნიშვნელობის განსაზღვრისა და ამ პროცესში პოლიტიკური კრისისა და საზოგადოებრივი აზრის ცვლილების გავლენის დადგენისათვის, პირველ რიგში საჭიროდ მიმაჩნია, მოლდოვაში ევროკავშირის რუმინეთთან დაკავშირების განხილვა.

აღსანიშნავია, რომ თავდაპირველად ევროინტეგრაციის პროცესი პოპულარული რუმინულ და ევროპულ ხალხთან გაერთიანების, ევროპულ ოჯახში დაბრუნების საშუალებად აღიქმებოდა. თუმცა აღნიშნული ხედვის შენარჩუნება სირთულეებთან იყო დაკავშირებული, რაც ძირითადად რუსულენოვანი უმცირესობების წინააღმდეგონიდან გამომდინარეობდა (Büscher, 2016, გვ. 34). როგორც ზემოთ უქნა აღნიშნული, მოლდოვაში უმცირესობების მნიშვნელოვანი ნაწილი კატეგორიულად ეწინააღმდეგება პროევროპულ კურსს, სწორედ იმიტომ, რომ ეს რუმინეთთან გაერთიანების საფრთხეს ქმნის. შესაბამისად, მოლდოვის მთავრობის დისკურსიდან მალევე მოხდა ნორმატიულ კავშირზე მითითებების ამოღება, რადგან ეს, როგორც უმცირესობების დისკრიმინაციად, ასევე მოლდოვის ტერიტორიული

მთლიანობის საფრთხედაც აღიქმებოდა (დნესტრისპირეთის გარდა, ამ შემთხვევაში გაგაუზიაც არის გასათვალისწინებელი). აღნიშნული, ხედვის უარყოფა, ასევე დასტურდება იმ გარემოებით, რომ პარალმენტის პროვეროპული პარტიები თავს იკავებენ რუმინეთთან გაერთიანების ხაზის მხარდაჭერას, მიუხედავად რუმინეთის მხრიდან მომდინარე სტიმულებისა. ასევე აღსანიშნავია, რომ ბოლო 10 წლის განმავლობაში მოსახლეობის მხოლოდ 7,5-15 პროცენტამდე უჭერს მხარს რუმინეთთან გაერთიანებას (Bird, 2015) , რაც კიდევ ერთხელ ადასტურებს, ადგილობრივი სტრუქტურების მნიშვნელობას პოლიტიკური ელიტების ინტერესებისა და იდენტობების ჩამოყალიბებაზე. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ მოლდოვის დისკურსში არ არის გათვალისწინებული ე.წ. ნორმატიული ევროპული იდენტობის ჩამოყალიბება ქვეყანაში.

ზემოთ ხსენებულიდან გამომდინარე, მოლდოვის მთავრობის იდენტობა ძირითადად პოლიტიკური და ეკონომიკური შესაძლებლობების ხედვებზე არის დაფუძნებული, რაც ევროკავშირის, როგორც ქვეყნის განვითარების საშუალების აღქმას გულისხმობს. ამ მიმართულებით ევროპული იდენტობის შეფასებისას შესაძლებელია ორი ძირითადი მიმართულების გამოყოფა. პირველ რიგში აღსანიშნავია ეკონომიკური ინტეგრაციის მნიშვნელობა. პროვეროპული კურსი ხშირად, ახალი ინვესტიციების, ეკონომიკური განვითარების, წარმოებისა და ვაჭორბის ზრდის, ევროკავშირის მხარდაჭერისა და მსგავსი ფაქტორების მიღების საფუძველზე მოიხსენიებოდა (Calus & Kosienkowski, 2018, გვ.107). ამის კარგი მაგალითია, 2016 წლის სექტემბერში, განხორციელებული ინტერვიუ მოლდოვის პრემიერ მინისტრთან: „მოლდოვისათვის, პროვეროპულ სახელმწიფოდ ყოფნა, მნიშვნელოვანია რუმინეთის მაგალითის გათვალისწინებით. ჩენი მეზობელი და მუდმივი მოკავშირე საუკეთესო მაგალითია იმისა, თუ რა მოაქვს ევროკავშირს გაუმჯობესებული სტაბილურობის, ეკონომიკური შესაძლებლობების და კორუფციასთან ბრძოლის მიმართულებით“ (Government of Republic of Moldova, 2016).

ასევე, აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის შემოღების პერიოდში, პროევროპული კურსი რუსეთის გავლენის დაბალანსებისა და დნესტრისპირეთის კონფლიქტის მოგვარების საშუალებად აღიქმებოდა, რაც ინტეგრაციის შედეგად რეგიონთან გაღრმავებული ეკონომიკური ურთიერთობების საფუძველზე, პოლიტიკურ დაახლოებასაც გამოიწვევდა. (Calus & Kosienkowski, 2018, გვ.107) თუმცა ამ მიმართულებით ევროკავშირის როლის ცვლილების აღქმა ნათელია, რაც შიდა პოლიტიკური კრისიზის შემდეგ მთავრობის პრიორიტეტებისა და საზოგადოების მხარდაჭერის შემცირების, ასევე პოლიტიკური ძალების როლების გადანაწილების საფუძველზე მოხდა. აღსანიშნავია, რომ დღეს პრო-რუსული პოლიტიკური ელიტის მიერ ევროკავშირთან ინტეგრაცია, არათუ დამხმარე, არამედ პირიქით დაპირისპირების ძალად აღიქმება. ამის ნათელი მაგალითია, აღმოსავლეთ პარტნიორობის ბოლო სამიტის შემდეგ პრეზიდენტის მიერ გაკეთებული განცხადება: „ევროპელების მიერ კიშინოვის იმედგაცრუება მუდმივი პროცესი გახდა...“ „ანტი რუსული რიტორიკა არამარტო არასამართლიანი, ასევე სრულიად უსარგებლოა, რაც ავნებს მოლდოვის სოციალურ და ეკონომიკურ განვითარებას, რადგან ქმნის შიდა ეთნიკურ პრობლემებს და სოციალურ დაშლილობას“ (Presidency of the Republic of Moldova, 2017).

მოლდოვის პოლიტიკური ელიტის დისკურსზე საზოგადოების დამოკიდებულებისა და პოლიტიკური სტრუქტურის ცვლილების გავლენის ანალიზის პროცესში აუცილებელია იმ ძირითადი მოქმედებების გამოკვეთა, რაც ქვეყნისათვის პროევროპული კურსის მნიშვნელობაზე მიგვითითებს. ამ მიმართულების განხილვის საფუძველზე ნათელია, თუ რა გავლენას ახდენს, შიდა სტრუქტურებში არსებული ცვლილებები ქვეყნის იდენტობის პოლიტიკის ჩამოყალიბებაზეც, აღსანიშნავია, რომ ბოლო პერიოდში, მოლდოვაში მიმდინარე მნიშვნელოვანი პროცესები ქვეყნის ევრაზიულ ეკონომიკურ კავშირთან დაახლოებასა და პრეზიდენტის მიერ ახალ სამთავრობო დოკუმენტებზე მუშაობა წარმოადგენს. აღსანიშნავია, რომ მოლდოვის მთავრობის მოთხოვნის საფუძველზე 2017 წლის

აპრილში ევრაზიული ეკონომიკური კავშირის გადაწყვეტილებით მოლდოვას დამკვირვებელი ქვეყნის სტატუსი მიენიჭა (Euroactiv, 2017). აღნიშნული მოვლენა, პრორუსული დისკურსის გაძლიერების ძალიან კარიგ მაგალითია. ასევე ევროინტეგრაციის პროცესისაგან დაშორების კიდევ ერთ კარგ მაგალითზე, პრეზიდენტის მიერ „საგარეო პოლიტიკისა და უსაფრთხოების სტრატეგიაზე“ მუშაობა წარმოადგენს, სადაც აქცენტი ქვეყნის ნეიტრალიტეტზე უნდა გაკეთდეს. 2016 წელს შემოთავაზებული სტრატეგია, რომელიც მომზადებულ იქნა ნატოს ექსპერტების მხარდაჭერით და ნატოსთან და ევროკავშირთან ურთიერთობის ინტენსიფიკაციას მოიცავდა, დაბლოკილ იქნა მოლდოვის ახალი პრეზიდენტის მიერ. რომელიც მკაფიოდ ეწინააღმდეგება ქვეყნის პროევროპული კურსის განვითარებას და ახალ სტრატეგიაში სწორედ ნეიტრალიტეტზე გააკეთებს აქცენტს (Livadari, 2017). თუმცა ამ ვითარების გათვალისწინებით დასკვნების გამოტანამდე, ასევე აუცილებელია 2017 დეკემბერში მოლდოვის კონსტიტუციაში ახალი დებულების დამატების განხილვა, რომლის მიხედვითაც, ქვეყნის განვითარების ძირითად სტრატეგია ევროინტეგრაციის პროცესია (Publika.Md, 2017). შესაბამისად წლის ბოლოდან ევროინტეგრაციის პროცესი ქვეყნის კონსტიტუციის ნაწილია, რაც სრულიად არ შეესაბამება ზემოთ განხილული მოვლენებს და პრეზიდენტის ინიციატივებს. აღსანიშნავია, რომ მოლდოვის იდენტობის აღნიშნული დაყოფა და განუსაზღვრელობა განპირობებულია, ბოლო პერიოდში მომხდარი შიდა პოლიტიკური კრიზისისა და დამოკიდებულებების ცვლილებების საფუძველზე (რამიც მოლდოვის შემთხვევაში საზოგადოების დაყოფას და პრორუსული საზოგადოების წარმოქმნის საფუძველზე, პროევროპული მხარდაჭერის შემცირებას ვგულისხმობ), რაც ნათლად აისახა ლიდერების იდენტობასა და ინტერესებში.

იდენტობის პოლიტიკა საქართველოში

საქართველოს შემთხვევა საგრძნობლად განსხვავდება მოლდოვის განვითარების გზისაგან. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს პროევროპული ინდენტობა ბოლო ორი ათწლეული განმავლობაში კითხვის ნიშნის ქვეშ არ დამდგარა. როგორც

უკვე აღნიშნულ იქნა ევროკავშირის წევრობა საქართველოს საგარეო პოლიტიკის უცვლელი პრიორიტეტია. პოლიტიკური ელიტების იდენტობის პროევროპული ხედვის გათვალისწინებით განსაზღვრისას, აუცილებელია რამდენიმე მიმართულების გამოყოფა, რომელიც არამხოლოდ მატერიალურ, არამედ ნორმატიულ კავშირსაც გულისხმობს.

პირველ რიგში ხაზგასასმელია, რომ პოლიტიკური ელიტების პროევროპული იდენტობა ქვეყნის ევროპული საზოგადოებისადმი კუთვნილების გრძნობიდან მომდინარეობს. უფრო კონკრეტულად კი, საქართველო თავს აღიქვამს ევროპულ ქვეყნად, რომელიც ცდილობს ევროპულ ოჯახში დაბრუნებას. საქართველოს ევროპელობა და დასავლეთთან კავშირი ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნიდან მოდის და ამ შეგრძნების გამძაფრება 1991 წლის დამოუკიდებლობის შემდეგ მოხდა. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს მისწრაფება დასავლეთთან ინტეგრაციის სწორედ მისი ევროპულ ერად აღქმიდან გამომდინარეობს (Chitaladze & Grygorian, 2015, გვ. 44-46). აღნიშნული ხედვა გამჯდარია პოლიტიკური ელიტის ხედვებშიც, რაც ასევე ნათლად გამოიხატება, როგორც ლიდერების მიერ ევროპეიზაციის პროცესის შეფასებაში ასევე სახელმწიფო დოკუმენტებში საკითხის პრიორიტეტულობაში. ამის კარგი მაგალითია, ქვეყნის უსაფრთხოების ეროვნული სტრატეგია, სადაც ქვეყანა მოხსენიებულია, „როგორც შავი ზღვის რეგიონისა და სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპის სახელმწიფო, არის ევროპის გეოგრაფიული, პოლიტიკური და კულტურული ნაწილი, რომელიც ისტორიული კატაკლიზმების გამო მოწყვეტილი იყო თავისი განვითარების ბუნებრივ გარემოს“ (საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო, 2011).

ნორმატიული და კულტურული კავშირის გარდა პოლიტიკური ელიტის დისკურსში, ევროკავშირის როლი ეროვნული უსაფრთხოების, ეკონომიკური შესაძლებლობებისა და კავშირების მიმზიდველობას მოიცავს. აღნიშნული ფაქტორების მნიშვნელობა ნათლად არის გამოხატული ქვეყნის საგარეო პოლიტიკურ სტრატეგიაში, სადაც დასავლური ტიპის ლიბერალურ დემოკრატიად ჩამოყალიბების, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ინტეგრაციასთან ერთად, ხაზგასმულია ქვეყნის მიერ

ევროკავშირის მნიშვნელობის უსაფრთხოების მიმართულებით ხაზგასმა (საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო, 2015).

როგორ ზემოთ იქნა აღნიშნული, საქართველოსთვის ევროკავშირი კონფლიქტის მოგვარებაში მნიშვნელოვან მოთამაშედ და საერთაშორისო არენაზე საქართველოს პოზიციის დამცველად აღიქმება, რაც დიდ გავლენას ახდენს პოლიტიკური ელიტების იდენტობასა და ინტერესებზე. აღნიშნული საკითხი ხაზგასმულია, როგორ ქვეყნის ეროვნულ დოკუმენტებში, ასევე ელიტების განცხადებებში ხშირად არის აქცენტირებული ევროკავშირის მნიშვნელოვანი გავლენა კონფლიქტის მოგვარების პროცესში. მაგალითისათვის საქართველოს საგარეო საქმეთა მინისტრის განცხადებით „ევროკავშირი საქართველოს განიხილავს, როგორც მთავარ პარტნიორს და ჩვენ გვაქვს მჭიდრო არა მხოლოდ პოლიტიკური ასოცირების პროცესი და ეკონომიკური ინტეგრაციის, არამედ უსაფრთხოების სფეროში ძალიან მჭიდრო თანამშრომლობა. ეს არის ის მიმართულება, რომელზეც ჩვენ აქტიურად ვმუშაობთ“. როგორც მინისტრმა აღნიშნა, შეხვედრაზე ყურადღება გამახვილდა ოკუპირებულ ტერიტორიებზე არსებულ ვითარებასა და ადამიანის უფლებების მხრივ არსებულ რთულ მდგომარეობაზე. ხაზი გაესვა ევროკავშირის მნიშვნელოვან როლს კონფლიქტის მშვიდობიანი მოგვარების პროცესში, მათ შორის განსაკუთრებით აღინიშნა ევროკავშირის მონიტორინგის მისიის საქმიანობა, ასევე ევროკავშირის ჩართულობა ჟენევის მოლაპარაკებების პროცესში და სხვა (საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო(სიახლეები), 2017). საქართველოს პოლიტიკური ელიტების იდენტობის ანალიზისას ნათელია, რომ მათი პროევროპული კურსის ერთგულება, ერთი მხრივ განპირობებულია ისტორიულად და კულტურულად გამჯდარი ევროპული იდენტობით, ხოლო მეორე მხრივ ეკონომიკური, პოლიტიკური და უსაფრთხოების მიმართულებით ევროკავშირის მნიშვნელოვან აქოტრად აღქმიდან გამომდინარე. აღნიშნული დისკურსის ჩამოყალიბებისა და შენარჩუნების განმაპირობებელ ფაქტორებად კი, ქვეყანაში არსებული კონსესუსური დამოკიდებულება შეიძლება მივიჩნიოთ, რაც გულისხმობს, როგორც პოლიტიკური

ძალების, ასევე მოსახლეობის მხირდან არსებულ მხარდაჭერასა, და ოკუპირებული ტერიტორიების საკოხის მოგვარებაში ევროკავშირის მზარდი როლის აღქმას.

შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოსა და მოლდოვაში ევროკავშირის პოლიტიკასთან ჰარმონიზაციის განსხვავებული დონის არსებობა აიხსნება იდენტობის პოლიტიკის ანალიზის საფუძველზე. საქართველოსა და მოლდოვაში პოლიტიკის სხვადასხვა სფეროში, არსებული იდენტობების და ინტერესების განსხვავება, გავლენას ახდენს ევროპული იდეებისა და პოლიტიკის ინსტიტუციონალიზაციაზე. ადგილობრივი სტრუქტურები, რომელიც შედგება როგორ პოლიტიკური სტრუქტურისაგან, ასევე ნორმებისა და ღირებულებებისაგან, გავლენას ახდენს მთავრობების ინტერესებისა და იდენტობების ჩამოყალიბებაზე რის საფუძველზე განსაზღვრავს სხვადასხვა სფეროებში ევროინტეგრაციის პროცესის წარმატებას.

ევროკავშირის დონიდან წამოსული სტიმულები არ განაპირობებს ადგილობრივი ინსტიტუტების სპეციფიური ფორმის ჩამოყალიბებას, არამედ უტოვებს დიდ გავლენას ადგილობრივ ინსტიტუტებსა და აქტორებს. მმართველი ელიტები ირჩევენ კონკრეტულ პოლიტიკას, პოლიტიკურ იდეებს, სტრატეგიებსა და კონკრეტულ ინტერესებს (რადგან ეს ფაქტორები შესაბამისობაშია, უფრო ფართო, ღწმა და კოლექტიურად აღიარებულ იდეებსა და დისკურსთან). შესაბამისად ევროკავშირის ნორმებსა და ღირებულებებთან ადაპტაცია განპირობებულია არამხოლოდ ევროკავშირიდან მომდინარე სტიმულებით, არამედ შიდა დონეზე არსებული მოტივაციითა და შესაძლებლობებით. ევროპული სიგნალები ინტერპრეტირებულია და შეცვლილია შიდა დონეზე არსებული ტრადიციებით, ინსტიტუტებით, იდენტობებითა და რესურსებით, რაც თავის მხრივ ზღუდავს ჰარმონიზაციის დონეს.

ზემოთ ხსნებულიდან გამომდინარე, ნაშრომის შემდეგი ნაწილი მიმართული იქნება, ევროინტეგრაციის პროცესის ძირითადი განსხვავებების განმსაზღვრელი ფაქტორების თეორიულ ჩარჩოში ჩასმაზე, და იმ მექანიზმის აღწერაზე, თუ როგორ

განსაზღვრავს პოლიტიკური ელიტების იდენტობა ევროინტეგრაციის პროცესის მიმართულებით გატერბულ პოლიტიკას.

4. თოერირიული ჩარჩო:

სოციალური კონსტრუქტივისმის შერწყმის თეორიის მიხედვით, ადგილობრივი სტრუქტურები, რომელიც ნორმებისა და ღირებულებებისაგან შედგება ორმხრივ ურთიერთობაშია აქტორების იდენტობასა და ინტერესებთან. მოლდოვის შემთხვევაში ადგილობრივი სტრუქტურის მატერიალური მხარე, დანაწევრებული და კონფლიქტური პოლიტიკური სისტემისაგან და დნესტრისპირეთის რეგიონთან ურთიერთობისაგან შედგება, ხოლო სოციალური სტრუქტურა საზოგადოებრივი აზრის მიმართულებით პრორუსული სენტიმენტების საფუძველზე, ევროკავშირის მიმართ მხარდაჭერის შემცირებასა და ევროპეიზაციის პროცესისადმი იმედგაცრუებაში გამოიხატება.

საქართველოს შემთხვევაში, მატერიალური სტრუქტურა საგარეო პოლიტიკური კურსის მიმართულებით კონსესუსური პოლირიკური სისტემისაგან და სეპარატისტულ რეგიონებთან ევროკავშირის მედიაციის მნშვნელობისაგან შედგება, ხოლო სოციალური სტრუქტურა საქართველოს მოსახლეობაში ევროპული იდენტობისა და ევროპული გზის მხარდაჭერაში გამოიხატება.

აღნიშნული სტრუქტურები შესაბამის გავლენას ახდენს პოლიტიკური ელიტების იდენტობებისა და ინტერესების ჩამოყალიბებაზე, რაც მოლდოვის შემთხვევაში პოლიტიკური ელიტების მიერ ევროკავშირის არქმაზე ახდენს გავლენას, რის საფუძველზეც მოლდოვაში უგულველყოფილია ევროპული იდენტობის ნორმატიული მხარე, და ძირითადი დისკურსი ეკონომიკურ და პოლიტიკურ სარგებელზეა მიმართული, შიდა სტრუქტურების დიქტომიური ხასიათი, ასევე შეუსაბამო გამოხატულებებს იძენს ქვეყნის დისკურსში, რაც ქვეყნის მიერ ერთი მხრივ ევროზიულ კავშირში დამკვირვებელი სტატუსის მოპოვებას, ხოლო მეორე მხრივ, კონსტიტუციაში პროევროპული განვითარების კურსის ერთგულებაზე ჩანაწერის დამატებაში გამოიხატება.

საქართველოს შემთხვევაში, ადგილობრივი სტრუქტურის კონსესუსური ხაისათი, გავლენას ახდენს პოლიტიკური ელიტების ევროპულ იდენტობაში, როგორც ნორმატიული ასევე პოლიტიკური გამოვლინებების სტაბილურობას. აღნიშნული, გამოხატულია ერთი მხრივ, პოლიტიკური ელიტებისათვის, ევროკავშირთან კულტურული და ისტორიული კავშირის მნიშვნელობაში, ხოლო მეორე მხრივ ეკონომიკური, პოლიტიკური და უსაფრთხოების მიმართულებით არსებულ ხედვებში.

თეორიის შემდეგი დაშვების მიხედვით, აქტორების ქმედებები, მათი იდეებისა და იდენტობების მიერ განისაზღვრება. მოცემულ შემთხვევაში აქტორების ქმედებებს წარმოადგენს ევროინტეგრაციის მიმართულებით, პოლიტიკური ელიტების მიერ პოლიტიკური და ეკონომიკური დაახლოების მიმართულებით რეფორმების საერთაშორისო და სამოქალაქო საზოგადოებასთან კონსულტაციების საფუძველზე, დღის წესრიგისა და ევროკავშირის ნორმებისა და ღირებულებების შესაბამისად განხორციელებას. რაც შეეხება იდენტობებისა და ინტერესები გავლენას ელიტების პოლიტიკაზე, ლიდერები ევროკავშირთან ინტეგრაციის ერთიან სურათს შერწყმის პერსპექტივის მიხედვით ხედავენ, რაც მოიცავს შესრულების, პოლირიკური და სტრუქტურული შერწყმის გავლენას.

- შესრულების შერწყმა - ამ მიმართულებით, საქართველოს მთავრობის მიერ დროულად და ევროკავშირის ნორმებისა და სტანდარტების შესაბამისად განხორციელებული რეფორმები განისაზღვრება, როგორც მატერიალური ასევე ნორმატიული მიზნებიდან მიღებული სარგებლის მაღალი მოლოდინებით. ამის კარგი მაგალითია DCFTA-ს მნიშვნელობა ეკონომიკური განვითარების მიმართულება და ოკუპირებულ ტერიტორიებთან კავშირის დამყარების მოლოდინი, სეპარატისტულ რეგიონებში ევროკავშირისი მედიაციისა და საერთაშორისო დონეზე კონფლიქტის წარდგენის აღქმა და დემოკრატიულ ღირებულებებზე დამყარებული სახელმწიფოებრიობის რწმენა.

მოლდოვის შემთხვევაში ვითარება განსხვავდება და ძირითადად ევროკავშირიდან მიღებული სარგებელი ეკონომიკურ სფეროს უკავშირდება, როგორც სავაჭრო ურთიერთობების, ასევე დნესტრისპირეთთან ურთიერთობის ნორმალიზების მიმართულებით. თუმცა, გასათვალისწინებელია, რუსეთის როგორც ევროკავშირის მისაღები ალტერნატივის აღქმა, რაც ასევე ქმნის დაბრკოლებას რეფორმების დროულად, ევროკავშირის ღირებულებებისა და სტანდარტების შესაბამისად განხორციელებისათვის.

- პოლიტიკური შერწყმა - ორივე მხარის მიზანი ევროკავშირის წევრობა იყო, თუმცა მოლდოვის ინტერესი ამ მიმართულებათაც ორაზროვანია და ხშირად ევროკავშირში გაწევრიანება ქვეყნის დაშლისა და მოსახლეობის ნაწილის წინააღმდეგ მიმართულ პროცესად აღიქმება. შესაბამისად, მთავრობის მიერ ევროპეიზაციის პროცესის ერთგულებაც იკლებს. საქართველოში ევროკავშირის წევრობა ქვეყნისათვის პრიორიტეტული და უალტერნატივო საკითხია.

- სტრუქტურული შერწყმა - ორივე ქვეყანაში ევროკავშირი, როგორც ინსტიტუტი დადებითად აღიქმება, როგორც საერთაშორისო არენაზე ქვეყნის მნიშვნელობის ზრდის საშუალება. საქართველოს შესრულებისა და პოლიტიკური ინტერესებიდან გამომდინარე აღნიშნული ფაქტორი ქვეყნის მიზნების საერთაშორისო ასპარეზზე წარმოდგენას მოიცავს, რაც მნიშვნელოვანი სტიმულია ელიტებისათვის პოლიტიკის განხორციელების პროცესში. მოლდოვის შემთხვევაში კი აღნიშნული ფაქტორი მოლდოვისათვის რისკებთან არის დაკავშირებული, რადგანაც ევროკავშირში გაწევრიანება ხშირად რუმინეთთან გაერთიანების სიმბოლოდ აღიქმება, რაც ნაკლებად მიმზიდველს ხდის ევროპეიზაციის პროცესს პრორუსული ელიტებისათვის.

5. დასკვნა

ნაშრომში, ევროკავშირის აღმოსავლეთ პარტნიორობის პოლიტიკის საქართველოსა და მოლოდინაზე გავლენის ანალიზის პროცესში გამოკვეთილ იქნა ის ძირითადი მახასიათებლები, რაც განაპირობებს ქვეყნებს შორის ევროპეიზაციის

განსხვავებულ მიმდინარეობასა და რეგიონში ლიდერის სტატუსის მინიჭებას. ამ მიმართულებით, საქართველოსა და მოლდოვის 4 სფეროში მიმდინარე ევროპული ინტეგრაციის პროცესის შედარების საფუძველზე გამოიკვეთა, რომ ძირითადად განსხვავებები პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტეგრაციის სფეროებში შეიმჩნევა, მაშინ როდესაც როგორც სექტორული, ასევე მობილობისა და თანამშრომლობის მიმართულებით, ორივე ქვეყანაში შენარჩუნებულია დადებითი დინამიკა და ევროპული ნორმების შესაბამისი პროცესების ერთგულება. რაც შეეხება პოლიტიკისა და ეკონომიკის სფეროებზე ევროინტეგრაციის პროცესის გავლენას, ძირითადი განსხვავებები, რეფორმების საერთაშორისო და სამოქალაქო სექტორთან კონსულტაციის საფუძველზე, ასოცირების დღის წესრიგის ვადების და ევროკავშირის ნორმებისა და სტანდარტების შესაბამისად მიმდინარეობასთან არის დაკავშირებული. აღსანიშნავია, რომ 2009 წლიდან დაწყებული პროცესი, როგორც საქართველოში, ასევე მოლდოვაში ამ საკთხების გათვალისწინებით მიმდინარეობდა, თუმცა ვითარება შეიცვალა და 2013-2014 წლებში მოლდოვაში ევროპეიზაციის პროცესის მახასიათებლების ცვლილებასთან ერთად.

შესაბამისად ორი ქვეყნის, ევროპეიზაციის პროცესის შედარებისას, გამოიკვეთა, რომ საქართველო, მოლდოვასთან შედარებით, უფრო დროულად, ევროკავშირის ნორმებისა და სტანდარტების შესაბამისად განაგრძობს ევროპეიზაციის პროცესს, მაშინ როდესაც მოლდოვაში რეფორმების განხორციელება, ხშირად სამოქმედო გეგმების გადავადებასთან, საერთაშორისო და სამოქალაქო სექტორის უგულველყოფასა და ევროპული ღირებულებების შეუსაბამობასთან არის დაკავშირებული. სწორედ აღნიშნული განსხვავება განაპირობებს, ევროკავშირის მიერ, რეგიონში ლიდერად საქართველოს აღქმას.

რაც შეეხება მეორე საკვლევ კითხვაზე პასუხს თუ რა განაპირობებს ევროპეიზაციის პროცესის განსხვავებულ მიმდინარეობას ქვეყნებს შორის, ამ მიმართულებით ნათელი გახდა, რომ მოლდოვის შემთხვევაში, ადგილობრივი სტრუქტურების ცვლილების შედეგად, რაც დაკავშირებული იყო პოლიტიკური

კრიზისის, პოლიტიკური სისტემის, სეპარატისტული რეგიონის მნიშვნელობისა და საზოგადოებრივი აზრის ცვლილებასთან, შეიცვალა პოლიტიკური ელიტების იდენტობა და ინტერესები ევროკავშირთან მიმართებაში, რამაც განაპირობა ევროინტეგრაციის პროცესის დინამიკის ცვლილება და მოლოდვის მიერ ევროკავშირის ნორმებთან და აღებულ ვალდებულებებთან შეუსაბამო პოლიტიკის გატარება. შესაბამისად, პოლიტიკური ელიტების იდენტობები და ინტერესები განმსაზღვრელია ევროპეიზაციის პოლიტიკის ჩამოყალიბებაში.

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ევროპეიზაციის განსხვავებული დონის არსებობა, აიხსნება იდენტობის პოლიტიკის ანალიზის საფუძველზე. ევროკავშირის დონიდან წამოსული სტიმულები არ განაპირობებს ადგილობრივი ინსტიტუტების სპეციფიური ფორმის ჩამოყალიბებას, არამედ უტოვებს დიდ გავლენას ადგილობრივ ინსტიტუტებსა და აქტორებს. საქართველოსა და მოლდოვის შემთხვევაში მართველმა ელიტებმა განახორციელეს ევროინტეგრაციისადმი მიმართული პოლიტიკა, მათი იდენტობებისა და ინტერესების გათვალისწინების საფუძველზე, რაც შეესაბამებოდა ქვეყნის უფრო ფართო კოლექტიურად აღიარებულ დისკურსსა და სისტემას. შესაბამისად, ევროპული დონიდან მომდინარე სიგნალები ინტერპრეტირებულია და შეცვლილია შიდა დონეზე არსებული სისტემებით, ინსტიტუტებით, ღირებულებებით, იდენტობებითა და რესურსებით, რაც თავის მხრივ ზღუდავს ევროპეიზაციის პროცესს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- აღმოსავლეთ პარტნიორობა. (2017). საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმების განხორციელების დაგეგმვისა და მონიტორინგის ელექტრონული სისტემა. მოძიებულია: <https://aa-monitoring.ge/site/#/ge/page/10043>
- საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო. (2011). საქართველოს ეროვნული უსაფრთხოების კონცეფცია. <http://mfa.gov.ge/MainNav/ForeignPolicy/NationalSecurityConcept.aspx>
- საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო. (2015-2018). საგარეო პოლიტიკის სტრატეგია. http://mfa.gov.ge/MainNav/ForeignPolicy/ForeignPolicyStrategy/სტრატეგიული-ამოცანები-და-მიზნები.aspx#str_m_03
- საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო. (2017). მიხეილ ჯანელიძის შეფასებით საქართველოს ევროპული ტრანსფორმაცია და წარმატებული რეფორმები ევროპის სტაბილურობის მნიშვნელოვანი კომპონენტია <http://mfa.gov.ge/News/%E2%80%8Bmikheil-janelidzis-shefasebit-saqartvelos-evropul.aspx?CatID=5>
- წურწუშია-ზურაბაშვილი, ა. (2016) ევროკავშირთან უვიზო მიმოსვლა: საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებზე მცხოვრებთა ევროპული არჩევანის და დემოკრატიზაციის პერსპექტივები. საქართველოს პოლიტიკის ინსტიტუტი, პოლიტიკის დოკუმენტი. გვ. http://gip.ge/wp-content/uploads/2016/05/policy_brief_GEO-4.pdf
- საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო. (2017). „აღმოსავლეთ პარტნიორობით გათვალისწინებული რეფორმების გატარების კუთხით, საქართველო არის გამორჩეული ლიდერი და იმსახურებს განსაკუთრებულ აღიარებას“ - გერმანიის ბუნდესტაგი. <http://www.mfa.gov.ge/News/agmosavlet-partniorobis-programit-gatvaliscinebuli.aspx>
- Adarov, A. & Havlik, P. (2016) Benefits and Costs of DCFTA: Evaluation of the Impact on Georgia, Moldova and Ukraine. *The Vienna Institute for International Economic Studies (wiiw) and Bertelsmann Stiftung*. მოძიებულია: <https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/publications/publication/did/benefits-and-costs-of-dcfta-evaluation-of-the-impact-on-georgia-moldova-and-ukraine/>
- Baar, V. & Jakubek, D.(2017) Divided National Identity in Moldova. *Journal of Nationalism, Memory & Language Politics* Vol. 11, Issue 1, Pp. 89-91. <https://www.degruyter.com/downloadpdf/j/jnmlp.2017.11.issue-1/jnmlp-2017-0004/jnmlp-2017-0004.pdf>
- Bird, M. (2015) A union between Moldova and Romania: On the cards?. *Eu Observer*. <https://euobserver.com/beyond-brussels/127824>

- Blockmans, S., Kostanyan, H., Remizov, A., Slapakova, L., Loo, W. D. G. (2017) Assessing European Neighbourhood: Perspectives from the literature. (*Brussels: Policy Centre for European Policy Studies*) *Perspectives from the literature*. მოძიებულია: https://www.ceps.eu/system/files/ENP_LiteratureReviewWithCovers.pdf
- Büscher, K.(2016). The Transnistria Conflict in Light of the Crisis over Ukraine. In *Not Frozen! The Unresolved Conflicts over Transnistria, Abkhazia, South Ossetia and Nagorno-Karabakh in Light of the Crisis over Ukraine*, Fischer, S. Ed. Pp. 25-43. Stiftung Wissenschaft und Politik. https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2016RP09_fhs.pdf
- Börzel, A. T. and Risse, T. (2000). When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change. In *European Integration online Papers (EIoP)* Vol. 4, N°15; <http://eiop.or.at/eiop/texte/2000-015a.htm>
- Calus, K. & Kosienkowski, M. (2018) Relations Between Moldova and The European Union. In *European union and Its Eastern Neighbourhood: Europeanization and its twenty first century contradictions*. Ed. Flenley, P. & Mannin, M. Pp. 99-113. Manchester: Manchester University Press.
- Chitaladze, A. & Grygorian, T. (2015). Understanding Europeanization in Georgia and Armenia - Discourses, Perceptions and the Impact on Bilateral Relations. Analytical Bulletin 8.Pp.44-53. <https://cccsysu.com/wp-content/uploads/2016/05/Chitaladze-Ana-Grigoryan-Tatevik-2.pdf>
- Commissioner Hahn visits Georgia. (2017). European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news_corner/news/commissioner-hahn-visits-georgia_en
- Daniel Brett, D. & Knott, E. (2014). The Moldovan Elections of 2014 are more than about Putin or the EU: Corruption, Poverty and Parties. *The London School of Economics and Political Science Blog*. <http://blogs.lse.ac.uk/lsee/2014/12/17/the-moldovan-elections-of-2014-are-more-than-about-putin-or-the-eu-corruption-poverty-and-parties/>
- DCFTA EU-Moldova. (2016). Progress Report On The Implementation Of The Republic Of Moldova – European Union Association Agenda. http://dcfta.md/uploads/0/images/large/progress-report-on-eu-moldova-association-agenda-march-2016_58ff34d490840.pdf
- Eastern Partnership. (2016). European Union External Action. მოძიებულია: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/419/eastern-partnership_en/13/02/2018
- Eastern Partnership Civil Society Forum. (2017). Moldova: Opposing the Electoral System Change. In *Eap CSF 2017 in a snapshot*. Pp.10-11 <http://eap-csf.eu/wp-content/uploads/EaP-CSF-2017-In-a-Snapshot.pdf>
- Emerson, M. & Kovziridze, T. (2016) Political Principles, The Rule Of Law And Foreign Policy. In *Deepening EU Georgian Relations: What, Why & How?* Pp. 27-28. Brussels: CEPS <https://www.ceps.eu/system/files/Georgia%20e-version%20with%20covers.pdf>
- Eastern Partnership Index 2015-2016. (2017). *Charting Progress in European Integration, Democratic Reforms, and Sustainable Development*. Eastern Partnership Civil Society Forum. http://www.eap-index.eu/sites/default/files/EaP_Index_2015-16_0.pdf

- European Integration Index for Eastern Partnership Countries. (2011). *International Renaissance Foundation in cooperation with the Open Society Foundations*. <http://www.eap-index.eu/sites/default/files/EaP%20Index%202011.pdf>
- European Integration Index for Eastern Partnership Countries. (2012). *International Renaissance Foundation in cooperation with the Open Society Foundations*. <http://www.eap-index.eu/sites/default/files/EaP%20Index%20%202012.pdf>
- European Integration Index for Eastern Partnership Countries. (2013). *International Renaissance Foundation in cooperation with the Open Society Foundations and Eastern Partnership Civil Society Forum*. http://www.eap-index.eu/sites/default/files/EaP_Index_2013.pdf
- European Integration Index for Eastern Partnership Countries. (2014). *International Renaissance Foundation in cooperation with the Open Society Foundations, Eastern Partnership Civil Society Forum and Policy Association for an open Society*. http://www.eap-index.eu/sites/default/files/EaP_Index_2014_%20flier.pdf
- EUBAM. (2017) European Union External Action. <http://eubam.org/who-we-are/>
- EU report: Georgia successfully delivering on its reform commitments. (2017). European Commission Press release. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/35408/eu-report-georgia-successfully-delivering-its-reform-commitments_en
- EU report: Further reform efforts needed from the Republic of Moldova to benefit citizens. (2017). European Commission Press release. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/22567/EU%20report:%20Further%20reform%20efforts%20needed%20from%20the%20Republic%20of%20Moldova%20to%20benefit%20citizens
- Euroactiv. (2017) Moldova granted observer status in Eurasian Union. <https://www.euroactiv.com/section/europe-s-east/news/moldova-granted-observer-status-in-urasian-union/>
- European Commission. (2017). Association Implementation Report on the Republic of Moldova. Joint Staff Working Document. https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/association_implementation_report_on_georgia.pdf
- European Commission. (2017). Association Implementation Report on Georgia. Joint Staff Working Document https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/association_implementation_report_on_the_republic_of_moldova_2017_03_10_final.pdf
- European Commission. (2016). Association Implementation Report on Georgia. Joint Staff Working Document. https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/1_en_jswd_georgia.pdf
- European Forum For Democracy and Solidarity. (2017). Moldova. <https://www.europeanforum.net/countries/moldova>
- European Commission (2017) European Union, Trade with Georgia. *Directorate-General for Trade*. P.3 http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113383.pdf
- European Commission (2017) European Union, Trade with Moldova. *Directorate-General for Trade*. P.3 http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113419.pdf
- EU-Moldova: Challenges ahead of signing the Association Agreement. (2014). European Commission Press release. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-478_en.htm

- 'EU NEIGHBOURS east' (2017). ANNUAL SURVEY REPORT: REPUBLIC OF MOLDOVA 2nd Wave. ACT LLC & Ecorys. http://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2017-10/EUNEIGHBOURSeast_AnnualSurvey2017report_MOLDOVA.pdf
- 'EU NEIGHBOURS east' (2017). ANNUAL SURVEY REPORT: Georgia, 2nd Wave. ACT LLC & Ecorys. http://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2017-10/EUNEIGHBOURSeast_AnnualSurvey2017report_GEORGIA.pdf
- Fischer, S.(2016). The Conflicts over Abkhazia and South Ossetia in Light of the Crisis over Ukraine. In *Not Frozen! The Unresolved Conflicts over Transnistria, Abkhazia, South Ossetia and Nagorno-Karabakh in Light of the Crisis over Ukraine*, Fischer, S. Ed. Pp. 43-61. Stiftung Wissenschaft und Politik. https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/research_papers/2016RP09_fhs.pdf
- Freedom House. (2015). Moldova. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/moldova>
- Georgia. (2017). European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/georgia_en
- Government of Republic of Moldova. (2016). Moldova's Prime Minister Committed to a Pro-Europe Path. <http://www.gov.md/en/content/moldovas-prime-minister-committed-pro-europe-path>
- Grigalashvili, M.(2017). What Georgia, Moldova, and Ukraine Want From the Brussels Summit. *GIP Commentary*, Issue #17. <http://gip.ge/wp-content/uploads/2017/09/Commentary17.pdf>
- International Republican Institute. (2014). Public Opinion Survey Residents of Moldova. <http://www.iri.org/sites/default/files/2014%20July%2025%20Public%20Opinion%20Survey-Residents%20of%20Moldova%2C%20June%207-27%2C%202014.pdf>
- International Republican Institute. (2013). Georgian National Study. http://www.iri.org/sites/default/files/2013_August_6_Survey_of_Georgian_Public_Opinion_May_17_June_2_2013.pdf
- InfoTag. (2017). Vienna hosting first round of 5+2 format negotiations on Transnistria settlement after long pause. <http://www.infotag.md/rebellion-en/256226/>
- IPress.(2018) თამარ ხულორდავა ევროკავშირის სადამკვირვებლო მისიის ხელმძღვანელს, ერიკ ჰოგს შეხვდა. <http://www.ipress.ge/new/99245-tamar-khulordava-evrokavshiris-sadamkvirveblo-misiis-khelmdzghvanel-s-erik-hogs-shekhvda>
- Lavenex S. (2007) The External Face of Europeanization: Third Countries and International Organizations. In: Faist T., Ette A. (eds) *The Europeanization of National Policies and Politics of Immigration. Migration, Minorities and Citizenship*. 246-247 Palgrave Macmillan, London
- Livadari , A. (2017). Dodon: A new national strategy for the security of the Republic of Moldova will be developed. Moldova.org. <http://www.moldova.org/en/dodon-new-national-strategy-security-republic-moldova-will-developed/>
- Lutenco, A. (2017). The President's New Clothes: Will Moldova move to more powers for the head of state? *ConstitutionNet & International IDEA*. <http://www.constitutionnet.org/news/presidents-new-clothes-will-moldova-move-more-powers-head-state>
- Maglakelidze, A. (2017). Territorial conflicts in EaP countries and EU security and defense policy. *United Europe*, N11. Pp. https://www.ttu.ee/public/o/oiguse-instituut/No_11_3.pdf

- Meiser, W. J. (2015) Theories of rising Power Expansion and Restraints. In *Power and Restraint: The Rise of the United States, 1898—1941*. Pp. 9-10. Washington DC: Georgetown university Press.
- Moldova: Commissioner Hahn on his first mission to a partner country. (2014). European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/news_corner/news/2014/11/20141106_2_en
- Moldova. (2017). European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations. https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/neighbourhood/countries/moldova_it
- Montesano, S. F., Toghiani, W.T. & Zweers, W. (2016) .The Europeanisation of Moldova: Is the EU on the Right Track?. Clingendael Report. <https://www.clingendael.org/sites/default/files/pdfs/Clingendael%20Report%20The%20Europeanisation%20of%20Moldova%20-%20July%202016.pdf>
- OSCE (2013). Conflict prevention and resolution. *OSCE Mission to moldova*. <http://www.osce.org/moldova/104529>
- Papadimitriou, D., Baltag, D. & Surubaru, N. (2017) Assessing the performance of the European Union in Central and Eastern Europe and in its neighbourhood. *East European Politics*, 33:1, 1-16, DOI: 10.1080/21599165.2017.1279608
- Presidency of the Republic of Moldova. (2017) Statement by Moldovan President. <http://presedinte.md/eng/presa/declaratia-presedintelui-republicii-moldova-igor-dodon>
- Publika.Md. (2017). Supreme Court approved Vlad Plahotniuc's initiative to include European integration within Supreme Law. https://en.publika.md/supreme-court-approved-vlad-plahotniuc-s-initiative-to-include-european-integration-within-supreme-law_2643011.html
- Socor, W. (2011). International negotiations on Transnistria conflict set to re-start after six years. *Moldova.org Politics*, <http://www.moldova.org/en/international-negotiations-on-transnistria-conflict-set-to-re-start-after-six-years-226896-eng/>
- Saurugger, S. & Radaelli, M. C. (2008) The Europeanization of Public Policies: Introduction. *Journal of Comparative Policy Analysis*, 10:3, 213-219, DOI: 10.1080/13876980802276847
- Schimmelfennig, F. (2015) Europeanization beyond Europe. ETH Zurich: *Center for Comparative and International Studies*. Pp. <http://www.europeangovernance-livingreviews.org/Articles/lreg-2015-1/download/lreg-2015-1.pdf>
- Statement by High Representative/Vice President Federica Mogherini and Commissioner Johannes Hahn on the appointment of Prime Minister Chiril Gaburici and the formation of the government in the Republic of Moldova. (2015). European Commission Press release. http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-15-4454_en.htm
- Teleradio Moldova. (2014). Prime Minister Leanca announced year of Moldova's integration into the European Union. <http://www.trm.md/en/politic/premierul-iurie-leanca-a-numit-anul-integrarii-republicii-moldova-in-uniunea-europeana/>

- Tanil, G. (2014). The Social Constructivist Fusion Perspective: A Theory for Europeanization. *Perspectives on European Politics and Society*. Vol. 15, Iss. 4. Pp 483-499.
<http://dx.doi.org/10.1080/15705854.2014.900988>
- World Heritage Encyclopedia. (2018) Languages Of Moldova.
http://self.gutenberg.org/articles/eng/Languages_of_Moldova

დანართი #1.

Ivane Javakhishvili Tbilisi state university

Elene Tskhomelidze

**European Union Eastern partnership Politics Impact on Republic of
Moldova and Georgia – Comparative analysis**

Diplomacy and International Politics

Submitted to obtain Master Degree in Nationalism and Ethnicity Studies

Supervisor: Nikoloz Samkharadze
Assistant Professor

Tbilisi
2017